

Program Wieloletni NIEPODLEGŁA na lata 2017-2021

niepodległa

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

PROJEKT DO UZGODNIENÍ MIĘDZYRESORTOWYCH I KONSULTACJI PUBLICZNYCH

Warszawa, 11 listopada 2016 r.

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
WSTĘP.....	4
DIAGNOZA	7
ŹRÓDŁA DANYCH	7
POLSKA TOŻSAMOŚĆ.....	8
STOSUNEK DO PAŃSTWA I WSPÓLNOTY	13
WIEDZA HISTORYCZNA POLAKÓW	16
PATRIOTYZM I WARTOŚCI	20
ŚWIĘTO NIEPODLEGŁOŚCI	22
WIZERUNEK POLSKI	26
ANALIZA SWOT	27
WNIOSKI Z DIAGNOZY	28
ZIDENTYFIKOWANE WYZWANIA	29
CELE I STRUKTURA PROGRAMU	29
ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	31
OPIS PRIORYTETÓW	32
Priorytet 1 PROJEKTY OGÓLNOPOLSKIE.....	32
Schemat 1A Projekty instytucji podległych i nadzorowanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	32
Schemat 1B Projekty realizowane przez inne resorty i wojewodów	61
Priorytet 2 PROJEKTY REGIONALNE I LOKALNE.....	63
Schemat 2A Program dotacyjny „Koalicje dla Niepodległej” dla działań oddolnych	63
Schemat 2B Program dotacyjny „Niepodległa” dla samorządowych instytucji kultury i organizacji pozarządowych.....	64
Priorytet 3 PROJEKTY ZAGRANICZNE.....	65
ŚCIEŻKI	65
Schemat 3A Program wydarzeń zagranicznych.....	68
Schemat 3B Program dotacyjny dla działań zagranicznych.....	68
IDENTYFIKACJA WIZUALNA I JEJ WYKORZYSTANIE	69
SYSTEM MONITOROWANIA	69
SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU.....	72
PLAN FINANSOWY	78
MIEJSCE PROGRAMU WIELOLETNIEGO.....	78

ZAŁOŻENIA.....	78
TABELA FINANSOWE	81

WSTĘP

Niepodległość jest dobrem wspólnym. Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku jest **okazją do świętowania wydarzeń z przeszłości, ale również zachętą do budowania wspólnej przyszłości**. Chcemy, by dzięki Programowi Wieloletniemu tworzony wspólnie program obchodów łączył wszystkie Polki i wszystkich Polaków pomimo różnic, tak jak ponad podziałami sto lat temu Niepodległa połączyła podzielony zaborczymi granicami Naród. Wspólnota jest polifoniczna i to stanowi o jej pięknie.

Wydarzenia sprzed stu lat miały charakter wyjątkowy. Wspólnym wysiłkiem militarnym, politycznym, kulturalnym, gospodarczym i społecznym Polacy nie tylko odzyskali utraconą ponad wiek wcześniej niepodległość, ale również stworzyli podwaliny nowoczesnego państwa, obronili jego granice, rozwijali gospodarkę, prawodawstwo i oświatę a poprzez literaturę, sztukę, wzornictwo przemysłowe, architekturę czy muzykę – znaleźli drogi w głównym nurcie światowej kultury. Szacunek do przeszłości nie stał się obciążeniem, ale zachętą do tworzenia, planowania i rozwoju.

Rok 1918 to odzyskanie przez Polskę miejsca na zmieniającej się radykalnie, po I wojnie światowej, mapie Europy. Chcemy zaprosić obywateli innych państw, w szczególności regionu Europy Środkowo-Wschodniej do wspólnego z nami świętowania, do poznawania bogactwa polskiego dziedzictwa, kultury i idei, do wymiany wiedzy na temat wzajemnego rozumienia istoty niepodległości i jej wagi, także w obliczu dzisiejszych wyzwań i zagrożeń.

Obchody stulecia odzyskania niepodległości stanowią kluczowe zadanie z punktu widzenia realizacji przez Rząd polityki pamięci, dając możliwość kształtowania nowoczesnego patriotyzmu ukierunkowanego na Państwo jako wartość łączącą wszystkich obywateli. Stulecie odzyskania niepodległości jest również pretekstem dla zbudowania trwałej narracji o **wartościach obecnych w całej historii Polski, wyróżniających naszą tożsamość narodową na tle innych narodów: dążenia do wolności, poszanowania godności i praw człowieka oraz solidarności**.

Projekty realizowane w ramach Programu nawiązują do tych trzech wartości. Opowieść o **wolności** jest obecna w całej historii Polski, stąd w kontekst obchodów wpisują się również inne okrągłe rocznice związane z polskimi pragnieniami wolności (jak 250. rocznica zawiązania Konfederacji Barskiej w 2018). Szereg projektów w Programie dotyczy upamiętniania twórców polskiej wolności, tych powszechnie znanych i tych, o których pamięć jest żywa jedynie lokalnie czy regionalnie. Wolność rozumiana jest również jako tworzenie płaszczyzny dla swobodnej ekspresji, w tym ekspresji artystycznej, i rozwoju potencjału swoich obywateli.

Nie można mówić o historii Polski bez opowieści o wielokulturowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, która, jeśli chodzi o **poszanowanie godności człowieka i jego praw**, poprzedzała osiągnięcia pozostałych państw europejskich. Opowieść o godności jest opowieścią o budowaniu wspólnoty, której członkowie szanują się wzajemnie. Problem poszanowania jednostki, poszanowania godności własnej i godności wspólnotowej, a także zrozumienia, tolerancji i ciekawości wobec innych będzie przewijał się w projektach Programu.

Opowieść o **solidarności** ma kluczowe znaczenie dla wspólnoty, tej lokalnej i tej państwowej. Przywołuje ją 450. rocznica Unii Lubelskiej, a także zbierane w wielu projektach lokalne historie odradzania się Państwa Polskiego po latach zaborów. Dlatego też nacisk w Programie położony jest na projekty oddolne, budujące więzi i włączające w świętowanie.

Program obchodów zaproponowany w Programie Wieloletnim opiera się na trzech motywach, które powinny przyświecać realizacji wydarzeń związanych ze stuleciem odzyskania niepodległości.

Budowa kapitału społecznego. Założeniem Programu Wieloletniego jest jego włączający charakter. Wspólnoty nie można budować odgórnie: zarządzeniami i ustawami. Podobnie odbudowywane było Państwo Polskie w 1918 r., rodzące się z wielogłosu propozycji politycznych, działań społecznych i współpracy obywatelskiej. Istnienie wspólnoty staje się bowiem zagrożone bez więzi społecznych i wynikającego z nich kapitału społecznego, to jest „zdolności obywateli do mobilizacji i łączenia zasobów, sprzyjającej kreatywności i wzmacniających wolę współpracy i porozumienia w osiąganiu wspólnych celów”¹.

Duma. Świętowanie rocznic ogranicza się często do wspominania historii działań militarnych i męczeństwa. Poprzez Program Wieloletni chcemy pokazać historię Polski, historię Polek i Polaków jako opowieść o zwykłych i niezwykłych ludziach, którzy tworzyli Państwo Polskie. Różnili się w wielu rzeczach - poglądach, sposobach myślenia o Polsce, a jednocześnie swoją pracą pokazywali, że Polska jest dla nich dobrem wspólnym.

Chcemy być dumni nie tylko z wysiłku militarnego i bohaterstwa żołnierzy i ludności cywilnej, ale także z codziennej pracy nad odbudową Państwa Polskiego, odradzania instytucji państwowych, powstawania szkół i uczelni wyższych, realizacji śmiałych projektów cywilizacyjnych, takich jak budowa Gdyni czy Centralnego Okręgu Przemysłowego, z architektury i wzornictwa przemysłowego, z literatury i sztuki. Działania na poziomie krajowym i międzynarodowym mają pokazać jak wiele pozytywnych doświadczeń i wartości zawiera w sobie polska niepodległość.

Radość ze wspólnoty. Budowanie wspólnoty państwowej staje się możliwe, gdy istnieją silne wspólnoty o charakterze lokalnym i regionalnym. Dlatego też świętowanie „wspólnego święta”, jakim jest odzyskanie przez Polskę niepodległości nie może być ograniczone do Warszawy, czy miast wojewódzkich.

W ramach Programu Wieloletniego wspierane są działania oddolne i lokalne prowadzone na różnych poziomach: od zachowywania pamięci rodzinnej, poprzez realizację projektów w małych miejscowościach po działania w serwisach społecznościowych. Obejmują one również Polki i Polaków mieszkających poza granicami kraju.

PW NIEPODLEGŁA został zaplanowany na lata 2017-2021. Pięcioletni okres realizacji Programu wynika z założenia, że odzyskanie niepodległości przed stu laty nie było wydarzeniem jednorazowym, ale procesem. Pozwala on na przypomnienie i upamiętnienie szeregu wydarzeń, które wpłynęły na

¹ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf, s. 37

kształtowanie się Polski Niepodległej, w tym na zwrócenie uwagi na rocznice świętowane do tej pory jedynie regionalnie.

Wybrane setne rocznice uwzględniane w ramach Programu².

Polityczne i wojskowe

- październik 2018: powstanie Rzeczypospolitej Zakopiańskiej
- październik 2018: powstanie Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego
- październik 2018: powstanie Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie
- listopad 2018: walki o Lwów
- listopad 2018: powołanie Polskiej Marynarki Wojennej
- grudzień 2018 – luty 2019: Powstanie Wielkopolskie
- czerwiec 2019: podpisanie Traktatu Wersalskiego
- sierpień 2019: I Powstanie Śląskie
- luty 2020: zaślubiny Polski z morzem
- kwiecień 2020: umowa z Ukraińską Republiką Ludową
- lipiec 2020: plebiscyt na Mazurach, Warmii i Powiślu
- sierpień 2020: Bitwa Warszawska
- sierpień 2020: II Powstanie Śląskie
- marzec 2021: plebiscyt na Śląsku
- marzec 2021: podpisanie Traktatu Ryskiego
- maj – lipiec 2021: III Powstanie Śląskie

Społeczne

- listopad 2018: wprowadzenie ośmiogodzinnego dnia pracy
- listopad 2018: ordynacja wyborcza wprowadzająca prawo wyborcze dla kobiet

Ustrojowe i konstytucyjne

- wrzesień 2017: powstanie Rady Regencyjnej
- październik 2018: ogłoszenie niepodległości Królestwa Polskiego przez Radę Regencyjną
- listopad 2018: powstanie Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie
- listopad 2018: przekazanie władzy Józefowi Piłsudskiemu
- listopad 2018: telegram Piłsudskiego notyfikujący powstanie Państwa Polskiego

² Wybór obejmuje rocznice o charakterze ogólnopolskim. W ramach priorytetów Programu będą uwzględniane również rocznice o zasięgu lokalnym lub regionalnym, a także dotyczące jubileuszy poszczególnych instytucji.

listopad 2018: ustanowienie urzędu Naczelnika Państwa

styczeń 2019: wybory do Sejmu Ustawodawczego

luty 2019: Mała Konstytucja

marzec 2021: Konstytucja Marcowa

DIAGNOZA

ŹRÓDŁA DANYCH

Na potrzeby Programu zrealizowane zostały kompleksowe badania, których celem było pogłębienie wiedzy na temat stosunku Polaków do historii Polski, Święta Niepodległości, obchodzenia świąt państwowych i narodowych oraz patriotyzmu, a które poprzedziła analiza danych zastanych. Założenia badawcze opracowało Narodowe Centrum Kultury przy współpracy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz zewnętrznych ekspertów.

Projekt był realizowany za pomocą kilku technik, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Głównym komponentem projektu zrealizowanym przez TNS Polska było badanie sondażowe przeprowadzone na reprezentatywnej, ogólnopolskiej próbie 1512 osób w wieku 15 i więcej lat w dniach 18 – 31 lipca 2016 roku przy użyciu metody bezpośrednich wywiadów wspomaganych komputerów (Computer Assisted Personal Interviewing – CAPI). Druga część projektu obejmowała badania jakościowe – 10 zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) oraz 10 pogłębionych wywiadów indywidualnych (IDI). FGI zostały zorganizowane w różnych regionach Polski, których dzieje w pierwszych dwóch dekadach XX wieku kształtowały się odmiennie (Warszawa, Katowice, Poznań, Toruń, Skarżysko-Kamienna). Do udziału w FGI zostały zaproszone osoby deklarujące zainteresowanie historyczne, zwłaszcza wiekiem XX, w wieku 18 – 55 lat (2 grupy pokoleniowe). Wywiady indywidualne przeprowadzono z osobami, dla których obchody rocznicy odzyskania niepodległości są osobiście ważne i związane z ich aktywnością społeczną lub pracą zawodową w Warszawie, Katowicach, Poznaniu, Toruniu i w Szczecinie. Została również przeprowadzona analiza językowo-semiotyczna.

Badanie zrealizowane przez TNS Polska zostało uzupełnione o analizę wizerunku Narodowego Święta Niepodległości w prasie w latach 2007-2015 zrealizowaną przez Instytut Monitorowania Mediów. Narodowe Centrum Kultury w oparciu o dane pozyskane od Nielsen Audience Measurement przeprowadziło analizę oglądalność programów telewizyjnych w dniu 11 listopada w latach 2011-2015. Narodowe Centrum Kultury przeprowadziło też analizę statystyczną wpływu dawnych granic zaborczych na stosunek do historii i sposobów świętowania. Zastosowanie szerokiego wachlarza metod i technik badawczych pozwoliło na uzyskanie pogłębionego obrazu stosunku Polaków do

odzyskania niepodległości w 1918 r. oraz obchodzenia świąt państwowych i narodowych. Niniejsza diagnoza oparta jest na raportach z wymienionych badań³.

POLSKA TOŻSAMOŚĆ

Polacy posiadają bardzo silną tożsamość narodową. Pytani o autoidentyfikację najczęściej określają siebie jako Polak/Polka. Krzysztof Koseła mówi o współczesnej Polsce jako o wspólnocie narodowej i wspólnocie wyznaniowej, z kolei obywatele państwa tworzą zbiorowość. Wspólnotę charakteryzuje poczucie bliskości, której nie posiada zbiorowość. Powszechność identyfikacji narodowej ukazuje niezwykle znaczenie wspólnoty kulturowej dla Polaków⁴.

Tabela 2. Społeczne identyfikacje uporządkowane ze względu na powszechność występowania* w zbiorowości dorosłych mieszkańców Polski. Dane w [%].

Ważną moją cechą jest to, że jestem: (w procentach)	1998 (N=1107)	2002 (N=1070)	2006 (N=1076)	2010 (N=522)	2014 (N=475)
Polakiem	87	83	86	78	82
mężczyzną/ kobietą	82	78	84	79	81
osobą wierzącą	83	77	81	69	71
obywatelem Polski	80	72	81	70	71
matką/ ojcem	71	66	67	62	60
mieszkańcem regionu/ miasta/ miejscowości	64	51	60	56	59
Europejczykiem	59	45	57	47	58
żoną/ mężem	58	53	56	53	54
kowalem swojego losu	60	48	55	50	52
osobą przywiązaną do polskiej tradycji narodowej	62	53	56	46	52
zwolennikiem demokracji	38	27	30	43	51
typowym człowiekiem	57	45	56	46	45
osobą, która cierpliwie znosi przeciwności losu	57	48	51	45	45
osobą przywiązaną do wartości katolickich	59	48	55	44	40
przedstawicielem pokolenia Jana Pawła II			54	39	39
młodym człowiekiem	42	38	34	29	37
osobą związaną z Kościołem				35	36
człowiekiem z przyszłością	40	27	33	30	34
Słowianinem	36	26	33	24	31
obywatelem kraju ważnego w świecie	43	27	34	27	30
osobą niezamożną	48	44	46	35	29
Inteligentem	33	26	24	26	28
osobą wykonującą zawód	33	22	26	25	25

³ Autorzy: raport TNS - dr. hab. P. Kwiatkowski, F. Jasiński, K. Jodłowski, D. Kachaniak, U. Krassowska, G. Liśkiewicz, dr S. Rudnicki, J. Skrzyńska, A. Trząsalska; analizy NCK – M. Modzelewska, T. Kukołowicz, A. Kalinowska, T. Żółtak.

⁴ K. Koseła, *Polak i katolik. Splątana tożsamość*, Warszawa 2003.

emerytem lub rencistą	31	28	31	31	25
-----------------------	----	----	----	----	----

*w Tabeli 1 zaprezentowano odpowiedzi wskazane w 2014 r. przez co najmniej 25% respondentów.

Źródło: wyniki badań udostępnione przez Krzysztofa Kosełę, por. K. Koseła, „Ilościowy pomiar społecznych identyfikacji współczesnych mieszkańców Polski”, w: „Metoda i znaczenie. Problematyka rozumienia w badaniach sondażowych”, CBOS i IS UW, Warszawa 2012, s. 212-234.

Na tożsamości Polaków i stosunku do państwa zauważalne piętno odcisnął okres PRL. Od czasu upadku komunizmu stopniowo wzrasta poczucie własnej wartości wśród Polaków. Coraz mniej osób wymienia powody do wstydu, względnie stały odsetek powody do dumy. Spada odsetek respondentów, którzy „chcieliby być dumni z Polski częściej niż są” a także liczba tych, którzy twierdzą, że „są pewne rzeczy w dzisiejszej Polsce, których jako Polak / Polka się wstydzą”.

Tabela 3 W jakim stopniu zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem ...? Porównanie wyników z 2003 i 2016 roku. Prezentowane odsetki to wartości skumulowane odpowiedzi „zdecydowanie się zgadzam” i „zgadzam się”.

Stwierdzenie:	2003 (ISSP, "National Identity II")	2016 (NCK/TNS Polska)
Kiedy mój kraj odnosi sukcesy w międzynarodowych zawodach sportowych jestem dumny(a), że jestem Polakiem/Polką	92	90
Chciał(a)bym być dumny(a) z Polski częściej niż jestem	94	82 [†]
Wolę być obywatelem Polski niż jakiegokolwiek innego kraju świata	80	79
Są pewne rzeczy w dzisiejszej Polsce, których jako Polak/Polka się wstydzę	78	63 [†]
Ogólnie rzecz biorąc, Polska jest lepszym krajem niż większość innych krajów	33	55 [†]
Świat byłby lepszy, gdyby ludzie z innych krajów byli bardziej podobni do Polaków	30	51 [†]
Należy popierać swój kraj nawet, gdy postępuje niewłaściwie	41	50 [†]
<i>Liczebność próby w badaniu ISSP z 2003 roku była różna w zależności od stwierdzenia i osiągała wartość od 1133 do 1248. W 2016 roku N=1512.</i>		

Tabela 4. Czy Pana(i) zdaniem były w naszej historii od początku istnienia Polski do chwili obecnej, postacie/wydarzenia z których Polacy mogą być dumni/które przyniosły wstyd dobremu imieniu Polaka? Dane

w [%]

Odpowiedzi:	Duma			Wstyd			Duma			Wstyd		
	1987	2003	2016	1987	2003	2016	1987	2003	2016	1987	2003	2016
	(%)											
Tak	81,9	82,5	79	31,9	36,6	19	78,2	73,4	79	34,9	36,4	27
Nie	1,5	4,3	7	18,9	25	45	1,9	6,8	6	21,2	25,4	44
Trudno powiedzieć	16,6	13,3	14	49,2	38,4	37	19,9	19,9	15	44	38,3	29

1987: CBOS N= 1374; 2003: ISP PAN/ Pentor N= 800; 2016: NCK/TNS Polska N=1512

Do osób, z których Polacy są dumni, niezmiennie od 1987 r. należy Józef Piłsudski, który jest jednocześnie postacią najbardziej kojarzoną z walką o odzyskanie niepodległości. Warto zwrócić uwagę także na postaci związane z dążeniami wolnościowymi i walką o wolność Polski i Polaków, tj. Jana Pawła II, Lecha Wałęsę, Tadeusza Kościuszkę. Pamięć o nich pokazuje uniwersalny wymiar święta – w historii Polski było wiele momentów, w których Polacy jednoczyli się w walce o wolność i suwerenność.

Tabela 5. Postaci z przeszłości uznawane za powód do dumy. Treść pytania: Proszę wymienić kilka takich postaci i powiedzieć, dlaczego Polacy mogą być z nich dumni? W tabeli uwzględniono postaci wymienione przez co najmniej 1% badanych. Pogrubionym drukiem zaznaczono postaci wymieniane przez respondentów we wszystkich trzech badaniach. Zielonym tłem zaznaczono tzw. „ojców” niepodległości.

1987 (CBOS N=1347)		2003 (ISP/Pentor N=800)		2016 (NCK/TNS Polska N=1512)	
Postaci	%	Postaci	%	Postaci	%
Tadeusz Kościuszko	35,2	Karol Wojtyła – Jan Paweł II	42,9	Karol Wojtyła – Jan Paweł II	46
Władysław Jagiełło	13,8	Józef Piłsudski	23,0	Lech Wałęsa	20
Mikołaj Kopernik	13,3	Lech Wałęsa	16,4	Józef Piłsudski	19
Józef Piłsudski	12,5	Tadeusz Kościuszko	14,4	Maria Curie-Skłodowska	8
Karol Wojtyła – Jan Paweł II	11,4	Mikołaj Kopernik	10,4	Mikołaj Kopernik	8
Jan III Sobieski	9,8	Maria Skłodowska-Curie	6,9	Tadeusz Kościuszko	6
Adam Mickiewicz	9,7	Adam Mickiewicz	6,5	Mieszko I	5
Władysław Sikorski	8,5	Władysław Jagiełło	5,9	Adam Mickiewicz	5
Karol Świerczewski	7,2	Jan III Sobieski	5,4	Jan III Sobieski	4
Bolesław Chrobry	6,7	Fryderyk Chopin	3,6	Fryderyk Chopin	4
Kazimierz Wielki	6,6	Kazimierz Wielki	3,4	Władysław Jagiełło	4
Maria Skłodowska-Curie	6,3	Mieszko I	3,3	Wisława Szymborska	4
Fryderyk Chopin	6,0	Henryk Sienkiewicz	3,0	Kazimierz Wielki	3
Władysław Gomułka	6,0	Edward Gierek	2,9	Henryk Sienkiewicz	2
Mieszko I	4,6	Stefan Wyszyński	2,4	Ignacy Paderewski	2
Henryk Sienkiewicz	4,4	Bolesław Chrobry	2,4	Bolesław Chrobry	2
Kazimierz Pułaski	3,3	Wisława Szymborska	2,0	Wincenty Witos	2

Wincenty Witos	2,5	Władysław Sikorski	1,6	Władysław Sikorski	1
Wojciech Jaruzelski	2,5	Wojciech Jaruzelski	1,6	Jan Kochanowski	1
Ignacy Paderewski	2,1	Czesław Miłosz	1,3	Czesław Miłosz	1
Bolesław Bierut	2,0	Juliusz Słowacki	0,9	Stefan Wyszyński	1
Jan Henryk Dąbrowski	2,0	Jan Matejko	0,9	Roman Dmowski	1
Władysław Łokietek	1,7	Stefan Batory	0,9	Jerzy Popiełuszko	1
Stefan Wyszyński	1,5			Władysław Anders	1
Stefan Czarniecki	1,4			Zbigniew Religa	1
Józef Poniatowski	1,3			Kazimierz Pułaski	1
Stefan Batory	1,2			Jan Matejko	1
Juliusz Słowacki	1,2			Tadeusz Mazowiecki	1
Jan Matejko	1,0			Wojciech Jaruzelski	1

Często wskazywanym powodem do dumy jest polska armia, która swoją walecznością udowodniła, że jest zdolna do spektakularnych sukcesów mających konsekwencje nie tylko dla historii Polski, ale i świata (Bitwa Warszawska/„Cud nad Wisłą”). Polacy pytani o wydarzenia, z których mogą być dumni, wymieniają wiele o militarnym charakterze, zwłaszcza związanych z walką o wolność. Warto odnotować też, że Polacy są coraz bardziej dumni z sukcesów sportowych.

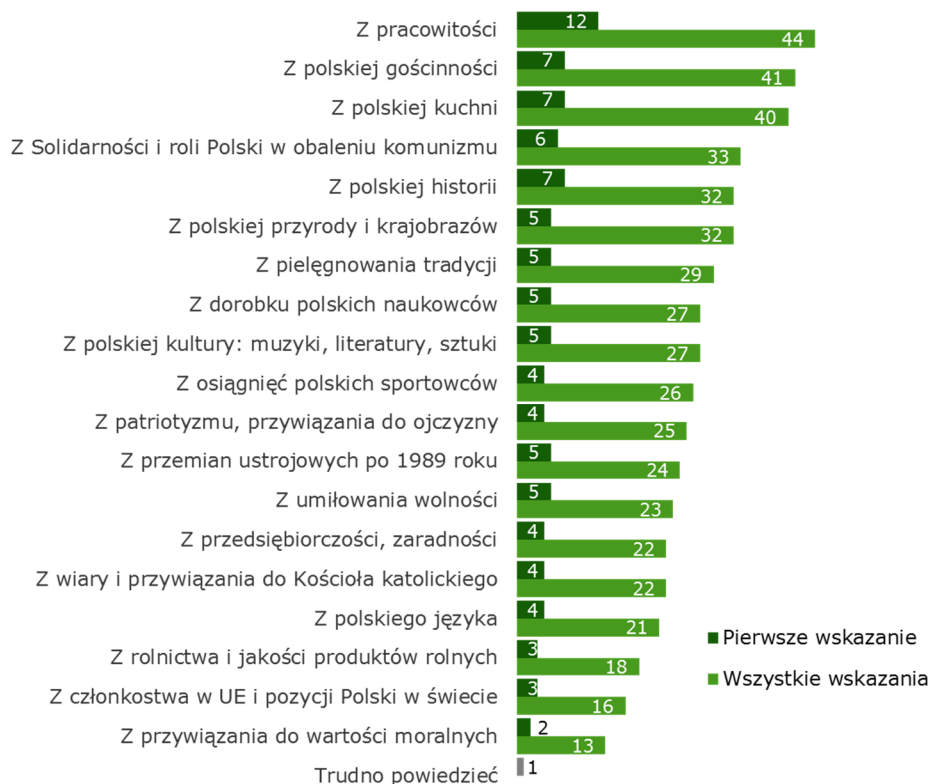
Tabela 6. Wydarzenia z przeszłości stanowiące powód do dumy według częstości wskazań. Treść pytania: Proszę wymienić kilka takich wydarzeń i powiedzieć, dlaczego Polacy mogą być z nich dumni? W tabeli uwzględniono wydarzenia wymienione przez co najmniej 3% badanych.

1987 (CBOS, N=1374)		2003 (ISP PAN/ PENTOR, N=800)		2016 (NCK/ TNS Polska, N=1512)	
Wydarzenia	%	Wydarzenia	%	Wydarzenia	%
Bitwa po Grunwaldem	25,6	Transformacja ustrojowa, obalenie komunizmu	19,0	Wybór Karola Wojtyły na papieża – 1978	19
Powstanie warszawskie	11,9	Wybór Karola Wojtyły na papieża – 1978	13,8	Transformacja ustrojowa, obalenie komunizmu	18
Postawa w czasie II wojny światowej (ogólnie)	11,3	Odzyskanie niepodległości w 1918	13,1	Odzyskanie niepodległości w 1918	14
Kampania wrześniowa 1939 r	9,9	Bitwa pod Grunwaldem	12,5	Bitwa pod Grunwaldem	11
Zbrojne walki Polaków o niepodległość w XIX wieku, powstania (ogólnie)	9,3	II wojna światowa (ogólnie)	8,8	Powstanie warszawskie	11
Bitwa pod Wiedniem	8,2	Powstanie warszawskie	5,0	Sierpień 1980, powstanie Solidarności, umowy sierpniowe	9

Organizacja/ walki Wojska Polskiego na Zachodzie	8,0	Zbrojne walki Polaków o niepodległość w XIX wieku, powstania (ogólnie)	4,6	Wydarzenia sportowe	8
Walki żołnierzy polskich w czasie II wojny (ogólnie)	7,9	Polityka zagraniczna po 1989 roku, wejście do NATO, UE	4,3	II wojna światowa (ogólnie)	7
Zwycięstwo, udział Polaków w pokonaniu Niemiec	7,1	Sierpień 1980, powstanie Solidarności, umowy sierpniowe	4,0	Zwycięstwo, udział Polaków w pokonaniu Niemiec hitlerowskich, odzyskanie wolności	7
Powstanie listopadowe	6,8	Konstytucja 3 Maja (1791), obrona Konstytucji	3,9	Polityka zagraniczna po 1989 roku, wejście do NATO, Unii Europejskiej	7
Odzyskanie niepodległości w 1918	6,3	Zwycięstwo, udział w pokonaniu Niemiec (1945)	3,8	Powstanie państwa polskiego, chrzest Polski	4
Powstanie styczniowe	5,5	Organizacja/ walki Wojska Polskiego na Zachodzie	3,8	Wojna polsko-radziecka w 1920 r.	4
Konstytucja 3 Maja (1791), obrona Konstytucji	5,2	Kampania wrześniowa 1939 r.	3,8	Bitwa pod Wiedniem, odsiecz wiedeńska, 1683	3
Powstania śląskie	3,9	Bitwa pod Wiedniem, odsiecz wiedeńska, 1683	3,6	Konstytucja 3 Maja (1791), obrona Konstytucji	3
Ruch oporu, zorganizowanie podziemnych struktur w czasie II wojny światowej	3,1	Powstanie państwa polskiego, chrzest Polski	3,5	Zbrojne walki Polaków o niepodległość w XIX wieku, powstania narodowe (ogólnie)	3
Wybór Karola Wojtyły na papieża – 1978	3,1	Wojna polsko-radziecka w 1920 r.	3,3		
Organizacja/walki Ludowego Wojska Polskiego	2,9	Powstanie wielkopolskie	3,3		
Powstanie kościuszkowskie	2,9				
Wojny ze Szwecją w XVII w., „potop” szwedzki	2,8				
Powstanie państwa polskiego, chrzest Polski	2,7				
Odbudowa kraju ze zniszczeń po II wojnie światowej	2,7				

Polacy mają poczucie, że spośród różnych naszych walorów i zasług, będąc zagranicą możemy przede wszystkim czuć się dumni z powodu naszej pracowitości (44%), gościnności (41%), a także z polskiej kuchni (40%).

Wykres 1. Jak Pan(i) sądzi, z czego przede wszystkim Polacy mogą być dumni, będąc zagranicą? Proszę wybrać maksymalnie 7 odpowiedzi. Dane w [%], N=1512.

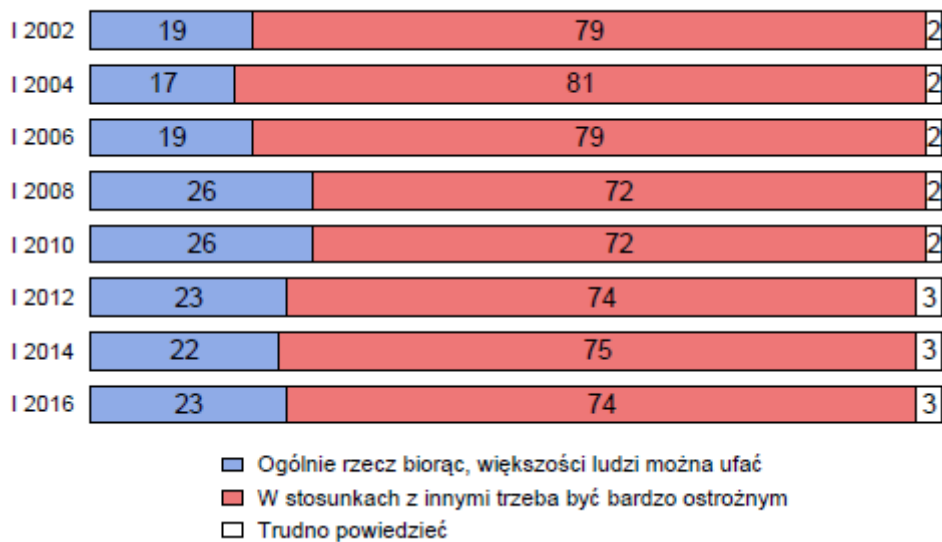
Źródło: NCK/TNS Polska 2016

STOSUNEK DO PAŃSTWA I WSPÓLNOTY

W okresie ostatnich 15 lat można było zaobserwować wzrost dumy z bycia Polakiem. Bardziej trwałym obciążeniem historycznym Polaków, którzy przez dziesiątki lat nie posiadali swojego państwa lub było to państwo niesuwerenne, jest stosunkowo niski kapitał społeczny i brak zaufania do władz państwowych. Wyniki badań CBOS ze stycznia 2016 roku wskazują na to, że Polacy są nieufni w stosunku do „innych”. Do podobnych wniosków prowadzą międzynarodowe badania porównawcze⁵.

Wykres 2. Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego w Polsce jest bliższa Pana(i) poglądom? Dane w [%].

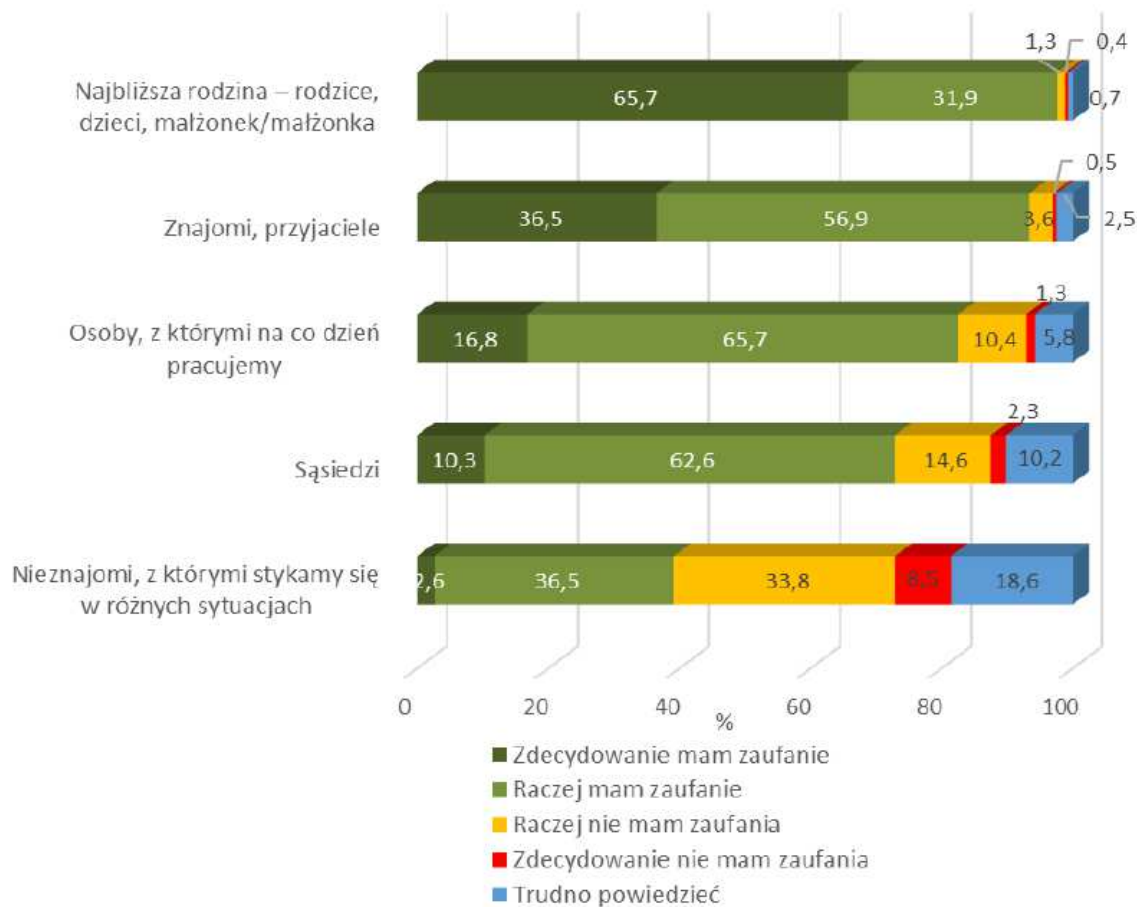
⁵ European Social Survey 7 (2014r.), za: *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapieński, T. Panek, Warszawa 2015.

Źródło: CBOS, Zaufanie społeczne. Komunikat z badań nr 18/2016.

Brak zaufania dotyczy w największym stopniu nieznanym. Praktycznie nie występuje w przypadku rodziny, znajomych i przyjaciół. Jest postawą rzadką w odniesieniu do osób, z którymi pracujemy na co dzień oraz sąsiadów.

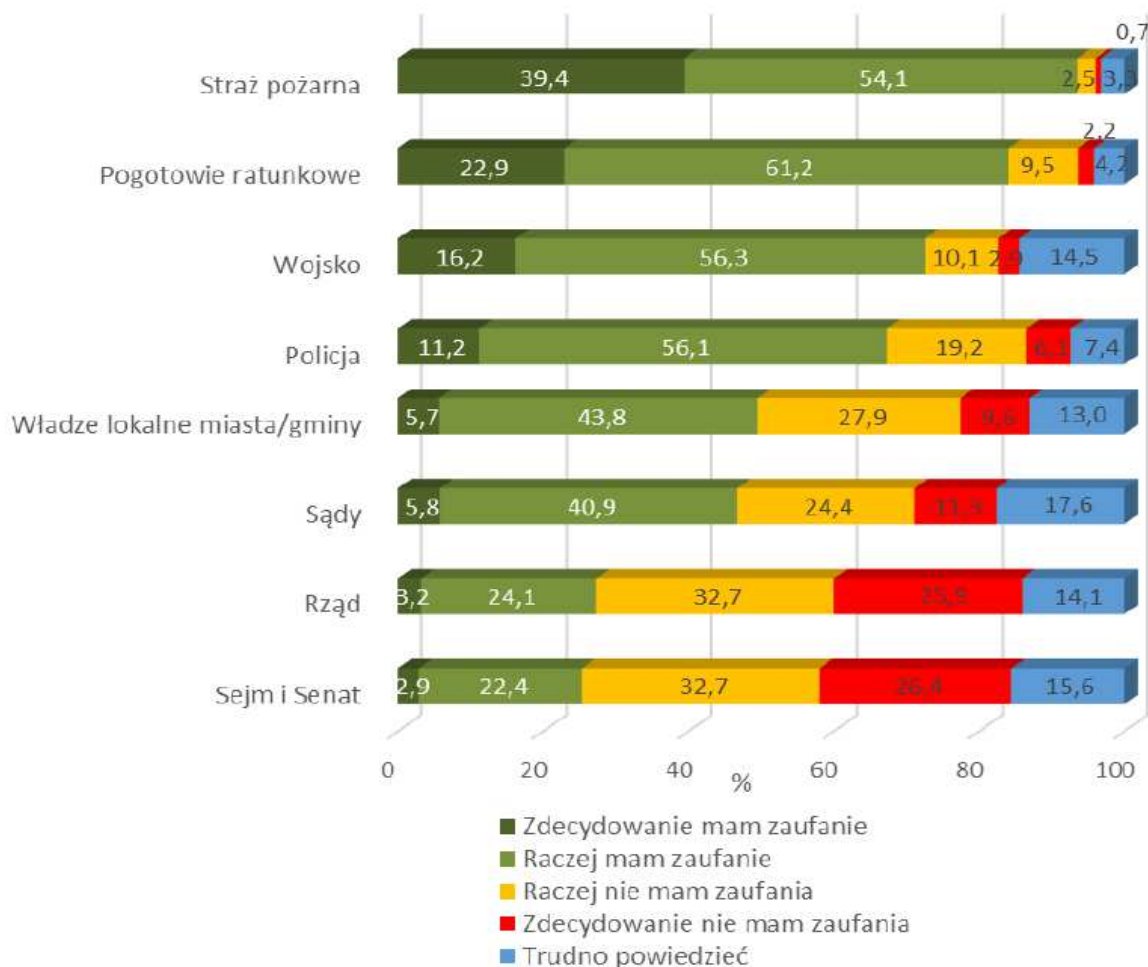
Wykres 3. Zaufanie do ludzi. Dane w [%].

Źródło: GUS, Badanie spójności społecznej, 2015 r.

Wśród instytucji publicznych największym zaufaniem w 2015 roku cieszyły się straż pożarna, pogotowie ratunkowe i wojsko. Umiarkowanym zaufaniem Polacy obdarzali policję, władze lokalne miasta/gminy oraz sądy. W przypadku rządu, sejmu i senatu liczba osób deklarujących brak zaufania była większa niż osób deklarujących zaufanie.

Wykres 4. Zaufanie do instytucji. Dane w [%].

Źródło: GUS, Badanie spójności społecznej, 2015 r.

Negatywne oceny państwa polskiego pojawiły się w wypowiedziach uczestników wywiadów grupowych w trakcie badań realizowanych na potrzeby Programu w lipcu 2016 roku.

123 lata zaborów, a następnie okres II wojny światowej i PRL głęboko zakorzeniły w Polakach nieufność wobec instytucji publicznych. Przytoczone wypowiedzi oraz wyniki badań sondażowych pokazują, że budowanie zaufania obywateli do państwa jest aktualnym wyzwaniem.

Budowanie wspólnoty wymaga włączenia w to całego społeczeństwa, w tym ludzi spoza dużych ośrodków miejskich oraz ludzi o różnych zainteresowaniach i światopoglądach. Dobrą płaszczyzną jest

tu zainteresowanie historią, które według badań CBOS z marca 2016 roku jest powszechne (średnie lub duże: 74%)⁶. Wspólne świętowanie rocznicy odzyskania Niepodległości jest szansą na wzmocnienie wspólnoty w oparciu o polską tradycję państwową i narodową oraz obecne w niej wartości (to jest wolności, solidarność oraz poszanowanie godności i praw człowieka).

WIEDZA HISTORYCZNA POLAKÓW

Wiedza na temat przeszłości jest w polskim społeczeństwie zróżnicowana i zależy od indywidualnych zainteresowań historycznych związanych z wykształceniem i zainteresowaniami politycznymi. Porównując dane z poprzednich badań możemy stwierdzić, że od trzydziestu lat na stałym poziomie (ok. 40%) utrzymuje się odsetek osób deklarujących średnie zainteresowanie – są to ludzie otwarci na przekazy o tematyce historycznej, ale osobiście nie przejawiający aktywności w tym zakresie. W połowie poprzedniej dekady wystąpił wzrost deklaracji zainteresowań przeszłością. Obecnie odsetek zainteresowanych obejmuje około jednej piątej badanych i wrócił do poziomu z lat 1996 - 2003. Podobnie kształtują się braku zainteresowań: obecnie ponad jedna trzecia badanych nie interesuje się przeszłością.

⁶ CBOS, Świadomość historyczna Polaków, Warszawa 2016, online [29.08.2016]: http://cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_068_16.PDF.

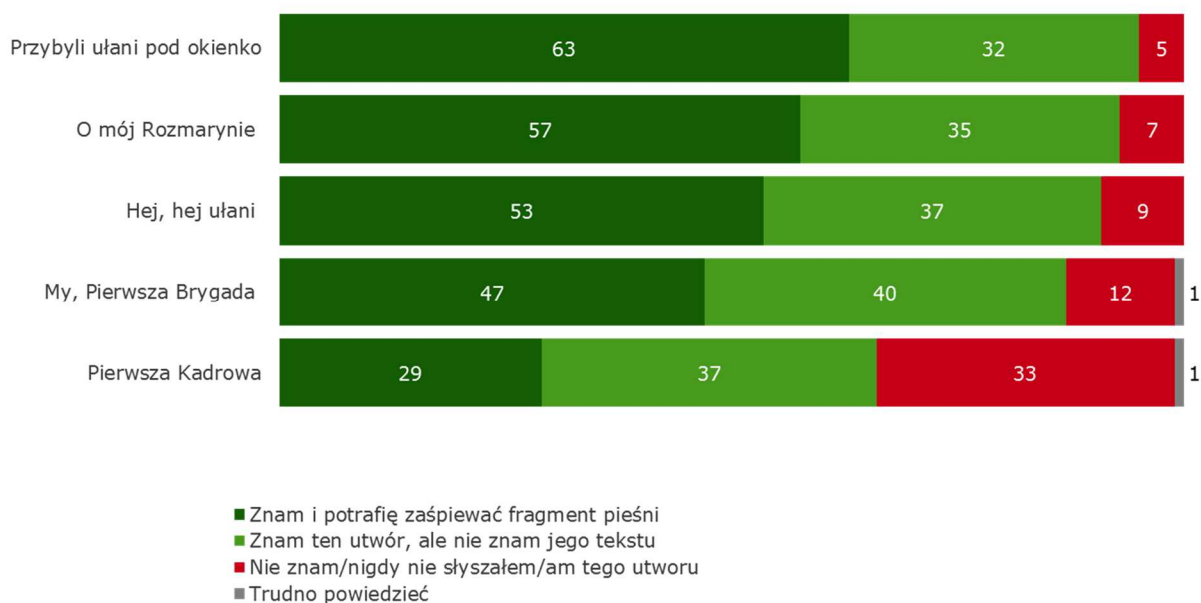
Tabela 7. Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie przeszłością? Dane w [%]

	1987		1996		2003		2006a		2006b		2015		VII'2016	
	(%)													
Bardzo duże	4	15	7	21	5	19	10	29	10	29	5	21	4	20
Duże	11		14		14		19		19		16		16	
Średnie	44		43		38		45		43		47		43	
Niewielkie	27	39	22	36	28	42	16	25	20	28	23	30	26	37
Żadne	12		14		14		9		8		7		11	
Inne	2		0		1		1		0		2		0	
Źródło:	CBOS N=1347		OBOP N=1109		ISP/ Pentor N=800		Pentor RI N=1016		Pentor RI N=1028		TNS Polska N=1000		NCK/TNS Polska N=1512	
<p><u>Pytanie:</u> Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie 1987, 1996: historią? / 2003, 2006, 2016: przeszłością? (1) Bardzo duże – interesuje mnie prawie wszystko, co dotyczy historii / przeszłości; (2) Duże – interesuje mnie wiele spraw związanych z historią / przeszłością; (3) Średnie – interesują mnie tylko najważniejsze sprawy związane z historią / przeszłością; (3) Niewielkie – raczej nie interesuję się historią / przeszłością (4) Żadne – praktycznie historia / przeszłość mnie nie interesuje (5) Określił(a)bym to inaczej.</p>														

Wiedza na temat konkretnych osób, bohaterów czasu odzyskania niepodległości przez Polskę, zwanych „ojcami” niepodległości, jest wśród Polaków powierzchowna. Polacy spośród wymienianych postaci działających w okresie odzyskiwania przez Polskę niepodległości, z których nasz naród mógłby być dumny, wspominają przede wszystkim Józefa Piłsudskiego (46%). Znacznie rzadziej wymieniani są pozostali „ojcowie” niepodległości: Ignacy Jan Paderewski (9%), Roman Dmowski (7%), Wincenty Witos (6%), czy Józef Haller (4%). Stosunek do tych osób jest zróżnicowany regionalnie, zgodnie z podziałem na regiony historyczne Polski. O ile Józef Piłsudski i Ignacy Paderewski są pozytywnie oceniani we wszystkich częściach Polski, to pozytywny stosunek do Wojciecha Korfanteo jest szczególnie silny na Górnym Śląsku, do Józefa Hallera na Ziemiach Zachodnich, a do Wincentego Witosa w Galicji. W pamięci zbiorowej nie utrwały się postaci kobiet zasłużonych dla odzyskania niepodległości.

W świadomości społecznej nie ukształtował się kanon dzieł literackich czy filmów dotyczących odzyskania niepodległości. Pieśni są najlepiej znanymi utworami związanymi z odzyskaniem niepodległości. Niemal każdy Polak (95%) zna, pieśń „Przybyli ułani pod okienko”, a dwóch na trzech badanych (63%) potrafi zaśpiewać fragment tej pieśni. Prawie powszechnie znane są także pieśni: „O mój Rozmarynie” (92%), którą zaśpiewać potrafiłoby 57% Polaków, „Hej, hej ułani” (90%), której tekst i melodia są znane ponad połowie respondentów (53%), czy najczęściej wymieniana podczas realizacji badania jakościowego „Pieśń Legionów”, która jest znana 87% respondentom, a niemal połowa z nich potrafiłaby tę pieśń zanucić. Najmniej znaną wśród Polaków pieśnią legionową spośród wymienionych, jest „Pierwsza Kadrowa”, którą zna dwie trzecie Polaków (66%), a niemal 30% potrafiłoby ją zaśpiewać.

Wykres 5. Czy zna Pan(i) następujące pieśni legionowe? Dane w [%], N=1512.

Źródło: NCK/TNS Polska 2016

Na przestrzeni ostatnich dwudziestu pięciu lat można zaobserwować stopniowe pogłębienie się wiedzy na temat historii swojej rodziny. Obecnie co dziesiąty Polak deklaruje, że posiada wiedzę o losach rodziny, gdy pradiadkowie byli młodzi lub jeszcze dawniej. Poszukiwanie rodzinnych korzeni staje się dla niektórych ludzi życiową pasją:

„Mamy nawet takiego kolegę, który przebadał swoje korzenie praktycznie do XVI wieku i jest w stanie nawet określić który z jego praprapradziadków walczył w trakcie potopu szwedzkiego” (Poznań: 18 – 35).

Część przytoczonych wyników badań wskazuje na stosunkowo niski poziom wiedzy historycznej Polaków. Równocześnie trzy czwarte Polaków twierdzi, że wiedza o przeszłości jest współcześnie przydatna.

Tabela 8. Opinie o przydatności wiedzy o przeszłości w teraźniejszości. Dane w [%].

	1987		2003		2016	
Tak, bardzo potrzebna	41,3	84,0	34,4	72,3	25	74
Tak, raczej potrzebna	42,7		37,9		49	
Niezbyt potrzebna	3,7	5,3	10,9	13,5	12	14
Całkowicie zbędna	1,6		2,6		2	
Trudno powiedzieć	10,6		14,3		12	
Źródło:	CBOS N=1374		ISP/ Pentor N=800		NCK/TNS Polska N=1512	

Zmieniają się poglądy Polaków dotyczące pożytków, jakie ludzie teraźniejsi mogą mieć ze znajomości dziedzictwa przeszłości. Dane z roku 2003 wskazywały, że zyskało (w porównaniu z pomiarem z 1987 roku) na popularności postrzeganie wiedzy o przeszłości jako części kapitału kulturowego oraz intelektualnej formacji człowieka, ważnych dla kształtowania się grupowej tożsamości. W pierwszych dekadach XXI wieku rzadziej niż w końcu lat osiemdziesiątych minionego stulecia traktuje się wiedzę o przeszłości jako źródło wskazań moralnych i wiedzy praktycznej, która pozwala skutecznie działać i służy za układ odniesienia pomocny przy interpretowaniu współczesnego świata.

Tabela 9. Postrzeganie funkcji, które wiedza o przeszłości spełnia w teraźniejszości. Dane w [%].

Kategorie odpowiedzi	1987	2003	2016
Składnik kultury, wykształcenia	31,4	43,9	33
Źródło wiedzy potrzebnej w teraźniejszości	29,6	23,2	13
Wartość	10,9	15,0	14
Podstawa tożsamości jednostki, świadomości narodowej	7,6	9,2	17
Układ odniesienia dla teraźniejszości	12,1	5,1	1
Źródło wartości, wskazań moralnych, wzorów	7,5	3,2	3
Przedmiot zainteresowań indywidualnych	2,9	1,6	2
Wypowiedzi krytyczne	5,6	14,7	12
Nie wiem, trudno powiedzieć	3,5	1,5	12
Źródło:	CBOS N=1228	ISP/ Pentor N=686	NCK/TNS Polska N=1335
Pytanie otwarte, odpowiedzi nie sumują się do 100,0. Respondenci mogli udzielić kilku (do 3) odpowiedzi. Obliczając rozkłady odpowiedzi wzięto pod uwagę badanych, którzy nie odpowiedzieli „trudno powiedzieć” na pytanie „Czy znajomość przeszłości jest potrzebna współczesnemu człowiekowi?”.			

Zgodnie z wynikami z Tabeli 5 i Tabeli 6 uczestnicy badań pytani o postaci, które są powodem do dumy najczęściej spontanicznie wymieniają Jana Pawła II (46%), Lecha Wałęsę (20%) i Józefa Piłsudskiego (19%). Najczęściej wymienianymi wydarzeniami, z których jesteśmy dumni, są Wybór Karola Wojtyły

na papieża – 1978 (19%), Transformacja ustrojowa, obalenie komunizmu (18%) i Odzyskanie niepodległości w 1918 (14%). Wymienione osoby i wydarzenia są silnie kojarzone z trzema wartościami kluczowymi dla polskiej tradycji narodowej i państwowej: wolnością, solidarnością oraz poszanowaniem praw i godności jednostki. Z wywiadów grupowych oraz analizy językowo-semiotycznej wynika, że są one bardzo ważne dla Polaków.

PATRIOTYZM I WARTOŚCI

„Wolność” to wyraz od stuleci silnie zakorzeniony w języku potocznym, w związku z tym bogaty w znaczenia, obrosły w dziesiątki przysłów i sentencji, zawierający silny, pozytywny ładunek emocjonalny. Wypowiedzi respondentów wskazują, że wolność jest wartością ważną, nadającą sens życiu, wartą poświęceń.

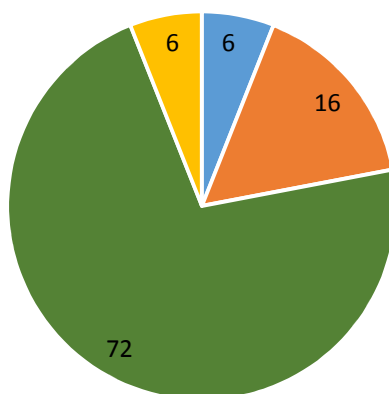
Wyraz „solidarność” wywołuje skojarzenia z konkretnymi wydarzeniami związanymi z historią NSZZ „Solidarność” oraz ludźmi ważnymi dla tej organizacji. Pomijając historyczne skojarzenia, wyraz „solidarność” ma trzy znaczenia funkcjonujące we współczesnym języku potocznym. Po pierwsze, oznacza on współpracę jednostek, które: (a) zmierzają do osiągnięcia wspólnej wartości, która ma dla nich znaczenie nadrzędne wobec celów i interesów poszczególnych jednostek; (b) zgodnie współpracują; (c) przestrzegają ustalonych reguł dotyczących podziału obowiązków i dystrybucji osiągniętych korzyści lub ponoszenia skutków strat.

Wyrażenie „poszanowanie praw i godności jednostki” jest złożone pod względem semantycznym i bywa używane w odniesieniu do relacji społecznych oraz do sfery regulacji prawnych funkcjonujących w określonym państwie. W wymiarze społecznym poszanowanie praw i godności jednostki oznacza obowiązywanie norm etycznych, zgodnie z którymi dobro jednostki jest ważną wartością zasługującą na ochronę. Tego rodzaju system wartości wielu Polakom (w tym uczestnikom omawianego projektu badawczego) kojarzy się z chrześcijaństwem i nauczaniem św. Jana Pawła II.

Wypowiedzi respondentów wskazują, że ważnym, traumatycznym doświadczeniem społeczeństwa polskiego, które wciąż funkcjonuje w zbiorowej pamięci, jest utrata niepodległości. Wątek ten powracał w trakcie badań w różnych kontekstach. Badani wyrażali przekonanie, że niepodległość nie jest dana raz na zawsze, jej odzyskanie w 1918 roku było okupione wieloma ofiarami i stanowiło dla Polaków przełomowe, pozytywne wydarzenie.

Polacy cenią postawy patriotyczne. Według niemal każdego Polaka (94%) patriotyzm polega na okazywaniu szacunku godłu, fladze i hymnowi narodowemu, dbałości o przekazywanie dzieciom w rodzinie wartości narodowych (92%), czy dbałości o zabytki (91%). Zdecydowana większość badanych wskazywała również, że postawami patriotycznymi są: pielęgnowanie lokalnych zwyczajów lub tradycji (90%), poszanowanie i przestrzeganie prawa (88%), udział w wyborach (88%), kibicowanie polskim sportowcom (87%) oraz gotowość do walki i oddania życia za ojczyznę (86%). Najbardziej za postawy patriotyczne są uznawane: noszenie odzieży patriotycznej (45%), oglądanie w telewizji relacji z obchodów świąt narodowych (31%), dbanie o środowisko, np. segregowanie śmieci (29%), jak również branie udziału w manifestacjach, marszach (28%).

Wykres 6. Czy ważne jest dzisiaj - Pana(i) zdaniem - być patriotą? Dane w [%], N=1512.

■ Nieważne ■ Niezbyt ważne ■ Ważne ■ Trudno powiedzieć

Źródło: NCK/TNS Polska 2016

Zestawienie ogólnych deklaracji dotyczących wzorów zachowań patriotycznych (pytanie: *Patriotyzmowi nadaje się rozmaite znaczenia. Czy Pana(i) zdaniem, patriotyzm polega na: ...*) oraz działań podejmowanych osobiście (pytanie: *Czy, ogólnie rzecz biorąc, Pan(i) osobiście: ...*) prowadzi do interesujących spostrzeżeń.

Tabela 10. Rozumienie patriotyzmu a przejawianie postaw patriotycznych. Dane w [%], N=1512.

Uznawane wzory są realizowane		
	Wzór	Praktyka
Okazywanie szacunku godłu, fladze i hymnowi narodowemu	94	93
Dbłość o zabytki	91	85
Poszanowanie i przestrzeganiu prawa	88	89
Kibicowanie polskim sportowcom	87	80
Śledzenie wiadomości dotyczących kraju	77	72
Dbanie o środowisko np. segregowaniu śmieci	68	81
Wzory są częściej uznawane niż realizowane		
	Wzór	Praktyka
Dbłość o przekazywanie dzieciom w rodzinie wartości narodowych	92	71
Pielęgnowanie lokalnych zwyczajów lub tradycji	90	72
Dbanie o przestrzeń publiczną	80	74
Kupowanie polskich produktów	80	69
Dbłość o religijne wychowanie dzieci w rodzinie	76	64
Znaczna rozbieżność między wzorem a deklarowanym zachowaniem		
	Wzór	Praktyka
Gotowość do walki i oddania życia za ojczyznę	86	51

Podejmowanie działań na rzecz swojej społeczności lokalnej, okolicy, w której się mieszka	82	44
Uczestnictwo w obchodach świąt narodowych	83	62
Udział w wyborach	88	62 ⁷
Zaangażowanie w działalność publiczną	72	31
Branie udziału w manifestacjach, marszach	66	30
Noszenie odzieży patriotycznej	50	18

ŚWIĘTO NIEPODLEGŁOŚCI

W świadomości zbiorowej Polaków odzyskanie Niepodległości w 1918 roku funkcjonuje jako jedno z najważniejszych wydarzeń w historii Polski. Dzieje się tak pomimo trudnej historii święta⁸. Już w II Rzeczypospolitej ustalenie daty obchodów stanowiło przedmiot sporów – odzyskanie niepodległości stanowiło długotrwały proces. Ostatecznie wybór padł na 11 listopada – dzień przekazania przez Radę Regencyjną władzy wojskowej i naczelnego dowództwa nad wojskami polskimi Józefowi Piłsudskiemu oraz jednocześnie dzień układu rozejmowego Compiègne uznany oficjalnie za zakończenie I Wojny Światowej. Początkowo, jako „młode święto”, nie miało ono wysokiej rangi. W 1937 roku zostało ustanowione, jako „rocznica odzyskania przez Naród Polski niepodległego bytu państwowego i jako dzień po wsze czasy związany z wielkim imieniem Józefa Piłsudskiego, zwycięskiego Wodza Narodu w walkach o wolność Ojczyzny” oficjalnym świętem państwowym i zyskało charakter ogólnonarodowy⁹. Paradoksalnie dalszy wzrost znaczenia nastąpił tuż po zakończeniu II Wojny Światowej. Zniesienie przez rząd PRL oficjalnych obchodów 11 listopada przyczyniło się do zyskania przez to święto statusu „święta zakazanego”. Mimo krótkiej tradycji obchodów urosło ono do rangi jednego z najważniejszych świąt. Ówczesna władza podejmowała wysiłki, aby zmienić świadomość narodową Polaków poprzez ustanawianie daty „nowych świąt” tuż przed datą „starych świąt”. Mimo to 11 listopada przetrwał w pamięci Polaków. W 1989 roku Święto Niepodległości zostało przywrócone do oficjalnego kalendarza świąt narodowych¹⁰. Władze III RP starały się nawiązać w obchodach do tradycji przedwojennej Polski. W latach 2010-2014 niektóre wydarzenia związane z obchodami 11 listopada zaczęły wzbudzać kontrowersje. Wydarzenia te wpłynęły na zmianę wizerunku święta - zaczęło być ono postrzegane, jako w pewnym zakresie dzielące społeczeństwo. W 2015 roku sytuacja znormalizowała się – obchody znowu przebiegły spokojnie. Pomimo trudności, jakie pojawiały się wielokrotnie w niemal stuletniej historii święta, wciąż jest ono postrzegane, jako bardzo ważne wydarzenie dla naszego państwa, co czyni ten dzień wyjątkowym.

⁷ 25% - zdecydowana gotowość udziału w wyborach do Sejmu, gdyby odbywały się w najbliższą niedzielę, 37% - raczej by się zdecydowało na oddanie głosu w tych wyborach. Rzeczywista frekwencja w ostatnich wyborach, jakie miały miejsce w naszym kraju osiągnęła 50,92% (wybory parlamentarne w 2015 roku). Źródło: NCK/TNS 2016.

⁸ B. Korzeniewski, *11 listopada 1918*, w: *Polskie miejsca pamięci. Dzieje toposu wolności*, red. S. Bednarek, B. Korzeniewski, Warszawa 2014, s. 343-358.

⁹ <http://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/1937/s/33/255>

¹⁰ <http://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/1989/s/6/34>

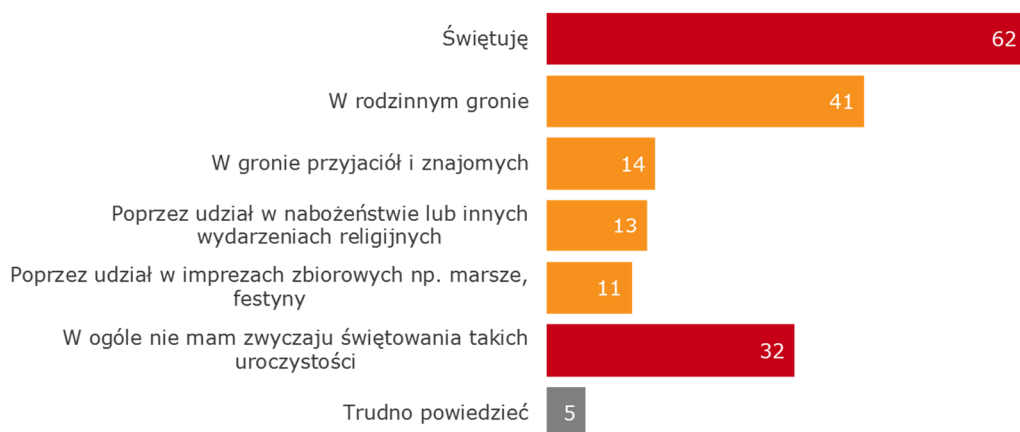
Wykres 7. Które z następujących świąt/rocznic zasługują na szczególne upamiętnienie? Proszę wybrać 5 najważniejszych, zaczynając od tego najważniejszego. Dane w [%], N=1512.

Źródło: NCK/TNS Polska 2016

W kontekście Programu „Niepodległa” szczególnie istotny wydaje się rozdźwięk pomiędzy akceptacją oraz działaniami w przypadku uczestnictwa w obchodach świąt narodowych. Skala dysproporcji okaże się jeszcze większa, gdy przyjrzymy się uważniej sposobom, w jakie Polacy świętują. Większość obchodzi święta w rodzinnym gronie (41%), wśród przyjaciół i znajomych (14%), biorąc udział w nabożeństwach lub innych wydarzeniach religijnych (13%), czy uczestnicząc w imprezach zbiorowych (11%).

Wykres 8. W jaki sposób obchodzi Pan(i) ważne święta narodowe, państwowe? Dane w [%], N=1512.

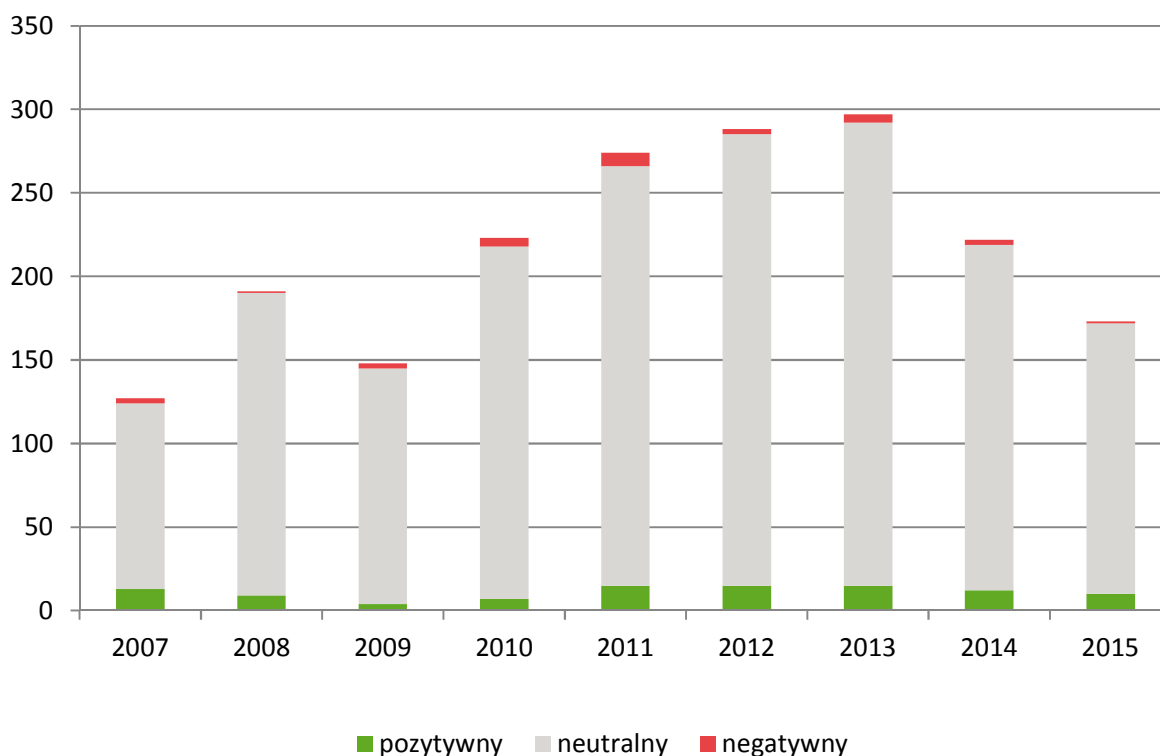
Źródło: NCK/TNS Polska 2016

Osoby, które świętują, uczestnicząc w imprezach zbiorowych, należą zatem do mniejszości. Występuje znaczna dysproporcja pomiędzy liczbą ludzi deklarujących chęć obchodzenia Święta Niepodległości a liczbą osób angażujących się w działania poza gronem rodzinnym i przyjaciół. W dużym stopniu wynika ona z koncentracji organizatorów na wydarzeniach centralnych, w których niewielka grupa osób może

uczestniczyć osobiście, a większość Polaków śledzi ich przebieg za pomocą mediów. Aktywny udział dużej grupy Polaków w obchodach świąt państwowych wymagałby zwiększenia liczby działań realizowanych lokalnie.

Dodatkowym powodem małej powszechności uczestnictwa w imprezach zbiorowych organizowanych z powodu świąt narodowych mogą być kontrowersje towarzyszące niektórym formom świętowania. Uczestnicy badań we wszystkich miejscowościach objętych badaniami jakościowymi wskazywali jako problem brak jedności Polaków świętujących rocznicę odzyskania niepodległości. W odczuciu większości respondentów, Święto Niepodległości jest dniem, w którym powinniśmy doświadczać wspólnoty ponad dzielącymi nas podziałami politycznymi, społecznymi czy ekonomicznymi. W ostatnich latach obchody 11 listopada stały się jednak okazją do manifestowania konfliktów i różnic dzielących Polaków. Potwierdzają to wyniki analizy medialnej. Ujawnianie się konfliktów prowadziło do wzrostu liczby komunikatów medialnych (artykułów prasowych i oglądalności najpopularniejszych telewizyjnych serwisów informacyjnych). Równocześnie ich treść zaczynała koncentrować się na krytyce sposobu organizacji obchodów, bądź przez instytucje państwowe bądź środowiska niezależne od władz centralnych.

Wykres 9. Liczba publikacji prasowych w podziale na wydźwięk

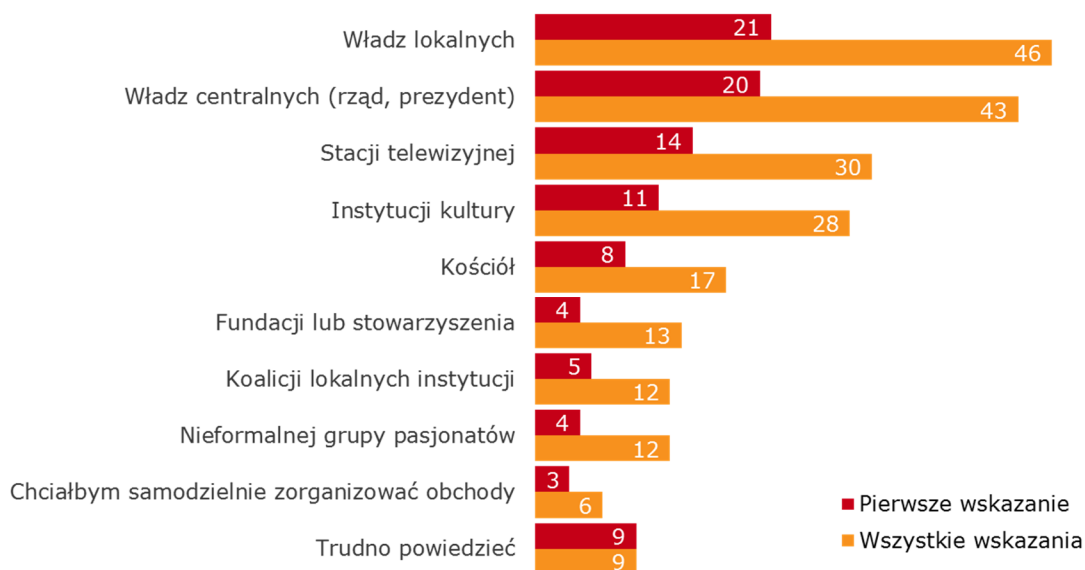

Źródło: Instytut Monitorowania Mediów 2016

Uczestnicy badań realizowanych w lipcu 2016 roku zostali zapytani o to jak ich zdaniem powinny wyglądać obchody 100 rocznicy odzyskania niepodległości. Polacy chcieliby, aby obchody miały odświętny, doniosły charakter, by odbywały się na dużą skalę. Dla jednej czwartej pytanych (25%) ważne jest, by obchody te łączyły Polaków, miały wspólnotowy charakter, 24% chciałoby, aby obchody stały się okazją do promowania naszego kraju za granicą.

Z uzyskanych danych wynika, że obchody 100-lecia odzyskania niepodległości powinny odbywać się na różnych poziomach życia społecznego. W roli organizatorów obchodów Święta Niepodległości, którzy mają największą „moc przyciągania”, najchętniej widziani są przedstawiciele władz – tych lokalnych (46%) i centralnych (43%). W dalszej kolejności wymieniane są stacje telewizyjne (30%) oraz instytucje kultury (28%), a za nimi rzadziej: kościół (17%), fundacje lub stowarzyszenia (13%), koalicje lokalnych instytucji (12%), czy nieformalne grupy pasjonatów (12%). Co ciekawe, 6% ogółu ankietowanych wyraża chęć samodzielnej organizacji obchodów, przy czym 3% podaje tę odpowiedź w swoim pierwszym wyborze.

Wykres 10. W obchody Święta Niepodległości angażują się różne instytucje i organizacje. Gdyby miał(a) Pan(i) wybrać wydarzenie ze względu na organizatora, to czyja propozycja byłaby dla Pana(i) najbardziej atrakcyjna. Proszę wskazać do 3 odpowiedzi. Dane w [%], N=1512.

Źródło: NCK/TNS Polska 2016

Ankietowanych zapytano też o to, jakie sposoby świętowania są ich zdaniem najodpowiedniejsze do obchodów 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. W oczach Polaków najwyższe oceny uzyskują dwa działania: rekonstrukcje historyczne oraz zadbanie o cmentarze i groby poległych za niepodległość. W dalszej kolejności wymieniane są: parady wojskowe, wycieczki po miejscach pamięci, dni otwarte i organizacja dużych wystaw w muzeach narodowych oraz wielkie, narodowe widowisko oraz koncerty, festyny i inne widowiska.

Wielu Polakom podoba się amerykański styl świętowania, który – zdaniem respondentów uczestniczących w badaniach jakościowych – jest spontaniczny, radosny i energiczny. Dzień Niepodległości jest ważny dla wielu obywateli, w obchodach harmonijnie łączą się elementy oficjalne z wesołym świętowaniem na poziomie lokalnym i rodzinnym. W USA ważny jest także szacunek dla flagi narodowej.

W trakcie wywiadów grupowych radosne sposoby świętowania spotkały się z dużą aprobatą. Należą do nich wydarzenia sportowe, które zdaniem uczestników badań zbliżają ludzi do siebie. Badani oczekują zachowania równowagi pomiędzy elementami tradycyjnego sposobu świętowania, które są uroczyste i oficjalne, a formami partycypacyjnymi, które cechuje oddolność, duże i dobrowolne

zaangażowanie obywateli oraz nacisk na osobiste doświadczenie. Równocześnie powinna zostać zachowana równowaga pomiędzy oficjalnymi i ludycznymi formami świętowania.

WIZERUNEK POLSKI

Wizerunek kraju (*country image*) to konstrukt badawczy, który służy możliwie wszechstronnemu opisaniu tego, jak dane państwo jest postrzegane przez obcokrajowców. Katalog pomniejszych elementów, które się na niego składają, jest długi i otwarty. W literaturze przedmiotu zwykle mówi się o symbolach narodowych, przyrodzie i krajobrazie, zwyczajach, literaturze, dziedzictwie kulturowym, nauce, gospodarce, polityce rządu, etc.

Wizerunek państwa jest więc – w największej ogólności – wynikiem opowiadania o tym, czym jest dany kraj. Jest więc sam w sobie tworem kulturowym.

Wizerunek Polski jako kraju, w świetle dotychczasowych badań, cierpi na szereg deficytów. Autorzy raportu z „Badania wizerunkowego Polski i polskiej gospodarki w krajach głównych partnerów gospodarczych” piszą wprost, że „Polsce brakuje wyrazistego i spójnego wizerunku za granicą”¹¹.

Podobnie w opracowaniu pt. „Badanie opinii „Określenie wizerunku, który Polska powinna promować za granicą” sporządzonym na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w 2013 r. zwraca się uwagę, że „na podstawie analizy dostępnych badań, realizowanych głównie w ostatnich dziesięciu latach, można postawić wniosek, iż Polska nie ma wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku za granicą w porównaniu z innymi krajami”¹².

Wrażenie niedostatków wizerunku Polski jako kraju potęgują międzynarodowe rankingi, takie jak Country Brand Index, gdzie plasowana jest ona z dala od czołówki (w edycji 2014/2015 jest to pozycja 45 na świecie).

Równocześnie wizerunek kraju jest czymś podlegającym intencjonalnemu kształtowaniu. Przekonanie to leży u podstaw brandingów narodowego. Jego teoretycy posługują się pojęciem sześciokąta kanałów komunikacji i jako jeden z nich wyróżniają kulturę i dziedzictwo. Skuteczność kultury jako narzędzia budowania atrakcyjności kraju potwierdza się zarówno w badaniach zagranicznych¹³, jak i własnych Instytutu Adama Mickiewicza.

Ostatnie badania przeprowadzane przez IAM na przeszło 7 tys. zagranicznych uczestników Światowych Dni Młodzieży sugerują, że kultura w niedostatecznym stopniu wykorzystywana jest jako element budowania wizerunku Polski. Niecałe 20% respondentów przed przyjazdem na ŚDM uznało bowiem, że kultura jest czynnikiem wyróżniającym Polskę na tle innych krajów. Niestety współczynnik ten spadł dla fali badania przeprowadzonej po zakończeniu wydarzenia (do niecałych 12%). Niemniej warto podkreślić, że bardzo wysoko w badaniach wypadają takie czynniki jak: polska historia z jej dążeniami wolnościowymi (34% przed ŚDM, 32,5% po ŚDM); Solidarność i rola Polski w obaleniu komunizmu (odpowiednio 24,8% i 18,5%); patriotyzm i przywiązanie do ojczyzny (18,4% i 20,5%).

¹¹ https://www.mr.gov.pl/media/15471/6_Streszczenie_badan_wizerunkowych_ax_ante.pdf, s. 44.

¹² <https://www.msz.gov.pl/resource/972c041f-58a2-4119-bc2a-a54a1d896f63:JCR>, s. 13.

¹³ <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/as-others-see-us-report.pdf>.

W 2012 i 2013 na zlecenie Instytutu Adama Mickiewicza firma Young&Rubicam przeprowadziła badanie (Brand Asset Valuator – BAV) marek Polska i kultura polska w: Londynie, Stambule, Kijowie, Seulu, Moskwie, Petersburgu, Rio de Janeiro, Sao Paulo, Seulu i New Delhi. Badania zostały zamówione w celu dostarczenia informacji na temat kondycji marek Polska i kultura polska w odbiorze mieszkańców wymienionych miast.

Uczestnicy badania określali markę Polska oraz kulturę polską jako proste, tradycyjne, miłe, przyjazne. Wyniki badania wskazywały, że są to cechy świadczące o braku wyrazistości i niewielkiej sile wizerunku. Polska i kultura polska przegrywały starcie z Francją i kulturą francuską, Hiszpanią i hiszpańską kulturą czy Niemcami i kulturą niemiecką. Zainteresowanie respondentów tymi krajami oraz atrakcyjność ich kultury było dużo wyższe niż w przypadku Polski i polskiej kultury.

Aby zwiększyć konkurencyjność marki Polska i polskiej kultury, autorzy badania zalecają podjęcie intensywnych działań promocyjnych. W każdym z badanych miast marka Polska i kultura polska powinny docelowo kojarzyć się z zupełnie innym niż obecnie zestawem cech, świadczącym o jej wyjątkowości, rosnącej pozycji i atrakcyjności..

W pracach nad PW Niepodległa oparto się o badania BAV oraz o docelowy zestaw cech z jakimi powinna być utożsamiana Polska i polska kultura. Uznano, że realizacja Programu powinna pomóc Polsce w stworzeniu korzystnego wizerunku, i temu by zestaw wiązanych z nim skojarzeń odpowiadał skojarzeniom zalecanym w badaniu BAV. Zgodnie z rekomendacjami badania marka Polska i polska kultura powinny być określane jako „wyraziste”, „wyjątkowe”, „autentyczne”, „pełne energii” i „dynamiczne”.

ANALIZA SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – Dostępne narzędzia polityki pamięci; różnorodność i rozprzestrzenienie instytucji obecnych w Programie; – Współpraca między resortami i instytucjami; – Wola polityczna dla realizacji obchodów stulecia odzyskania niepodległości; – Wysokie kompetencje instytucji zaangażowanych w realizację Programu. 	<ul style="list-style-type: none"> – Niewystarczająca koordynacja pomiędzy resortami i instytucjami działającymi w Programie; – Wymogi proceduralne związane z przyjęciem i wdrażaniem Programu; – Niewystarczająca komunikacja na zewnątrz i wewnątrz Programu; – Relacja między programem rządowym a oczekiwaniami samorządu terytorialnego; – Skupienie uwagi wyłącznie na listopadzie 2018 r.
Szanse	Zagrożenia

<ul style="list-style-type: none"> – Zbudowanie wokół obchodów szerokiej koalicji instytucji; wypracowanie wspólnej narracji; – Wzrost zainteresowania historią Polski, oczekiwania społeczne odnośnie do obchodów; – Zaangażowanie społeczeństwa na poziomie lokalnym; – Podobieństwo doświadczeń historycznych z innymi krajami w regionie; silna rozpoznawalność daty 11 listopada 1918 w historii Europy i jej narodów; – Ogólnoświatowy kontekst obchodów 2018 r. (Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego); – Możliwość włączenia autorytetów; – Wspólnota wartości i postrzeganie wagi Roku 1918; – Odniesienie się do kamieni milowych z historii Polski i wielkich Polaków. 	<ul style="list-style-type: none"> – Polaryzacja społeczeństwa, postrzeganie obchodów w kontekście konfliktu politycznego; – Kalendarz wyborczy; – Ograniczenie finansowania Programu; – Odmienna interpretacja wydarzeń i postaci historycznych w Polsce i poza jej granicami (w tym różne postrzeganie roku 1918 przez narody i państwa sąsiadujące z RP); – Sprzeczne działania innych państw związane z polityką pamięci; – Brak koordynacji działań w zakresie polityki pamięci; – Brak kanonu wiedzy historycznej; – Sprowadzenie obchodów do działań popkulturowych (trywializacja) lub przeciwnie – nadmierne patetyzowanie.
---	--

Tabela 11: Analiza SWOT dla Programu

WNIOSKI Z DIAGNOZY

- w Polsce odczuwalny jest brak poczucia silnej wspólnoty. Polacy wciąż mają poczucie że więcej ich dzieli niż łączy;
- większość Polaków wyraża dumę ze swojej przynależności narodowej i z własnego kraju oraz deklaruje postawę patriotyczną;
- odzyskanie niepodległości w 1918 roku jest uznawane za jedno z najważniejszych wydarzeń w historii Polski;
- wartości takie jak wolność, solidarność i godność są bliskie Polakom;
- Polacy są bardzo silnie związani z symbolami narodowymi, tradycjami i rodziną, jednocześnie wielu z nas nie ma w zwyczaju obchodzenia świąt narodowych w sposób szczególny.
- dla Polaków stulecie odzyskania niepodległości traktowane jest jako ważna rocznica. Polacy oczekują, że będzie ono obchodzone nie tylko na poziomie państwowym, ale również blisko ludzi i społeczności lokalnych.

- realizacja Programu może wzmocnić pozytywne skojarzenie Polski z niezależnością, energią, śmiałością oraz wyjątkowością; zbudować wizerunek kraju, który jest dumny ze swojej historii, osiągnięć i najwybitniejszych postaci;
- działania międzynarodowe w ramach Programu pomogą ukazać wizerunek polskiej kultury w perspektywie wartości, z którymi się identyfikujemy;
- Program ma kluczowe znaczenie dla powodzenia starań Polski, jeśli chodzi o budowanie polityki pamięci, a także wzmacnianie więzi obywateli i państwa.

ZIDENTYFIKOWANE WYZWANIA

Na podstawie przedstawionej diagnozy można sformułować następujące wyzwania, na które musi odpowiedzieć Program Wieloletni:

1. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne, polityczne czy wynikające z historii, utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.
2. Polacy mają zróżnicowane oczekiwania odnośnie obchodów stulecia odzyskania niepodległości, co jest związane zarówno z nieobecnością w społecznej świadomości tekstów kultury dotyczących niepodległości, jak i brakiem wypracowanej wspólnej tradycji świętowania.
3. Zachęcenie Polaków do wspólnego świętowania Stulecia Odzyskania Niepodległości wymaga zwiększenia ich aktywnej roli w obchodach, tak aby z widzów mogli stać się ich współorganizatorami.
4. Konieczne jest wykorzystanie obchodów stulecia dla działań promujących Polskę i polskie dziedzictwo kulturowe za granicą.

CELE I STRUKTURA PROGRAMU

Celem głównym Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA jest **wzmocnienie poczucia wspólnoty obywatelskiej Polaków.**

Wspólnota obywatelska powinna być budowana wokół państwa. Badania przeprowadzone dla potrzeb diagnozy jasno pokazują, że jednym z podstawowych wyzwań jest negatywne dziedzictwo historyczne stosunku Polaków do instytucji państwa (w przeciwieństwie do dużego zaufania jakim Polacy darzą swoją rodzinę). Stulecie odzyskania niepodległości przez Polskę stanowi okazję do przypomnienia wartości wspólnoty i jej związania z państwem.

Cel główny Programu będzie realizowany poprzez trzy cele szczegółowe:

Cel 1: Realizacja wysokiej jakości projektów upamiętniających stulecie odzyskania niepodległości

Oczekiwania społeczne dotyczą stworzenia programu doniosłych obchodów stulecia odzyskania niepodległości na różnych poziomach życia społecznego. Budowa narracji projektów opierać się będzie na trzech wartościach wspólnych Polakom: wolności, solidarności oraz poszanowaniu godności i praw człowieka, ukazanych w perspektywie całej historii Polski, w życiorysach jej bohaterów, w życiu codziennym kolejnych pokoleń, w działalności kulturalnej i artystycznej. Cel szczegółowy 1 bezpośrednio przełoży się na wzrost wiedzy historycznej i zainteresowania historią.

Cel szczegółowy 1 jest wdrażany poprzez Priorytet 1 Programu obejmujący PROJEKTY OGÓLNOPOLSKIE¹⁴, realizowane przez instytucje podległe i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (finansowane poprzez dotacje celowe w ramach części budżetowej Ministra).

Cel 2: Włączanie obywateli we współtworzenie obchodów

Na poziomie lokalnym i regionalnym radość ze wspólnoty, duma i wzrost kapitału społecznego mogą zostać osiągnięte jedynie poprzez większą partycypację obywateli w przygotowaniu obchodów. Badania prowadzone przez NCK wyraźnie pokazują, że Polacy odczuwają brak wspólnego kanonu dzieł z obszaru kultury i powszechnie znanych miejsc wiążących się z odzyskaniem niepodległości, także na poziomie społeczności lokalnych, od których zaczynać się musi budowanie wspólnoty państwowej.

Cel szczegółowy 2 jest realizowany poprzez Priorytet 2 Programu obejmujący PROJEKTY REGIONALNE i LOKALNE wybrane w ramach zarządzanych przez Narodowe Centrum Kultury dwóch programów dotacyjnych.

Cel 3: Upowszechnianie opartego o wartości międzynarodowego wizerunku Polski

Cel szczegółowy 3 jest realizowany poprzez Priorytet 3 Programu obejmujący PROJEKTY ZAGRANICZNE obejmujący program wydarzeń koordynowany przez Instytut Adama Mickiewicza oraz program dotacyjny. W ramach działań zagranicznych planowe jest 7 ścieżek tematycznych: *Ignacy Jan Paderewski. Ikona niepodległości; Polonia i Polacy za granicą; Polki; Pokolenie Niepodległej; Awangarda; Duchowość Niepodległej; Robotnicy.*

Struktura celów szczegółowych przekłada się na architekturę całego Programu Wieloletniego, to jest priorytety, wskaźniki monitorowania, plan finansowy oraz strukturę zarządzania.

Priorytet	Schemat finansowania	Operator
1. PROJEKTY OGÓLNOPOLSKIE	A. Projekty instytucji podległych i nadzorowanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	MKiDN
	B. Projekty realizowane przez inne resorty i wojewodów	Inne resorty i wojewodowie
2. PROJEKTY REGIONALNE i LOKALNE	A. Program dotacyjny „Koalicje dla Niepodległej” dla działań oddolnych	NCK

¹⁴ W tym projekty ogólnopolskie, których komponentem są działania za granicą.

	B. Program dotacyjny „Niepodległa” dla samorządowych instytucji kultury i organizacji pozarządowych	NCK
3. PROJEKTY ZAGRANICZNE	A. Program wydarzeń zagranicznych	IAM
	B. Program dotacyjny dla działań zagranicznych	IAM

Tabela 12: Struktura Programu Wieloletniego

ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Program jest zgodny z dokumentami strategicznymi na poziomie europejskim, w szczególności z Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego. Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego ustanowiony w 2018 r. zbiega się z węzłową datą dla obchodów stulecia odzyskania polskiej niepodległości. Celem głównym obchodów Roku jest: *zachęcenie do dzielenia się dziedzictwem kulturowym Europy i jego doceniania, poszerzania wiedzy na temat wspólnej historii i wspólnych wartości* (art. 1)¹⁵. Równocześnie Decyzja w jasny sposób (w rec. 14a) odnosi się do roku 2018 jako stulecia niepodległości wielu państw europejskich.

Wśród celów szczegółowych Roku znajdują się następujące cele, które znajdują odzwierciedlenie w celach i poszczególnych priorytetach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA.

wspieranie takich podejść do polityk dotyczących dziedzictwa kulturowego, które są skupione na człowieku, sprzyjające włączeniu społecznemu, perspektywiczne, bardziej zintegrowane, zrównoważone i przekrojowe (art. 2, 2a);

promowanie dziedzictwa kulturowego jako źródła inspiracji dla współczesnej kreatywności i innowacyjności oraz podkreślanie potencjału wzajemnego stymulowania i większej interakcji między sektorem dziedzictwa kulturowego a innymi sektorami kultury i sektorem kreatywnym (art. 2, 2g);

podnoszenie świadomości znaczenia europejskiego dziedzictwa kulturowego poprzez edukację i promowanie uczenia się przez całe życie, w szczególności poprzez ukierunkowanie na dzieci, młodzież i ludzi starszych, społeczności lokalne i grupy, do których trudno dotrzeć (art. 2, 2h)

Ukazanie w ramach Programu wartości kluczowych dla polskiej tożsamości w biegu jej historii ma stanowić źródło inspiracji dla przyszłych działań odnoszących się do dziedzictwa. Budowanie wspólnoty obywatelskiej, stanowiące cel Programu, opierać się będzie na wspólnym podejściu do dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego.

Program wpisuje się również w wytyczne określone w Konkluzjach Rady na temat zarządzania partycypacyjnego dziedzictwem kulturowym (2014/C 463/01 z 23 grudnia 2014 r.), które wskazują, że „partycypacyjne zarządzanie dziedzictwem kulturowym stwarza możliwości sprzyjania uczestnictwu w demokracji, zrównoważoności i spójności społecznej oraz zmierzenia się ze społecznymi, politycznymi i demograficznymi wyzwaniami dnia dzisiejszego”, a także zwracają się do rządów państw

¹⁵ Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady dotycząca Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego, COM (2016) 543 (projekt).

członkowskich, aby „promowały ramy zarządzania, w których uznaje się znaczenie współdziałania między materialnym, niematerialnym i cyfrowym dziedzictwem kulturowym i w których dostrzega się, szanuje i wzmacnia jego wartości społeczne, kulturowe, symboliczne, gospodarcze i środowiskowe”.

Z kolei Konkluzje Rady z dnia 21 maja 2014 r. w sprawie dziedzictwa kulturowego jako strategicznego zasobu zrównoważonej Europy (2014/C 183/08 z 14 czerwca 2014 r.) jasno wskazują, że „dziedzictwo kulturowe odgrywa ważną rolę w tworzeniu i poszerzaniu kapitału społecznego, ponieważ może: a) inspirować i zachęcać obywateli do udziału w życiu publicznym; b) podnosić jakość życia i dobrostan osób indywidualnych i ich społeczności; c) promować różnorodność oraz dialog międzykulturowy poprzez sprzyjanie silniejszemu poczuciu przynależności do szeroko pojętej społeczności oraz lepszemu zrozumieniu i szacunkowi między narodami; d) pomóc redukować nierówności oraz ułatwiać włączenie społeczne oraz aktywność kulturalną i społeczną, a także promować dialog międzypokoleniowy i spójność społeczną (...)”. Realizacja Programu, którego celem jest wzmocnienie wspólnoty obywatelskiej służyć ma zwiększaniu kapitału społecznego poprzez dziedzictwo kulturowe.

Program jest zgodny z obecnie obowiązującymi polskimi dokumentami strategicznymi. Priorytet I.3.2 w obszarze strategicznym *Sprawne i efektywne państwo średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020* przewiduje m.in. sprzyjanie inicjatywom oddolnym, a także wzmacnianie postaw aktywnego, świadomego obywatelstwa¹⁶.

Program wpisuje się również w Priorytet 4.1 *Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej* Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, w szczególności w działania związane z tworzeniem warunków wzmacniania tożsamości na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym (4.1.1) oraz ochroną dziedzictwa kulturowego (4.1.2). Dodatkowo odnosi się bezpośrednio do działań związanych z promocją kultury polskiej za granicą w Priorytecie 4.2 *Wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym*.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, opracowywana w 2016 r., przynosi bezpośrednie odwołanie do Programu jako „projektu strategicznego przewidzianego do przygotowania i realizacji do 2020 r.”¹⁷, budującego kapitał społeczny i wspólnotę obywatelską.

OPIS PRIORYTETÓW

Priorytet 1 PROJEKTY OGÓLNOPOLSKIE

Schemat 1A Projekty instytucji podległych i nadzorowanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W ramach Priorytetu 1 do realizacji wybrano 36 projektów instytucji podległych i nadzorowanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które można określić jako projekty flagowe. Opracowując Program, przyjęto założenie, że w jego ramach nie będą tworzone upamiętnienia w formie pomników czy tablic pamiątkowych. Wybrane projekty kulturalne – o różnym charakterze – mają stanowić „żywe”

¹⁶ Strategia Rozwoju Kraju, https://www.mr.gov.pl/media/3336/Strategia_Rozwoju_Kraju_2020.pdf, s. 59-60.

¹⁷ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (projekt), https://www.mr.gov.pl/media/24032/ProjektSOR_2016_D.pdf, s. 236

upamiętnienie rocznicy. Pośród nich znajdują się zarówno projekty filmowe, wystawiennicze, jak i muzyczne czy badawcze. Jako całość pokazują bogactwo polskiej kultury, opartej na trzech wartościach: wolności, solidarności oraz poszanowaniu godności i praw człowieka.

Lista projektów, wartości i harmonogramy poszczególnych projektów, a także realizatorzy i podmioty współpracujące – za zgodą Pełnomocnika - mogą ulec zmianie bez konieczności aktualizacji Programu Wieloletniego.

W przypadku zmian alokacji na projekty realizowane w Schemacie 1A możliwa jest organizacja przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dodatkowego naboru projektów instytucji podległych i nadzorowanych.

Ponadto corocznie w latach 2018-2021 organizowany będzie przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego nabór projektów instytucji podległych i nadzorowanych, w tym takich, które powinny odnosić się do przedstawionych w Programie wybranych rocznic. Za nabór odpowiedzialny jest Koordynator. Tryb i terminy naboru zostaną określone przez Ministra. Łączna alokacja na lata 2018-2021 wyniesie **17,5 mln zł**.

Projekt 1A.1

Nazwa	Pomniki Europy Środkowo-Wschodniej 1918-2018		
Realizator	Muzeum Narodowe w Warszawie (we współpracy z: Herder Institut, Ukraińskim Muzeum Sztuki Współczesnej (Kijów), słoweńską platformą „Neprijemni spomenici/Inappropriate Monuments”, Muzeum Historycznym Bośni i Hercegowiny, Muzeum Historii Jugosławii, Muzeum Sztuki Współczesnej w Zagrzebiu, Muzeum Sztuk Pięknych w Budapeszcie, Centrum Architektury Europy środkowej (CCEA, Czechy), Muzeum Józefa Piłsudskiego oraz Galerią Sztuki Socrealizmu w Kozłowie)		
Wartość projektu	710 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	250 000 zł

Celem projektu jest zrozumienie i opisanie znaczenia procesów jakim podlegają pomniki w kontekście wolnościowych i solidarnościowych dążeń społeczeństw. Projekt obejmuje przede wszystkim próbę oceny czy z perspektywy relatywnej wspólnoty doświadczeń Polski i innych środkowoeuropejskich krajów postsocjalistycznych oraz bogactwa aktywności związanych z upamiętnianiem można mówić o podobieństwach form, logiki i dynamiki losów pomników. Pod tym kątem zaplanowano naukowe zbadanie źródeł archiwalnych, artystyczne ich przepracowanie, wystawę w Królikarni oraz publikację będącą pokłosiem międzynarodowej współpracy.

Projekt umożliwi nie tylko lepsze zrozumienie historycznej roli pomników w budowaniu poczucia wspólnoty obywatelskiej Polaków, ale także sformułuje racjonalne kryteria i podstawy do dyskusji o wartościach historycznych i estetycznych przy czekających nas konsultacjach społecznych na temat dalszych losów pomników niechcianych oraz coraz częściej pojawiających się inicjatywach wznoszenia nowych monumentów.

Harmonogram

01.2017- 06.2018	Badania w ramach projektu (kwerendy w archiwach i bibliotekach; badania terenowe; dokumentacja artystyczna)
09.2018 – 02.2019	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
05.2019 - 10.2019	Opracowanie i wydanie publikacji książkowej

Projekt 1A.2

Nazwa	#Dziedzictwo		
Realizator	Muzeum Narodowe w Krakowie		
Wartość projektu	1 193 918 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	883 540 zł

Wystawa poświęcona zostanie najważniejszym zagadnieniom, związanym z dziedzictwem kultury polskiej i zostanie zbudowana w oparciu o zbiory Muzeum Narodowego w Krakowie. Zostaną one potraktowane jako punkt odniesienia i dokumentacja procesu definiowania polskiej tożsamości kulturowej. Pierwszym z zagadnień będzie problem terytorium, które należy wiązać z polską historią. W obliczu zmian granic, rozbiorów, masowej emigracji, kultura polska może być dziś łączona z bardzo różnorodnymi miejscami na mapie całego świata. Kolejną kwestią będzie obecność języka polskiego i rozmaitych dokumentów artystycznych związanych z jego historią. Kolejny wątek wystawy to obecność na ziemiach polskich licznych grup narodowościowych i wyznań stanowiących o specyfice kulturowej dawnej Rzeczypospolitej. Odrębny wątek stanowić będzie wskazanie w zbiorach muzealnych na rozmaite zabytki, pokazujące historię polskich modernizacji i nowoczesnych osiągnięć kultury polskiej.

Na wystawie zaprezentowanych zostanie w sumie około 800 obiektów, w tym zbiory malarstwa i dzieła takich Polaków jak Jan Matejko, Stanisław Wyspiański, Jacek Malczewski, ale i artystów awangardy międzywojennej (m.in. Władysław Strzemiński), twórców z okresu PRL (m.in. Andrzej Wróblewski) oraz artystów współczesnych (m.in. Marcin Maciejowski).

Harmonogram

06.2017- 01.2018	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
------------------	--

Projekt 1A.3

Nazwa	Polska Niepodległość		
Realizator	Muzeum Narodowe w Krakowie		
Wartość projektu	800 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	701 358 zł

Kulminacją obchodów stulecia niepodległości w Muzeum Narodowym w Krakowie będzie wystawa stawiająca pytania o to, w jaki sposób w historii Polski rozumiano niepodległość, związane z nią wartości i jakie miejsce przypisano w tym kontekście sztuce. Niepodległość może być rozpatrywana w kategoriach politycznej niezależności, ale w polskiej tradycji musiała być także definiowana w inny

sposób, przede wszystkim w okresie zaborów, kiedy sztukę traktowano jako namiastkę wolności – nieprzypadkowo to malarz, Jan Matejko, otrzymał berło interrexa i właśnie to berło, znajdujące się w zbiorach Muzeum, będzie eksponatem otwierającym w listopadzie 2018 roku wystawę.

W Muzeum zaprezentowane zostaną różnorodne dzieła sztuki odnoszące się do historii zmagania o niepodległość od czasów średniowiecznych po wiek XX. Będą to symbole państwowości z czasów Piastów, ikonografie zwycięskich bitew, walk powstańczych, pomniki bohaterów narodowych, ale także przykłady pracy konspiracyjnej i organicznej w wieku XIX i XX. Ważnym elementem wystawy będzie wskazanie na indywidualne gesty artystów na rzecz niepodległości, definiujące ją jako wolność wyboru artystycznego i ucieczki od totalitarnych ideologii (Józef Czapski), albo próby tworzenia ikonografii wolnościowej (Ruch Kultury Niezależnej w latach 80-tych XX wieku). Pokażemy także dzieła sztuki ilustrujące kluczowe postaci, związane z troską o zachowanie i odzyskiwanie niepodległości, od Pawła Włodkowica przez Piotra Skargę, konfederatów barskich czy twórców niepodległościowego podziemia w czasach „Solidarności”. Wystawa, skierowana do polskiej i zagranicznej publiczności, ma podkreślić w jakim stopniu to właśnie kultura stanowiła punkt odniesienia w debacie o niepodległości, pokazywała jej wartość, ale i wyzwania z nią związane. Wystawa bezpośrednio wiąże się z obchodami stulecia niepodległości i odnosi się zarówno do wydarzeń z 1918 roku jak i do generalnej kwestii znaczenia niepodległości w historii Polski i Polaków. Nie jest to więc tylko wystawa rocznicowa, ale jej zadaniem jest pobudzenie refleksji na temat niepodległości, o którą Polacy tak często musieli się zmagać, a która w dzisiejszych czasach jest nam dana i zadana. Wystawa potrwa do końca stycznia 2019 roku.

Harmonogram

11.2018-01.2019	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
-----------------	--

Projekt 1A.4

Nazwa	Stanisław Wyspiański - katalog		
Realizator	Muzeum Narodowe w Krakowie		
Wartość projektu	784 300 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	646 128 zł

Twórczość Stanisława Wyspiańskiego, artysty nazywanego Czwartym Wieszczem, jest stałym punktem odniesienia dla refleksji o polskiej niepodległości. Wystawa w Muzeum Narodowym w Krakowie stanie się okazją do dyskusji na temat prezentowanej przez niego wizji polskości, która ma ponadczasową wartość i stanowić będzie wprowadzenie do roku niepodległości. Stanisław Wyspiański zaprezentowany zostanie jako kluczowy artysta, kształtujący polską tożsamość w okresie poprzedzającym rok 1918, a zarazem ten, którego wizje twórcze inspirowały do walki o niezależność kolejne pokolenia Polaków, aż po czasy „Solidarności”.

Wystawa stanie się długo oczekiwanym pretekstem do pokazania całej kolekcji dzieł artysty ze zbiorów Muzeum, z wyjątkiem nielicznych prac, które ze względów konserwatorskich nie mogą opuszczać magazynów.

Harmonogram

11.2017-07.2018	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
-----------------	--

Projekt 1A.5

Nazwa	Międzynarodowa Konferencja Muzeów Górniczych i Skansenów Podziemnych		
Realizator	Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka w Wieliczce (we współpracy z Kopalnia Soli Wieliczka S.A. i Kopalnia Soli Bochnia Sp. z o.o.)		
Wartość projektu	1 000 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	200 000 zł

Polska jest liderem w dziedzinie ochrony podziemnego dziedzictwa, już w 1928 r. rozporządzeniem prezydenckim przewidziano, że za zabytki mogą być uznane „kopalnie przedhistoryczne (krzemienia, soli, bursztynu, miedzi, żelaza i barwników mineralnych)”. W 1978 r. kopalnia soli w Wieliczce, obok m.in. Krakowa, katedry w Akwizgranie czy Parku Yellowstone, znalazła się w gronie pierwszych dwunastu miejsc wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, będąc zarazem pierwszym na świecie zabytkiem techniki, który został uhonorowany w ten sposób, co do dzisiaj jest przedmiotem dumy narodowej. W 2018 roku będziemy obchodzić czterdziestolecie tego wydarzenia wraz z kumulacją innych „górnictw” jubileuszy ważnych zarówno dla polskiego jak i ogólnoswiatowego dziedzictwa kulturowego: 650 lat od spisania *Statutu Żup Krakowskich* (1368 r.), 500 lat od powstania *Krótkiego a dokładnego opisu zarządzania i stosunków w żupach wielicko-bocheńskich w 1518 roku* wpisanego w 2014 r. na Polską Listę Krajową Programu UNESCO „Pamięć Świata”, a także 5. rocznicę rozszerzenia wpisu na listę UNESCO o kopalnię bocheńską oraz Zamek Żupny w Wieliczce, siedziby zarządu kopalń od XIII wieku do 1945 r. Wpisanie tych jubileuszy w obchody stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości będzie wspaniałą okazją do prezentacji na forum międzynarodowym ogromnego dorobku Polski w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zabytkowych kopalń i podziemnych skansenów.

Kopalnia wielicka stanowiła przez wieki symbol wielkości i potęgi Polski. Ważnym znakiem przywracania polskości po 1918 roku było przemianowanie austriackich nazw szybów i podziemnych wyrobisk np. jedna z komór w wielickiej kopalni otrzymała imię Naczelnika Państwa J. Piłsudskiego.

Harmonogram

02.2016 – 11.2018	Przygotowania do konferencji
11.2018	Konferencja
11.2018 - 12.2018	Opracowanie i wydruk publikacji pokonferencyjnej

Projekt 1A.6

Nazwa	Znaki wolności. O trwaniu polskiej tożsamości narodowej w latach 1918-1989		
Realizator	Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum		
Wartość projektu	2 150 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	1 500 000 zł

Wystawa jubileuszowa na którą złoży się ok. 500 dzieł sztuki polskiej; malarstwa, grafiki rzeźby, a także filmy, rękopisy, dokumenty i pamiątki. Wystawa posiadać będzie strukturę eseju i stanie się refleksją nad istotą narodowej tożsamości. Proces wybijania się Polski na niepodległość wspierał się na obronie jej filarów; obronie religii, języka, kultury i sztuki. Obrona suwerenności każdej z tych przestrzeni wymagała konkretnych działań, upor, odwagi, niekiedy posuniętej do granic heroizmu walki. Walkę tę przypomnieć ma strefa komentarza wystawy. Podstawową strukturę ekspozycji stworzą arcydzieła polskiej sztuki, w tym przede wszystkim malarstwa i rzeźby, arcydzieła odnoszące się do konkretnych historycznych zdarzeń i ludzkich postaw.

Harmonogram

11.2018 – 03.2019	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
11.2018	Międzynarodowa sesja naukowa towarzysząca wystawie

Projekt 1A.7

Nazwa	Stulecie Awangardy w Polsce		
Realizator	Muzeum Sztuki w Łodzi		
Wartość projektu	3 693 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	3 650 000 zł

Stulecie odzyskania niepodległości zbiega się w czasie z rocznicą obecności sztuki awangardowej w Polsce. Nowoczesność przejawiała się bowiem nie tylko poprzez ustanowienie nowej podmiotowości państwowej i parlamentarnej demokracji, ale również przez adaptację i twórcze rozwinięcie najbardziej postępowych idei dotyczących twórczości wizualnej.

Za symboliczny początek polskiej awangardy można uznać otwarcie 4 listopada 1917 roku w siedzibie krakowskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych I Wystawy Ekspresjonistów Polskich. Na ekspozycji zaprezentowano niemal sto dzieł osiemnastu artystów, a spośród jej uczestników wyłoniła się grupa późniejszych formistów, aktywnie tworzących i propagujących idee nowej sztuki. Wydarzenie to zapowiadało niezwykle aktywność twórców tego nurtu w dwudziestoleciu międzywojennym.

Trzeba jednak zwrócić uwagę, że to właśnie w Łodzi powstało muzeum, którego kolekcja zawiązała się dzięki darom artystów europejskiej awangardy; pozostaje ona drugim na świecie (po nowojorskim MoMA), pierwszym zaś w Europie muzeum sztuki nowoczesnej z kolekcją ponad siedemnastu tysięcy prac. Świątując stulecie awangardy, Muzeum Sztuki w Łodzi, instytucja najsilniej związana z dziejami ruchu awangardowego w Polsce, chce podjąć próbę nowego spojrzenia na jej spuściznę – jako na nieustannie uaktualniany projekt, który wciąż stawia nowe pytania o naszą przeszłość, współczesność i przyszłość.

Szereg wystaw w nowy sposób opowie o najbardziej radykalnych ideach awangardy dwudziestolecia międzywojennego i przypomni o zapomnianych postaciach i zjawiskach z tego okresu, ich wzajemnych związkach i wpływach.

Harmonogram

02.2017 - 05.2017	Naturokultura. Awangarda i środowisko – wystawa
06.2017 - 10.2017	Teatr mechanicznych konstrukcji – wystawa
10.2017 - 02.2018	Montaże. Debora Vogel... – wystawa
11.2017 - 02/03.2018	Organizatorzy życia. De Stijl... – wystawa
2018	Wystawa poświęcona I wojnie światowej
2018	Wystawa Konstrukcje przestrzeni. Rzeźbiarze i rzeźbiarki awangardy

Projekt 1A.8

Nazwa	Powstało w wolnej Polsce		
Realizator	Filharmonia Narodowa		
Wartość projektu	1 100 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	742 000 zł

Filharmonia Narodowa zrealizuje sześć koncertów symfonicznych, których program złożony jest z polskich utworów powstałych w czasie, kiedy Polska odzyskała Niepodległość. Zaplanowanym koncertom nadany zostanie wyjątkowy charakter za sprawą udziału zaproszonych najwybitniejszych artystów. Wystąpią muzycy najwyższej światowej klasy – dyrygenci, instrumentalści i śpiewacy.

Programy tych wydarzeń zostały starannie przygotowane tak, by zawierały znaczące utwory z okresu wolnej Polski, jak „Symfonia koncertująca” czy „Król Roger” Szymanowskiego. To niezaprzeczalnie rozpoznawalne i uznane kompozycje kanonu światowej muzyki XX wieku. Obok dzieł często goszczących na estradach, przedstawione zostaną utwory, które niesłusznie uległy zapomnieniu, jak m.in. I Symfonia Kofflera, Koncert fortepianowy Gablenza czy Koncert na sopran i orkiestrę Kasserna. Repertuar polski uzupełniony zostanie utworami z literatury światowej, powstałymi w zbliżonym okresie (Strawiński, Respighi, Debussy).

Ostatni i najważniejszy koncert w projekcie „Powstało w wolnej Polsce”, zaplanowany na 9 i 10 listopada 2018, będzie niejako repliką koncertu, który odbył się w Filharmonii Warszawskiej 11 listopada 1932 – dyrygował wówczas Grzegorz Fitelberg, a Karol Szymanowski wykonał partię fortepianową w premierowym wykonaniu swojej „Symfonii koncertującej”.

Harmonogram

01.2018 – 11.2018	Cykl sześciu koncertów
-------------------	------------------------

Projekt 1A.9

Nazwa	W stronę Niepodległej. Niezwykłe historie z Polski i Japonii. Jubileusz stulecia nawiązania oficjalnych stosunków pomiędzy Polską a Japonią.		
Realizator	Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie		
Wartość projektu	455 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	250 000 zł

W ramach obchodów niepodległościowych zorganizowana zostanie wystawa oraz konferencja naukowa poświęcona osobie Bronisława Piłsudskiego – polskiego etnografa, badacza kultury Ajnów, a prywatnie brata Józefa Piłsudskiego. Życie etnografa to historia, którą obdarzyć można by niejednego człowieka. Pochodzący z rodziny o silnych patriotycznych korzeniach, uczestnik spisku przeciwko rosyjskiemu carowi, zesłany na wyspę Sachalin, jako pierwszy rozpoczął badania nad kulturą Ajnów przyczyniając się do nawiązania i utrzymania silnych stosunków pomiędzy Polską a Japonią. Wystawie towarzyszyć będzie publikacja przygotowana przez wybitnego polskiego etnografa i orientalistę prof. Alfreda F. Majewicza.

Japonia stała się jedynym tak odległym krajem, który poświęcił wiele swojej uwagi Solidarności oraz ruchom niepodległościowym w Polsce w latach 80. Świadczy o tym m.in. wizyta Tomizuki Mitsuo z centrali związkowej z Sohyo oraz wizyta polskiej delegacji Solidarności w Tokio w roku 1981.

Przygotowane w Muzeum Manggha wystawa i konferencja ukażą polską historię państwowości w sposób, jaki obserwowała to oddalona o tysiące kilometrów, odmienna kulturowo i społecznie Japonia. Widz będzie miał okazję oczami Japończyków spojrzeć na 100 lat państwowości Polski – historię odzyskania po 100 latach niewoli niepodległości, rodzenie się polskiej państwowości, czasy II wojny światowej, gdzie oba państwa znalazły się w przeciwnych obozach, czasy komunizmu w Polsce oraz budzącą się wolność i narodziny Solidarności. Taki sposób ukazania historii Rzeczypospolitej, „oczami innych” ma przyczynić się nie tylko do wzmocnienia poczucia wspólnoty samych Polaków, ale także wspólnoty Polaków i Japończyków oraz uczyć ma wzajemnego szacunku dla „inności” oraz ukazywać różne modele współpracy i solidarności.

Harmonogram

10.2018	Wydanie publikacji poświęconej Bronisławowi Piłsudskiemu autorstwa Alfreda F. Majewicza pn. <i>Japonia w czasach Bronisława Piłsudskiego</i> .
10.2018	Międzynarodowa konferencja poświęcona postaci Bronisława Piłsudskiego.
10.2018 – 01.2018	Wystawa poświęcona postaci Bronisława Piłsudskiego.
03.2019 - 07.2019	Wystawa stulecia stosunków polsko- japońskich w Muzeum Manggha.
09.2019-12.2019	Wystawa stulecia stosunków polsko- japońskich w Japonii.

Projekt 1A.10

Nazwa	Projekt badawczy i wystawa <i>Photobook Blok. Europa Środkowa w książkach fotograficznych (1900-2016)</i>		
Realizator	Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie		
Wartość projektu	480 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	400 000 zł

Projekt badawczy i wystawa prezentująca historię społeczną i kulturę artystyczną Europy Środkowo-Wschodniej poprzez książki fotograficzne tworzone przez wybitnych artystów XX i początku XXI wieku. Celem projektu jest analiza problemu w jaki sposób publikacje fotograficzne odzwierciedlały, a także wpływały na proces kształtowania się nowej tożsamości społeczeństw i młodych państw Europy Środkowej budując jej wizerunek, ideologię, marzenia o modernizacji i przyszłości.

Projekt jest rozszerzeniem rozpoczętego w 2013 roku programu badań nad polską książką fotograficzną realizowanego przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Instytutu Adama Mickiewicza i pokazywanego w formie wystawy na Miesiącu Fotografii w Krakowie w 2015 roku. Interdyscyplinarny zespół badawczy składający się z historyków, kuratorów, muzealników i kolekcjonerów z naszego regionu będzie pracował nad następującymi polami semantycznymi: wielokulturowość / odmienność (przed pierwszą wojną), sztuka i awangarda (okres pierwszej wojny i sztuka dwudziestolecia), budowanie nowego państwa (sztuka dwudziestolecia), trauma i historia (druga wojna światowa), opór wobec systemu (po drugiej wojnie), transformacja (po upadku komunizmu), krajobraz naturalny i kulturowy (dziś).

Harmonogram

10.2019 – 12.2019	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
-------------------	--

Projekt 1A.11

Nazwa	Wystawa <i>Architektura niepodległości w Europie Środkowej</i> oraz towarzyszący jej katalog		
Realizator	Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie		
Wartość projektu	500 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	300 000 zł

Wystawa „Architektura niepodległości w Europie Środkowej” prezentować będzie rolę, jaką pełniła architektura i jej twórcy w tworzeniu tożsamości i kreowaniu wizerunku młodych państw Europy Środkowej, które powstały po rozpadzie imperiów w rezultacie zakończenia I wojny światowej. Celem wystawy będzie pokazanie jak młode państwa budując swoją tożsamość w krótkim czasie potrafiły wykreować własny rozpoznawalny wizerunek. Jego kluczowym elementem była duma z upragnionej i odzyskanej niepodległości oraz budowanie poczucia wspólnoty obywatelskiej. Najdobitniej zjawisko to odzwierciedla architektura dwudziestolecia międzywojennego, która w swoim założeniu miała być wspaniała, monumentalna, sugestywna i skierowana ku przyszłości. W jaki sposób idee niepodległościowe realizowane były między innymi na Litwie, w Czechosłowacji, w Rumunii, na Węgrzech oraz w Polsce? Ekspozycja skupi się na pokazaniu zarówno poszczególnych obiektów architektonicznych: nowoczesnych wieżowców, świątyń, muzeów - skarbnic pamięci, pawilonów narodowych na powszechnych wystawach światowych jak i planów zagospodarowania przestrzennego nowopowstałych stolic. Na wystawie widz obejrzy nowoczesne rozwiązania urbanistyczne oraz przykłady budowli zakorzenionych w lokalnych tradycjach. Obiekty przedstawione na wystawie obejmować będą archiwalne projekty architektoniczne, fotografie z epoki, filmy, a także wizualizacje i modele architektury projektowanej w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku.

Harmonogram

10.2018 – 22.2019	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
-------------------	--

Projekt 1A.12

Nazwa	Polska Niepodległa – historia w ożywionych obrazach		
Realizator	Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych		
Wartość projektu	5 000 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	4 000 000 zł

Cykl stanowić będą jednorodne stylistycznie około 15 minutowe filmy, w których widzowie będą mieli niepowtarzalną okazję, aby niejako wejść do wnętrza obrazu, przyjrzeć się jego bohaterom, usłyszeć ich rozmowy, a także poznać kontekst historyczny, w jakim znajdowała się Polska tuż przed momentem, kiedy wszyscy bohaterowie obrazu zastygli zamknięci w klatce czasu i ramie malarskiego dzieła. Warstwie fabularnej filmów towarzyszyć będzie komentarz lektora opracowany uprzednio przez wybitnych historyków, znawców historii Polski. Taka forma nowoczesnej edukacji historycznej z będzie przyczynkiem do lepszego zrozumienia zagadnień historycznych a także stanowić będzie wsparcie w procesie wzmacniania poczucia wspólnoty obywatelskiej Polaków oraz kształtowania postaw współczesnego patriotyzmu.

Cykl filmowo „ożywionych” obrazów i grafik poruszających zagadnienia ważnych dla Polski zdarzeń dotyczących walki o wolną i niepodległą Polskę stanowić będzie również kanwę do stworzenia pakietów edukacyjnych, w skład którego wejdą m.in. scenariusze lekcji historii i historii sztuki, materiały filmowe oraz ilustracyjne z przeznaczeniem do ogólnopolskiej dystrybucji w szkołach i ośrodkach zajmujących się edukacją. Wytwórnia planuje dystrybucję filmów zrealizowanych w ramach cyklu poprzez m.in. umożliwianie publicznych pokazów, wydawnictwo DVD, umożliwianie dostępu poprzez portale VoD i eksploatację telewizyjną.

Harmonogram

01.2017- 05.2018	Produkcja cyklu 10 filmów
06.2018 – 12.2018	Działanie edukacyjne związane z upowszechnianiem filmów

Projekt 1A.13

Nazwa	Hymn Polski w literaturze muzycznej polskiej i europejskiej		
Realizator	Narodowy Instytut Fryderyka Chopina		
Wartość projektu	2 400 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	2 000 000 zł

Celem projektu jest eksploracja i promocja hymnu – symbolu wszystkich Polaków – jako utworu muzycznego, źródła inspiracji wybitnych artystów muzyki europejskiej. Przez cykl koncertów, rejestrowanych, transmitowanych i upowszechnianych, podkreślona zostanie wartość artystyczna Mazurka Dąbrowskiego, przy jednoczesnym jego promowaniu na muzycznej arenie międzynarodowej. Cykl 6 koncertów związanych z prezentacją Mazurka Dąbrowskiego w rozmaitych opracowaniach, na

tle muzyki XIX i XX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem wysokich artystycznych walorów wykonawczych oraz autentycznego brzmienia z epoki. Nawet wśród muzykologów nie jest powszechna wiedza na temat faktu, iż hymn polski był tematem ponad dwustu opracowań muzycznych. Eksploracja tych nierzadko wybitnych dzieł muzyki światowej wydaje się znakomitym sposobem popularyzacji literatury muzycznej związanej z Mazurkiem Dąbrowskiego, ale przede wszystkim promocji Polski i jej narodowego symbolu. Projekt zakłada również utrwalenie fonograficzne wszystkich zaprezentowanych podczas koncertów dzieł inspirowanych Mazurkiem Dąbrowskiego.

Harmonogram

08.2017 -10.2018	Cykl 5 koncertów oraz realizacja ich nagrania
01.2017 – 11.2018	Przygotowanie wydania albumowego
11.2018	Koncert finałowy

Projekt 1A.14

Nazwa	Prawem naszym – Zmartwychwstanie		
Realizator	Zakład Narodowy im. Ossolińskich (we współpracy z Lwowskim Muzeum Historycznym)		
Wartość projektu	470 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	400 000 zł

Główną ideą wystawy jest przedstawienie walczących stron w sposób równoważny, podkreślający niepodległościowe aspiracje obu narodów i nadzieje na budowę własnego państwa, jakie zrodziły się wraz z upadkiem monarchii Habsburgów. Ekspozycja oparta będzie o przechowywane w obu instytucjach pamiątki tamtego konfliktu - fotografie, dokumenty, mapy, odznaczenia i odznaki, elementy umundurowania i oporządzenia, oryginalną broń itd. Ich prezentacja i zestawienie w ramach ekspozycji pozwoli nie tylko na ukazanie obu walczących stron, ale uświadomić winna zwiedzającym na Ukrainie i w Polsce wiele podobieństw łączących uczestników tamtych wydarzeń, a tym samym - dwa narody dążące do niepodległości w 1918r. Wart podkreślenia jest fakt, że pomiędzy walczącymi nie było nienawiści a walkom towarzyszyły liczne rozejmy, próby porozumienia i rozwiązania konfliktu na drodze negocjacji. Wystawa pokazywać powinna także jak istotne znaczenie miały lwowskie boje w 1918 i 1919 r. dla kształtowania świadomości obu narodów – ukraińskiego i polskiego. Dla obu narodów była to „Obrona Lwowa”, wydarzenie legendarne, do dziś łączące się z wielkimi emocjami. Organizatorzy wystawy pragną, by tym razem pojęcie „Obrony Lwowa” nie dzieliło, a pozwalało uszanować racje i stanowisko przeciwnika, a tym samym zrozumieć historię obu narodów, które w 1918 r. stanęły naprzeciw siebie na ulicach Lwowa, by walczyć o swój niezawisły byt. Pokazanie tych samych wydarzeń, widzianych poprzez te same kategorie obiektów związanych z każdą ze stron konfliktu pomoże przedstawić wydarzenia 1918 i 1919 r. możliwie obiektywnie.

Program edukacyjny oraz program wydarzeń towarzyszących organizowanych we Wrocławiu kierowany będzie zarówno do Polaków jak i obywateli ukraińskich, natomiast we Lwowie do Ukraińców i mniejszości polskiej. Ich tematyka będzie obejmowała zagadnienia integrujące adresatów działań

edukacyjnych i programów towarzyszących wokół pojęcia tożsamości narodowej, znaczenia wydarzeń historycznych w jej kształtowaniu i ich oddziaływania na relacje w przyszłości.

Harmonogram

01.2018-03.2019	realizacja debat przybliżających wystawę i jej ideę i towarzyszących im materiałów informacyjnych
11.2018 -03.2019	polska edycja wystawy w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu oraz realizacja programu edukacyjnego w tym wymiana młodzieży z Polski i Ukrainy
04.2019-08.2019	ukraińska edycja wystawy w Lwowskim Muzeum Historycznym we Lwowie oraz realizacja programu edukacyjnego związanego z ekspozycją w tym wymiana młodzieży z Polski i Ukrainy

Projekt 1A.15

Nazwa	Dekady wolności – 100 arcydzieł muzyki polskiej na 100-lecie niepodległości		
Realizator	Polskie Wydawnictwo Muzyczne		
Wartość projektu	12 992 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	12 642 000 zł

Projekt „Dekady wolności – 100 arcydzieł muzyki polskiej na 100-lecie niepodległości” zakłada utrwalenie i upowszechnienie w międzynarodowym obiegu kulturowym najnowszego dziedzictwa muzyki polskiej.

W historii XX i XXI wieku polska twórczość dźwiękowa, przez swój najwyższy poziom artystyczny, kunszt, estetyczną otwartość i stylistyczną różnorodność, jest przedmiotem narodowej dumy, ale i żywej dyskusji. Partytury polskich kompozytorów nie tylko wpisują się bowiem w najważniejsze nurty muzyczne ostatniego stulecia, ale także wyznaczają nowe trendy artystyczne. Dzieła zakorzenione w tradycji, twórczo karmiące się dokonaniem dawnymi, spotykają się z kompozycjami awangardowymi, utrzymanymi w języku dopiero wymyślanym. Ekspresjonizm miesza się tu z impresjonizmem, neoklasycyzm współgra z sonoryzmem, serializm koegzystuje z aleatoryzmem, zaś twórczość zaangażowana, dialogująca z rzeczywistością, usytuowana jest wobec muzyki absolutnej, w której liczą się tylko dźwięki.

Absolutnie unikatowy w skali światowej program pozwoli w 100-lecie odzyskania niepodległości pokazać starannie wyselekcjonowany zbiór 100 najważniejszych dzieł polskiej muzyki. Na liście priorytetowych dzieł znalazły się partytury bohaterów międzywojennego modernizmu – z Karolem Szymanowskim jako postacią centralną, klasyków współczesności, jak Witold Lutosławski czy Andrzej Panufnik, przedstawicieli Polskiej Szkoły Kompozytorskiej z Tadeuszem Bairdem, Krzysztofem Pendereckim i Kazimierzem Serockim na czele, twórców wyjątkowo silnie związanych z tradycją narodowo-katolicką, jak Henryk Mikołaj Górecki czy Wojciech Kilar, wreszcie pokolenia dzisiejszych 60-latków – z Eugeniuszem Knapikiem, Aleksandrem Lasoniem, Pawłem Szymańskim, Tadeuszem Wieleckim oraz twórców młodszych, odnoszących sukcesy na międzynarodowym rynku muzycznym – Pawłem Łukaszewskim, Pawłem Mykietyńskim, Marcinem Stańczykiem czy Agatą Zubeł.

W ramach projektu przewidziano następujące działania:

- Opracowanie i wydanie partytur 100 najważniejszych utworów XX i XXI wieku wraz z komentarzami.
- Przygotowanie głosów wykonawczych.
- Wydanie popularnej monografii o najnowszej muzyce polskiej w kilku wersjach językowych: polskim, angielskim, niemieckim, francuskim, włoskim, hiszpańskim, japońskim, chińskim.
- Wydanie na płytach 100 utworów w interpretacjach wybitnych polskich artystów – na zbiór złożą się nagrania archiwalne (Polskie Radio) oraz dokonane specjalnie na potrzeby programu.
- Przygotowanie 10 scenariuszy lekcji o najnowszej muzyce polskiej do wykorzystania w szkolnictwie ogólnokształcącym, artystycznym oraz szeroko pojętej edukacji kulturalnej.
- Przygotowanie 3-minutowych wizytówek audio-wideo o każdym z utworów z wypowiedziami kompozytorów, artystów, muzykologów.
- Rejestracja 4 koncertów symfonicznych na potrzeby Polskiego Radia i TVP.
- Organizacja 11 listopada 2018 roku 24 koncertów w 24 strefach czasowych w najważniejszych salach koncertowych na świecie.
- Udostępnianie przygotowanych materiałów na specjalnym portalu i aplikacji na urządzenia mobilne.
- Przekazanie przygotowanego materiału w formie boksu „100 na 100” (partyтуры, nagrania, książka) do szkół, placówek dyplomatycznych oraz najważniejszym instytucjom muzycznym na świecie.

Harmonogram

04.2017 – 12.2017	Rejestracja nagrań, przygotowanie partytur, scenariuszy lekcyjnych i monografii, tłumaczenia
01.2018 – 06.2018	Postprodukcja nagrań, wydruk publikacji, przygotowanie partytur, tłumaczenia
07.2018 -11.2018	Organizacja koncertów, wydanie płyt, realizacja warsztatów edukacyjnych

Projekt 1A.16

Nazwa	Antologia Pieśni Patriotycznej		
Realizator	Polskie Wydawnictwo Muzyczne		
Wartość projektu	354 700 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	230 000 zł

Pieśń patriotyczna w historii Polski od zawsze pełniła istotną funkcję. Niosąc treści wzmacniające poczucie tożsamości narodowej oraz wspólnoty obywatelskiej, pozwalała Polakom przetrwać najtrudniejsze chwile. Zwłaszcza podczas trudnej nocy zaborów i czasów okupacji, pieśń patriotyczna podtrzymywała dążenie do wolności, służyła zachowywaniu myśli państwowej, sprzyjała pielęgnowaniu rodzimej kultury oraz ułatwiała posługiwanie się ojczystym językiem. Projekt

wydawniczy pod tytułem „Antologia pieśni patriotycznej” zakłada opracowanie i opublikowanie zbioru 100 najważniejszych w XIX i XX wieku pieśni patriotycznych. Śpiewnik, wydany w formie drukowanej oraz cyfrowej, będzie skierowany do szerokiego grona odbiorców, uczniów, muzyków amatorów i uczestników ruchu chóralnego.

Starannie wyselekcjonowany przez grono muzykologów zestaw utworów wokalnie-instrumentalnych, opatrzony atrakcyjnym komentarzem, uzupełniony ikonografią, zostanie muzycznie opracowany na głos z prostym akompaniamentem fortepianowym oraz chwytami gitarowymi. Do tego planowane jest opracowanie wyboru 30 najbardziej znanych pieśni na chór głosów jednorodnych (dziecięcy) oraz chór mieszany. Pozwoli to upowszechnić pieśni wśród dziecięcych i szkolnych zespołów śpiewaczych oraz chórów amatorskich, wzmacniając tym samym więź z tym istotnym repertuarem.

Harmonogram

03.2018-12.2018	Opracowanie materiału, redakcja i tłumaczenia
12.2018 – 01.2019	Realizacja nagrań
05.2019	Wydanie antologii

Projekt 1A.17

Nazwa	100 wierszy, 100 piosenek na 100-lecie Niepodległości		
Realizator	Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny		
Wartość projektu	2 842 500 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	2 842 500 zł

Celem projektu jest popularyzacja kanonu polskiej poezji poprzez stworzenie aranżacji muzycznych 100 najpiękniejszych polskich wierszy. Propozycję listy 100 utworów poetyckich, które stanowiłyby kanon polskiej poezji, a które mogłyby stać się tekstami piosenek w ramach projektu, stworzył prof. Krzysztof Rutkowski z Uniwersytetu Warszawskiego. Lista zostanie poddana publicznej dyskusji, w wyniku której powstałby zbiór ostateczny. Główny nacisk położony zostanie na piosenki nowe, niemniej jednak istotnym elementem projektu będą także wiersze, które stały się już tekstami piosenek.

Do udziału w projekcie zaproszeni zostaną kompozytorzy i wykonawcy reprezentujące wszystkie nurty współczesnej muzyki. Przygotowane piosenki zostaną nagrane, a także wyprodukowane zostaną do nich teledyski. Wiersze zostaną na nowo przetłumaczone na angielski, francuski, niemiecki oraz hiszpański.

Harmonogram

01.2018 - 08.2018	Publiczny wybór utworów, wyprodukowanie 50 teledysków (w tym zamówienie muzyki, wybór wykonawców, reżyserów, realizatorów, nagrania itd.).
09.2018-04.2019	Wyprodukowanie 50 teledysków.
05.2019 – 09.2019	Wyprodukowanie DVD (w tym zamówienie tłumaczeń, opracowań graficznych wydawnictwa, tłoczenie itd.).

Projekt 1A.18

Nazwa	Pierwsi marynarze Niepodległej		
Realizator	Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku		
Wartość projektu	400 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	150 000 zł

Celem wystawy będzie pokazanie początków Polskiej Marynarki Wojennej - mało znanego, a niezwykle istotnego dla polskiej tożsamości fragmentu dziejów odbudowy naszego państwa.

Dekret o utworzeniu Marynarki Polskiej wydał 28 listopada 1918 r. marszałek Józef Piłsudski. Polska nie miała jednak wówczas dostępu do morza; Marynarka Wojenna zaczęła więc tworzyć się nad polskimi rzekami. 30 listopada otrzymała jako bazę port w Modlinie u zbiegu Narwi i Wisły, a 23 grudnia 1918 r. utworzono tam Flotyllę Wiślaną. W Modlinie powstała również pierwsza stocznia marynarki, pierwsza szkoła marynarzy oraz Batalion Morski – jednostka kadrowa dla przyszłych oddziałów morskich. Flotylla Wiślana wzięła ofiarny udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r., a utworzona latem 1919 r. Flotylla Pińska - w ofensywie kijowskiej. Po zakończeniu wojny o niepodległość to właśnie Flotylla Pińska (od 1931 r. Flotylla Rzeczna) zaczęła stopniowo przejmować ciężar ochrony granic państwa. Oprócz funkcji militarnej pełniła ona również inną istotną rolę, będąc największym pracodawcą i stanowiąc ważny ośrodek polskości na dalekim Polesiu. Dla służących w jej szeregach żołnierzy była szkołą patriotyzmu, a dla mieszkańców Pińska i Polesia – symbolem trwania państwa polskiego na tamtych terenach. Na wystawie chcielibyśmy pokazać tę państwowotwórczą rolę flotyli rzecznych. Klamrą spinającą opowieść o początkach Marynarki Polskiej będą dramatyczne epizody Wojny Obronnej we wrześniu 1939 r.: zbrodnia w Mokranach i zatopienie w Modlinie kutra uzbrojonego „KU 30”.

Harmonogram

11.2018-11.2019	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
-----------------	--

Projekt 1A.19

Nazwa	Puck, 10 lutego 1920 oczami świadków		
Realizator	Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku		
Wartość projektu	300 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	150 000 zł

Odzyskanie dostępu do Bałtyku miało olbrzymie znaczenie dla odradzającego się państwa polskiego, zarówno pod względem gospodarczym, jak i społecznym oraz prestiżowym. Symboliczny akt Zaślubin miał na celu budowę więzi Polaków z morzem. Pobudził zainteresowanie społeczeństwa sprawami morskimi, które z czasem przerodziło się w entuzjizm i dumę owocujące szeregiem ważnych inicjatyw.

Zintegrowało polskie społeczeństwo, wyrosło w trzech różnych tradycjach czasów rozbiorowych, wokół wspólnej idei Polski morskiej, związało ludność kaszubską z polskim interesem narodowym i pobudziło patriotyzm gdańskiej Polonii. Dość wspomnieć, że to Polacy mieszkający w Gdańsku byli fundatorami pierścienia, który gen. Haller wrzucił do Bałtyku.

Celem wystawy będzie rekonstrukcja tego wydarzenia na podstawie zachowanych zabytków i dokumentów. Wśród nich najważniejsze miejsce zajmą obrazy przedstawiające Zaślubiny Polski z morzem autorstwa Juliana Fałata i Henryka Uziembły ze zbiorów NMM. Przy tworzeniu wystawy muzeum wykorzysta nowoczesne środki przekazu.

Harmonogram

02.2020-12.2020	Wystawa wraz z wydarzeniami towarzyszącymi
-----------------	--

Projekt 1A.20

Nazwa	100 100-latków na 100-lecie		
Realizator	Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu (we współpracy z Instytutem Śląskim w Opolu, Instytutem Zachodnim w Poznaniu, Ośrodkiem Badań Naukowych w Olsztynie i Centrum Dialogu „Przełomy” w Szczecinie, Domem Spotkań z Historią w Warszawie, Ośrodkiem „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie)		
Wartość projektu	248 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	223 000 zł

Projekt zakłada przeprowadzenie i nagranie wywiadów biograficznych ze świadkami historii, którzy urodzili się w roku odzyskania przez Polskę niepodległości, a w 2018 r. ukończą sto lat, oraz z osobami jeszcze starszymi, które opowiedzą o swoim doświadczeniu ostatniego 100-lecia historii Polski. Powstałe w ten sposób źródła historyczne – relacje historii mówionej wzbogacone o dokumenty i zdjęcia – posłużą do stworzenia wystawy plenerowej, której ekspozycja w miastach powiatowych i wsiach gminnych w ciągu 2018 i 2019 i 2020 r. będzie okazją do organizacji lokalnych uroczystości upamiętniających 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości. Wystawa będzie również prezentowana w Internecie (w języku polskim i angielskim).

Harmonogram

01.2018-07.2019	Zebranie i nagranie relacji
11.2018 – 11.2020	Prezentacja wystawy plenerowej w 24 miejscowościach
05.2019 – 11.2020	Przygotowanie i wydanie publikacji

Projekt 1A.21

Nazwa	Listy milenijne
Realizator	Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu

Wartość projektu	242 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	217 000 zł
------------------	------------	----------------------------------	------------

Wystosowanie 56 listów – zaproszeń na obchody Millenium Chrztu Polski do episkopatów na całym świecie przez polski episkopat obecny na II soborze watykańskim, było wyrazem przekonania, że Polska – mimo chwilowej podległości reżimowi komunistycznemu, jest częścią wspólnoty państw i narodów Europy i Świata, którym bliska jest idea wolności i niepodległości. Dotąd znamy jedynie przełomową treść listu skierowanego do episkopatu niemieckiego – dokumentu o kluczowym znaczeniu dla pojednania pomiędzy oboma narodami, w którym oprócz przesłania o wzajemnym wybaczeniu, znalazła się również skrócona 1000-letnia historia wzajemnych relacji. Ich zrozumienie miało być kluczem do pojednania w duchu chrześcijańskich wartości.

Możemy się domyślać, że również w pozostałych listach, których autorem był m.in. Karol Wojtyła, odnotowano myśli fundamentalne dla budowania wspólnoty niepodległych państw w przyszłości i relacji Polski z ich adresatami. Byłby to polski wkład w dziedzictwo myśli europejskiej i światowej.

Harmonogram

01.2018-10.2019	Kwerenda i pozyskanie tekstów
09.2018 – 04.2020	Tłumaczenia i opracowanie tekstów
11.2020	Wydanie publikacji

Projekt 1A.22

Nazwa	Pełnoletni 1918/2018		
Realizator	Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu		
Wartość projektu	196 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	171 000 zł

Projekt edukacyjny „Pełnoletni 1918/2018” zakłada zbudowanie międzypokoleniowej więzi pomiędzy osobami które w 2018 roku osiągną pełnoletność oraz tymi, którzy urodzili się w roku 1900 i w dorosłość wchodzili wraz z odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Młodzież z rocznika 2000 zostanie zaangażowana w poszukiwania źródłowe i tworzenie historycznych, cyfrowych portretów osób urodzonych 100 lat wcześniej, członków ich rodzin lub społeczności lokalnych.

Wyniki tych prac zostaną zaprezentowane na wirtualnej platformie – mapie, na której biogramy i zdjęcia urodzonych w 1900 roku zostaną powiązane z miejscami ich zamieszkania w momencie odzyskania przez Polskę niepodległości. Najciekawsze prace zostaną nagrodzone i zaprezentowane na wirtualnej wystawie w 2019 r.

Harmonogram

01.2018-11.2018	Przeprowadzenie konkursu dla młodzieży
-----------------	--

06.2019 – 12.2020	Prezentacje wystawy i portalu w społecznościach lokalnych lub szkołach z których pochodzą laureaci konkursu
-------------------	---

Projekt 1A.23

Nazwa	Europejska Nagroda Muzealna Roku EMYA 2018		
Realizator	Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (wraz z Muzeum Historii Żydów Polskich)		
Wartość projektu	393 250 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	393 250 zł

Nagroda EMYA (European Museum of the Year Award) to prestiżowe wyróżnienie dla muzeów europejskich, przyznawane od 1977 roku, którego celem jest dostrzeżenie najcenniejszych wydarzeń w europejskim sektorze muzealnym i zachęcenie do wprowadzania innowacji w muzeach.

Konkurs jest realizowany przez Europejskie Forum Muzeów (European Museum Forum; EMF), niezależną organizację pozarządową, zarejestrowaną w Wielkiej Brytanii, której celem jest promowanie innowacji w muzealnictwie i zachęcanie do wymiany dobrych praktyk między muzeami w całej Europie. EMF działa pod auspicjami Rady Europy i realizuje wiele projektów w obszarze kultury. Mając za sobą blisko czterdzieści lat doświadczeń, jest jedną z wiodących europejskich organizacji na rzecz rozwoju muzeów w Europie.

Zorganizowanie w Muzeum Historii Żydów Polskich gali wręczenia Europejskiej Nagrody Muzealnej Roku EMYA 2018 wpisuje się w działania Programu, mające na celu budowę pozytywnego wizerunku Polski oraz pokazującego potencjał kraju i jego bogate dziedzictwo kulturowe, a także kilkusetletnią tradycję tolerancji religijnej opartą na poszanowaniu godności człowieka, wolności i solidarności.

Harmonogram

09.2017 - 05.2018	Przygotowanie konferencji i gali
05.2018	Konferencja i gala EMYA

Projekt 1A.24

Nazwa	Historia: poszukaj		
Realizator	Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów		
Wartość projektu	1 776 400 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	1 776 400 zł

Ogólnopolski projekt edukacyjny ma na celu jest przybliżenie historii Polski, w tym drogi do odzyskania Niepodległości. Bogaty program edukacyjny, interaktywna strona internetowa z charakterystyczną szatą graficzną, działania w mediach społecznościowych mają budować pozytywny, nowoczesny i

dynamiczny obraz historii, a tym samym kształtować postawy patriotyczne. Projekt skierowany jest głównie do młodzieży, ale także do muzealników, nauczycieli oraz wszystkich miłośników historii.

W latach 2018-2021 szczególny nacisk będzie położony na wydarzenia poprzedzające odzyskanie niepodległości jak również pierwsze lata II Rzeczypospolitej. Dróg do niepodległości będziemy szukać w obrazach, obiektach muzealnych, muzyce. Wydarzenia historyczne tego okresu przybliżą nam postaci naukowców, artystów, polityków tego okresu.

Działania wykorzystujące nowoczesne media w ramach projektu, a także lekcje muzealne, gry miejskie, festiwale nauki w szkołach mają wpływać na odbiorców aktywizująco i twórczo, budować poczucie wspólnoty obywatelskiej, inspirować do kreowania własnych, ogólnopolskich i regionalnych inicjatyw związanych z tematyką historyczną.

Harmonogram

05.2017-11.2018	Działania edukacyjne w szkołach cz.1 (przygotowanie + realizacja)
05.2019-11.2020	Działania edukacyjne w szkołach cz.2 (przygotowanie + realizacja)
05.2018-12.2021	Działania dla Polonii (co roku jedno nowe wydarzenie: 2018, 2019, 2020, 2021)
05.2017-11.2018	Działania w regionach (gry terenowe)
09.2017-11.2018	Przygotowanie i publikacja książki dla dzieci poświęconej odzyskaniu niepodległości
03.2018-04.2018	Szkolenia dla edukatorów muzealnych, edycja 1
03.2020-04.2020	Szkolenia dla edukatorów muzealnych, edycja 2

Projekt 1A.25

Nazwa	Ogólnopolska koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa poświęconą upamiętnieniu dążenia Polaków do niepodległości		
Realizator	Narodowy Instytut Dziedzictwa		
Wartość projektu	3 920 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	2 440 000 zł

Projekt przewiduje ogólnopolską koordynację obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa pod hasłem przewodnim nawiązującym w 2018 r. do rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, a w kolejnych latach koncentrującym się na zagadnieniach związanych z wolnością, pamięcią pokoleń, więzami rodzinnymi, poczuciem wspólnoty obywatelskiej itp. W ramach projektu, NID - za pośrednictwem koordynatorów regionalnych EDD – animowałby lokalnych liderów, instytucje kultury, samorządy, dyrektorów szkół a także właścicieli i zarządców zabytków do organizowania pod szyldem EDD wydarzeń kulturalnych i inicjatyw zmierzających do upamiętnienia i upowszechnienia wiedzy o historii dążeń Polaków do odzyskania niepodległości, a także zwracających uwagę na to, że różnorodność kulturowa dziedzictwa naszego kraju jest świadectwem przywiązania od pokoleń do wartości wolności, solidarności i godności ludzkiej. W ramach kampanii promującej wydarzenie i temat przewodni EDD, NID zrealizuje spoty radiowe i telewizyjne, zorganizuje konkursy dla dzieci i młodzieży, które pozwolą

odkrywać zabytkowe obiekty, miejsca historyczne bądź wydarzenia, związane z walką o wolność i niezawisłość i obroną polskiej kultury w czasach niewoli. Organizacja inauguracji obchodów święta (II weekend września) wraz z towarzyszącym jej koncertem, warsztatami, pokazami – będzie okazją do przypomnienia Polakom w przystępny sposób historii niezłomnej wierności naszych przodków uniwersalnym wartościom wolności, godności i solidarności.

Harmonogram

09.2018; 09.2019; 09.2020; 09.2020	Coroczna realizacja Europejskich Dni Dziedzictwa (wraz z kampanią promocyjną)
---------------------------------------	---

Projekt 1A.26

Nazwa	100 pomników historii		
Realizator	Narodowy Instytut Dziedzictwa		
Wartość projektu	499 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	499 000 zł

Projekt przewiduje przeprowadzenie procedury uznania za pomnik historii kolejnych 40 zabytków (obecnie na liście jest 60 pomników historii). Procedurę w imieniu MKiDN prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa, który przygotowuje niezbędne materiały, w oparciu o wnioski składane przez właścicieli/zarządców zabytków, opracowuje opinie do rekomendacji Rady Ochrony Zabytków oraz projekty rozporządzeń Prezydenta RP o uznaniu zabytku za pomnik historii. Projekt jest formą upamiętnienia 100 rocznicy odzyskania niepodległości poprzez dopełnienie listy 100 pomników historii.

Pomnik historii jest jedną z ustawowych form ochrony zabytków ustanawianą rozporządzeniem Prezydenta RP na wniosek MKiDN. Zabytki nieruchome będące pomnikami historii posiadają wybitną wartość historyczną, naukową i artystyczną o znaczeniu ponadregionalnym, mają szczególne znaczenie dla polskiego dziedzictwa kulturowego, utrwalone są w świadomości społecznej i stanowią źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń. Pomniki historii to kwintesencja dziedzictwa kulturowego w Polsce, to zabytki o najwyższych wartościach materialnych i niematerialnych, zachowane do naszych czasów w formie możliwie niezmienionej. Obejmują różne kategorie zabytków, które związane są z ważnymi wydarzeniami w dziejach Polski, stanowią o naszej tożsamości narodowej, są świadectwem bogactwa, różnorodności naszej historii i kultury oraz szerokiej tolerancji Państwa Polskiego.

Harmonogram

01.2017 - 10.2018	Przeprowadzenie procedury uznania za pomnik historii 40 obiektów
01.2018 – 10.2018	Opracowanie publikacji wraz z tłumaczeniem

Projekt 1A.27

Nazwa	Muzeum na stulecia		
Realizator	Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku		
Wartość projektu	12 615 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	6 140 000 zł

I. Komponent wystawienniczy

W skład komponentu wchodzi dwie wystawy związane z dwoma najważniejszymi wydarzeniami w okresie międzywojennym – „Pierwsze dni niepodległości” (wystawa mobilne) oraz „Wojna polsko-bolszewicka”, połączone z konferencjami.

II. Komponent edukacyjny

W ramach programów edukacyjnych Muzeum chce zapraszać do rozmowy o przeszłości i zachęcać do działania w imię wartości reprezentowanych przez Józefa Piłsudskiego i pokolenie twórców odrodzonej Polski, a dzięki temu wzmacniać poczucie wspólnoty obywatelskiej Polaków i wspólnej odpowiedzialności za Rzeczpospolitą.

W szczególności, w kolejnych latach 2018-2020, w ramach spójnego programu, zaproponowane zostaną dla szkół i uniwersytetów trzeciego wieku pakiety lekcji oraz debat oksfordzkich: w 2018 r. nt. niepodległości, w 2019 r. nt. budowania państwowości w oparciu o solidarność w działaniu, oraz poszanowanie wolności, godności i praw obywateli, a w 2020 r. nt. wojny polsko-bolszewickiej. Nauczyciele i uczniowie będą mieli do dyspozycji serię 100 zeszytów historycznych pod nazwą „Muzeum (trafia) do Domu”, opisujących wątki niepodległościowe.

Dopełnieniem powyższych działań będzie rozbudowanie istniejącego, internetowego Wykazu Legionistów Polskich o Żołnierzy Niepodległości, obejmujących także żołnierzy walczących w wojnie polski z bolszewicką Rosją, oraz poszerzenie go w kolejnych latach o żołnierzy Polskiej Organizacji Wojskowej, oraz żołnierzy Wojska Polskiego walczących na wojnie polsko-bolszewickiej.

III. Jubileuszowy zjazd firm

Projekt zakłada spotkanie firm i instytucji polskich powstałych w okresie II Rzeczypospolitej, których jubileusze będą powiązane w czasie z rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości oraz budowy młodego państwa polskiego. Zjazd ma nawiązywać do sukcesów i budowanej siły społecznej w odradzającym się państwie, które po 123 latach niewoli, potrafiło dogonić, a na niektórych polach nawet przegonić, kraje Europy i świata.

Harmonogram

07.2018-12.2019	Prezentacja wystawy mobilnej „Pierwsze dni niepodległości”
08.2020 – 11.2020	Wystawa „Wojna polsko-bolszewicka”
06.2017-11.2018	Opracowanie i publikacja serii zeszytów historycznych
07.2020-12.2020	Otwarcie interaktywnej platformy „Poznaj żołnierzy niepodległości” i związane z nią akcje społeczne
11.2019	Organizacja zjazdu firm

Projekt 1A.28

Nazwa	Wirtualny Pomnik Niepodległej		
Realizator	Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny		
Wartość projektu	300 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	300 000 zł

Projekt obejmował będzie szereg działań dotyczących istniejącego Polskiego Portalu Biograficznego pod proponowanymi roboczymi tytułami:

- Akcja „Budujmy Pomnik Niepodległej”, której celem jest zaangażowanie młodzieży w tworzenie portalu np. wyszukanie i wprowadzanie materiałów. Uczestnicy akcji dostaną dyplom i zostaną wymienieni na stronie dedykowanej wolontariuszom. Drugim aspektem akcji będzie pozyskanie materiałów znajdujących się w zasobach instytucjonalnych.
- Konkurs „Herosi Niepodległej” czyli konkurs na wypracowanie, artykuł lub dzieło multimedialne dotyczące postaci zasłużonych dla odbudowy niepodległej Polski. Konkurs skierowany może być do różnych kategorii wiekowych (uczniów, studentów, seniorów, etc). Portal będzie jednym z współorganizatorów konkursu. Wyróżnione prace zostaną opublikowane na jego stronach.
- „Niepodległa w Portalu” – to eksponowanie 100. rocznicy i działań rocznicowych w Portalu. O wydarzeniach rocznicowych i o akcjach społecznych Portal będzie informował przede wszystkim w sekcji Aktualności, której najświeższe materiały są prezentowane na stronie startowej.
- „Niepodległa w Labiryncie wiedzy” - temat rocznicy zostanie wyeksponowany w ramach nowego modułu systemowego „Labirynt wiedzy” (specjalnego indeksu rzeczowego projektowanego i budowanego na potrzeby Portalu). W ramach „Labiryntu” powstanie seria kategorii związanych z rocznicą, prowadząca użytkowników do biogramów bohaterów związanych z walką o wolność, solidarność, prawa człowieka.
- Kalendarium „Droga do Niepodległej” - w ramach serwisu zostanie stworzony nowy moduł „Kalendaria” w ramach którego powstanie kalendarium Droga do niepodległości.
- Integrator internetowy „Niepodległej” – do Portalu zostanie wprowadzona funkcja dzielenia się użytkownika wybranymi przez niego treściami multimedialnym z innymi osobami (np. z portali społecznościowych). Pozwoli to na tworzenie własnych list materiałów (np. Kolekcja Niepodległej), które mogą być przekazywane wybranym odbiorcom. Będzie to mechanizm gromadzenia zasobów, stanowiący podstawę do organizowania, komunikowania i propagowania wybranych treści.

Harmonogram

01.2018-04.2018	Integrator internetowy „Niepodległej”
01.2018-12.2019	Akcja „Niepodległa w portalu”- aktualności

01.2018 – 11.2019	Kalendarium „Droga do Niepodległej”
02.2018 – 11.2019	Cykl konkursów „Herosi Niepodległej”
03.2018 -11.2019	Akcja „Budujmy pomnik Niepodległej”

Projekt 1A.29

Nazwa	Niepodległość na afiszu; Twórcy Niepodległości; Kulisy Niepodległości		
Realizator	Biblioteka Narodowa		
Wartość projektu	410 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	410 000 zł

I. Komponent „Niepodległość na afiszu”

Udostępnienie zasobu materiałów historycznych (około 3300 ulotek, afiszów i plakatów, które powstały w okresie I wojny światowej na terenach, na których później powstała Rzeczpospolita Polska oraz dotyczących polskich spraw) o innym charakterze i bardzo dużym zakresie terytorialnym pozwoli na nowe podejście do tematu odzyskania Niepodległości w prowadzonych badaniach historycznych. Jednoczesna powszechna dostępność ulotek i plakatów ułatwi zapoznanie się z życiem codziennym na terenach zamieszkałych przez ludność polską – zarówno tych, które weszły w skład Rzeczypospolitej, jak i pozostałych poza nią – np. w wyniku późniejszych decyzji wersalskich i plebiscytów, co będzie pomagało budować świadomość historycznych uwarunkowań odzyskania Niepodległości oraz budowało poczucie wspólnoty osób zapoznających się z postawami przodków.

Zdigitalizowane dokumenty zostaną udostępnione na stronie Cyfrowej Biblioteki Narodowej polona.pl, zostaną przygotowane teksty dotyczące wybranych dokumentów, wpisy na blog.polona.pl, a materiały będą udostępnione do dowolnego użytku osobom i instytucjom korzystającym z Internetu, gdyż wszystkie obiekty należą do domeny publicznej, są zatem wolne od ograniczeń prawno-autorskich.

II. Komponent „Kulisy Niepodległości”

Celem komponentu jest stworzenie tekstów popularyzatorskich wprowadzeń do wiedzy pochodzących z różnych dziedzin nauki, a także udostępnienie publiczne za pośrednictwem Internetu podstawowych prac historycznych, socjologicznych, politologicznych (a także źródeł historycznych) dotyczących odzyskania Niepodległości. Pozwoli to na stworzenie punktu dostępowego, który będzie pozwalał na łatwy dostęp do wysokiej jakości opracowań dla różnych grup odbiorców, poczynając od młodzieży, edukatorów, poprzez studentów, na seniorach kończąc.

III. Komponent „Twórcy Niepodległości”

Celem komponentu jest stworzenie i możliwie pełne udostępnienie publiczne w jednym miejscu korpusów dzieł twórców Niepodległości, zgodnych ze słowami Józefa Piłsudskiego: „Chcemy Polski niepodległej, abyśmy tam mogli urządzić życie lepsze i sprawiedliwsze dla wszystkich”.

Lista nazwisk osób obecnych jako autorzy przemówień, publikacji czy wspomnień obejmie (między innymi): Józefa Piłsudskiego, Wincentego Witosa, Romana Dmowskiego, Ignacego Jana

Paderewskiego, Wojciecha Korfantego, Ignacego Daszyńskiego. Wszystkie publikacje dostępne będą jako kolekcja w ramach nowego interfejsu Cyfrowej Biblioteki Narodowej polona.pl. Wszystkie udostępnione materiały będą umożliwiać przeszukiwanie pełnotekstowe, tworzenie własnych notatek osób przeglądających dokumenty i udostępnianie tych notatek innym użytkownikom.

Poprzez udostępnienie powyższych prac ułatwione zapoznanie z treściami historycznymi przez nowe pokolenie odbiorców. Sposób udostępnienia materiałów w ramach kolekcji na portalu polona.pl będzie pozwalał na łatwe wykorzystanie ich w celach edukacyjnych, pozwalając nauczycielom historii na rozszerzenie dostępnych tekstów historycznych o zasoby podane w sposób odpowiadający wymaganiom XXI wieku. Jednocześnie materiały udostępniane w ramach kolekcji będą promowane przez narzędzia społecznościowe, a także w pełni dostępne zarówno dla zainteresowanych użytkowników prywatnych i instytucji.

Harmonogram

09.2018-10.2018	Publikacja katalogu „Niepodległość na afiszu”
10.2018-11.2018	Oddanie do użytku kolekcji internetowej
10.2018-11.2018	Oddanie do użytku kolekcji internetowej „Kulisy Niepodległości”, promocja dostępu za pośrednictwem portalu academica.edu.pl
03.2019-09.2020	Publikacja części prac na portalu Polona.pl
11.2019	Oddanie do użytku kolekcji internetowej „Twórcy Niepodległości”, promocja kolekcji za pośrednictwem portali społecznościowych

Projekt 1A.30

Nazwa	Po Wielkiej Wojnie. Europa 1918-1921		
Realizator	Instytut Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność we współpracy z: Komitetem Pamięci Narodowej (Węgry), Instytutem Pamięci Narodu (Słowacja) oraz BKGE (RFN)		
Wartość projektu	5 992 500 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	3 605 500 zł

Projekt składa się z kilku elementów: wystawy plenerowej, elektronicznej wersji wystawy oraz przedsięwzięć edukacyjnych (warsztaty, dyskusje, pokazy, lekcje). Wystawa plenerowa pod roboczym tytułem „Po Wielkiej Wojnie. Europa 1918-1921” przeznaczona będzie do prezentacji w przestrzeni publicznej europejskich miast. Prezentować będzie odbudowę Polski w pierwszych latach po I wojnie światowej oraz porównawczo dzieje innych krajów regionu: Estonii, Łotwy, Litwy, Niemiec, Czech, Słowacji, Ukrainy, Austrii, Węgier, Rosji, Rumunii, krajów b. Jugosławii oraz Albanii. W sensie strukturalnym składać się będzie z 2 części: ogólnej narracji informującej o najważniejszych wydarzeniach i procesach zachodzących w latach 1918-1921 w Europie Środkowo-Wschodniej, wspólnych dla wszystkich tych państw (m.in. zniszczenia wojenne, sytuacja ludności – epidemie, masowe migracje, sytuacja kobiet, ich nowa rola w społeczeństwach tej części Europy, sytuacja kultur

narodowych, załóżki upadku ładu powstałego w latach 1918-1921) oraz segmentów tematycznych, poświęconych historii każdego z omawianych krajów – zarówno pod względem faktograficznym, jak i pamięci o tym okresie w tychże krajach. Podstawowym celem wystawy jest przedstawienie tworzenia się nowego kształtu Europy Środkowo-Wschodniej po 1918 r. oraz zróżnicowanej historii poszczególnych państw. Niepodległość Polski oraz jej powojenny rozwój zyskają szczególny wymiar dzięki przedstawieniu ich w kontekście doświadczeń państw regionu. Wystawa adresowana będzie do odbiorców masowych, w szczególności do młodzieży szkół średnich i studentów.

Opracowaniem treści wystawy, jej zakresu tematycznego, a także doбором archiwaliów zajmie się międzynarodowy zespół kuratorski, nad którym opiekę merytoryczną sprawować będzie międzynarodowa rada naukowa wystawy. Projekt architektoniczny wystawy zostanie wyłoniony w konkursie, do którego zaproszone zostaną najważniejsze studia architektoniczne specjalizujące się w działalności wystawienniczej. Atrakcyjna forma architektoniczna zapewni zainteresowanie publiczności. W przypadku pozyskania dodatkowych środków możliwe byłoby rozbudowanie projektu o międzynarodową konferencję naukową, pokazy filmowe, publikacje i pakiety edukacyjne. Wystawa podkreślając fakt odzyskania niepodległości przez Polskę wzmocni poczucie wspólnoty obywatelskiej Polaków w kraju i za granicą i będzie promować kluczowy dla kształtowania się polskiej tożsamości moment historyczny. Międzynarodowy kontekst stanowiący komponent zagraniczny projektu umożliwi zaprezentowanie, również zagranicznemu odbiorcy, znaczenia roku 1918 dla ruchów wolnościowych w tej części Europy, a porównanie z innymi krajami w tym okresie umożliwi zwiększenie poczucia solidarności poprzez podobne doświadczenia historyczne.

Harmonogram

10.2016 - 03.2017	Opracowanie merytoryczne wystawy
06.2017 - 01.2018	Stworzenie projektu wystawy
06.2017 - 02.2018	Opracowanie i druk folderów (kolejno w językach państw-gospodarzy)
08.2017 - 06.2019	Opracowanie i druk katalogu
11.2018 - 11.2021	Prezentacja wystawy w 15 miastach europejskich
11.2018 - 11.2021	Organizacja warsztatów, konferencji i paneli towarzyszących

Projekt 1A.31

Nazwa	Narodowe Śpiewanie		
Realizator	Narodowe Centrum Kultury		
Wartość projektu	5 800 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	4 300 000 zł

Projekt Narodowe Śpiewanie opiera się na strukturze analogicznego, koordynowanego przez NCK projektu „**Narodowe Czytanie**”. Jego celem jest budowanie poczucia wspólnoty i przynależności narodowej. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez wspólne śpiewanie pieśni patriotycznych związanych

z okresem odzyskiwania niepodległości oraz powstań narodowych ze szczególnym uwzględnieniem pieśni legionowych. Formuła projektu polega na organizacji wydarzeń centralnych, w nawiązaniu do których zorganizowane zostaną kolejne, lokalne. Zgodnie z przyjętym założeniem odbywać się one będą symultanicznie zarówno z koncertem na szczeblu centralnym (w 1918 w Warszawie i w kolejnych latach Kraków, Wrocław, Gdańsk, Poznań) jak w każdej z miejscowości biorącej udział w projekcie.

Projekt zakłada wydanie śpiewnika oraz organizację koncertu inauguracyjnego w roku 2018 (3 maja lub 11 listopada) i w kolejnych latach WPR Niepodległa. Zakładamy, że począwszy od roku 2019 organizowane będą koncerty na poziomie samorządów. Śpiewnik będzie powszechnie dostępny jako publikacja do pobrania w Internecie.

Harmonogram

01.2018-03.2018	Przygotowanie i druk śpiewnika (wybór repertuaru przez grono kompetentnych ekspertów, opracowanie graficzne, skład, druk), zamieszczenie śpiewnika w sieci
06.2018-11.2018	Przygotowanie koncertu w Warszawie – wybór wykonawców; negocjowanie i zawarcie umów; organizacja scen; zabieganie o patronaty
06.2018-11.2018	Inicjowanie analogicznych koncertów na mniejszą skalę w innych miastach – wybór wykonawców; negocjowanie i zawarcie umów; organizacja scen; zabieganie o patronaty
W kolejnych latach	Analogiczne działania dotyczące koncertów w dużych miastach oraz koncertów lokalnych

Projekt 1A.32

Nazwa	Gry o niepodległość		
Realizator	Narodowe Centrum Kultury		
Wartość projektu	5 800 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	4 300 000 zł

Projekt zakłada opracowanie i wydanie serii edukacyjnych gier planszowych lub karcianych (4 edycje po 5 tys. egzemplarzy) skierowanych do dzieci i młodzieży, wzmacniających poczucie wspólnoty obywatelskiej Polaków poprzez poznawanie wydarzeń historycznych, postaci, oraz polskich osiągnięć związanych z okresem powstawania II Rzeczypospolitej. Pomysł oparty jest na realizowanych w przeszłości przez Narodowe Centrum Kultury grach. Wyjściowym założeniem jest przenikanie się rozwiązań z RPG, gier karcianych, czy Interactive Fiction, tak aby stworzyć plastyczny świat, który uzmysłowi graczom realia okresu odzyskiwania niepodległości. Aspekt edukacyjny realizowany ma być nie poprzez podręcznikowy wykład, ale poprzez wcielenie się w postać historyczną. Silnik gry powinien być zaprojektowany w taki sposób, aby zrezygnować w jak największym stopniu z elementów losowych na rzecz inteligencji oraz obranej przez graczy strategii.

Założeniem projektu jest przemówienie do wyobraźni dzieci i młodzieży w takiej formie, aby nauka o historii Polski stała się dla nich przyjemnością. Formuła popularnych obecnie wśród młodzieży gier wydaje się do tego celu najodpowiedniejsza.

Seria składała się będzie z 4 tytułów osadzonych w realiach od roku 1918 do 1921, produkowanych w kolejnych latach z założeniem kontynuacji gry w następnym tytule. Dzięki takiemu rozwiązaniu gracze będą mieli wrażenie „podróży w czasie” i silne poczucie zrozumienia realiów epoki.

Harmonogram

01.2018-04.2018	Prace przygotowawcze i praca koncepcyjna nad grą. Wybór partnerów i podwykonawców projektu oraz przygotowanie i podpisanie stosownych umów i porozumień
04.2018-08.2018	Produkcja edycji 2018
10.2018	Wprowadzenie na rynek edycji 2018
08.2018-12.2018	Prace nad produkcją edycji 2019
12.2018	Wprowadzenie na rynek edycji 2019
08.2019-12.2019	Prace nad produkcją edycji 2020
12.2019	Wprowadzenie na rynek edycji 2020
08.2020-12.2020	Prace nad produkcją edycji 2021
12.2020	Wprowadzenie na rynek edycji 2021

Projekt 1A.33

Nazwa	Symbole narodowe – tradycja i współczesność		
Realizator	Narodowe Centrum Kultury		
Wartość projektu	1 100 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	1 100 000 zł

Setna rocznica odzyskania niepodległości jest doskonałą okazją do tego, aby uporządkować wiedzę dotyczącą znaczenia symboli narodowych, a także sposobnością ku temu, aby określić i upowszechnić zasady ich wykorzystania. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi dla potrzeb diagnozy Programu szacunek dla symboli narodowych jest – w opinii badanych – podstawowym wymiarem patriotyzmu. W powiązaniu z możliwymi zmianami legislacyjnymi Narodowe Centrum Kultury przeprowadzi konsultacje, doprowadzi do ujednoczenia przekazu na temat symboli narodowych (obecnego m.in. na stronach www instytucji państwowych), a następnie przeprowadzi szereg działań skierowanych do szeroko rozumianych kadr kultury, a poprzez to do ogółu społeczeństwa.

Najczęściej stosowanymi formami będą warsztaty, wydawnictwa, kampanie edukacyjne. Dodatkowo zostaną wyprodukowane estetyczne, nowoczesne plansze dydaktyczne do wykorzystania w szkołach. Działania te będą się zbiegać ze szczególnie uroczystymi obchodami Święta Flagi 2 maja.

Harmonogram

01.2018-12.2019	Działania społeczne i edukacyjne dotyczące symboli narodowych
-----------------	---

Projekt 1A.34

Nazwa	Murale polskiej niepodległości		
Realizator	Narodowe Centrum Kultury		
Wartość projektu	1 500 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	1 500 000 zł

Głównym założeniem projektu jest zwiększenie wiedzy historycznej dotyczącej okresu odzyskania niepodległości wśród dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Uczestnikami projektu będą uczniowie ostatnich klas szkoły podstawowej oraz licealiści. W trakcie zajęć młodzież zapozna się bliżej z tematyką i na tej podstawie zaprojektuje, a następnie wykona mural nawiązujący do tematu niepodległości.

W pierwszym etapie projektu wyłonione zostanie 100 szkół, w których powstaną murale o tematyce niepodległościowej. Projekt zakłada organizację warsztatów historyczno-artystycznych, gdzie oprócz kwestii artystycznych, szeroko dyskutowane będą także wątki problemowe związane z odzyskaniem przez Polskę niepodległości, będąc tym samym impulsem do wymiany opinii wśród polskiej młodzieży.

W 2019 roku, w ramach podsumowania działań powstanie plenerowa wystawa fotograficzna, która zaprezentuje wykonane w ramach projektu prace.

Harmonogram

01.2018-06.2018	Warsztaty w stu wybranych szkołach
09.2018-10.2018	Wykonanie murali
04.2019-11.2019	Przygotowanie i prezentacja wystawy

Projekt 1A.35

Nazwa	Koncert Niepodległości		
Realizator	Narodowe Centrum Kultury we współpracy z Fundacją Dziedzictwa Rzeczypospolitej		
Wartość projektu	5 589 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	4 589 000 zł

Realizowany od 2009 roku Koncert Niepodległości to wielkoformatowe i w pełni profesjonalne wydarzenie, czego potwierdzeniem są nie tylko wielokrotny Honorowy Patronat Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i przychylność mediów, ale też rosnąca z roku na rok publiczność. W latach 2015 i 2016 na listopadowe edycje w Muzeum Powstania Warszawskiego zabrakło wejściówek dla ponad 9000 chętnych. Wstęp na Koncert Niepodległości jest bezpłatny. Jego realizacja nie była by możliwa bez wsparcia firm komercyjnych (polskich i zachodnich), które dostrzegają potencjał projektu, a także pomocy wolontariuszy i osobistego zaangażowania twórców. Do 2015 projekt nie korzystał z

wsparcia państwowych instytucji kultury. W 2016 roku dwukrotnie uzyskał wsparcie MKiDN, jedną edycję współorganizował NCK. Znakiem charakterystycznym projektu, jest nowatorski styl muzyczny, zdefiniowany jako muzyka hybrydowa. Łączy on w spójną całość piosenki żołnierskie, hymny i pieśni bardów z wieloma nurtami muzyki współczesnej, jak m.in. rock, jazz, tech-house, blues, poezja śpiewana, muzyka etniczna, klasyczna i elektroniczna, wykorzystywane są także nagrania archiwalne. Dopełnieniem repertuaru patriotycznego są kompozycje współczesne, inspirowane tematyką każdej z edycji. Muzyce towarzyszy ciekawa i wartka narracja historyczna, ukazująca repertuar na tle kontekstu dziejowego. Na potrzeby scenariusza i muzycznego repertuaru prowadzone są wieloletnie kwerendy archiwalne. Dorobek Koncertu Niepodległości to ponad 90 hybrydowych aranżacji utworów historycznych oraz kompozycji współczesnych. Łącznie w realizacji projektu wzięło już udział około 400 osób, z tego ponad 130 profesjonalnych artystów z Polski i z zagranicy.

Harmonogram

11.2018	Realizacja koncertu
---------	---------------------

Projekt 1A.36

Nazwa	Niepodległa - 1918		
Realizator	Muzeum Narodowe w Warszawie		
Wartość projektu	1 120 000 zł	Dofinansowanie w ramach Programu	450 000 zł

Głównym założeniem wystawy jest skonfrontowanie przedstawień wydarzeń historycznych i politycznych w sztuce - z przemianami polskiej sztuki na progu Niepodległości. Zaprezentowana zostanie sztuka na ziemiach polskich tuż przed odzyskaniem niepodległości – poprzez dzieła J. Malczewskiego, Z. Stryjeńskiej, T. Makowskiego, W. Wojtkiewicza i dziesiątków innych artystów zamieszkałych na ziemiach polskich i poza nimi. Ukazana zostanie walka o niepodległość Polski, jej główni aktorzy, uwiecznieni na obrazach i w portretach W. Kossaka, St. Fabjańskiego, Wł. Wankie, L. Gottlieba, J. Weysenhoffa - a także udział polskich artystów w działaniach wojennych i oddany przez nich obraz wojny i walki o niepodległość. Panorami symboli patriotycznych, która kształtuje się w tym okresie, towarzyszyć będzie bogata prezentacja grafiki użytkowej odradzającej się i odrodzonej Rzeczypospolitej - plakaty, znaczki, ulotki, które ukazują dobitnie ogromny ruch patriotyczny i solidarnościowy na terenach zamieszkałych przez Polaków.

Osobna część wystawy poświęcona zostanie wojnie polsko-bolszewickiej i jej obrazowi w sztuce i grafice propagandowej. Silnie zarysowane na wystawie będą wątki legionowe, postać J. Piłsudskiego, a także motywy batalistyczne – na zamknięcie zaś powstanie Sejmu. Przedstawionym kilkuset obrazom, rzeźbom, grafikom towarzyszyć będą wybrane fotografie.

Harmonogram

11.2018 – 02.2019	Prezentacja wystawy wraz z programem towarzyszącym
-------------------	--

Schemat 1B Projekty realizowane przez inne resorty i wojewodów

W ramach Programu realizowane będą projekty innych resortów i wojewodów, odnoszące się do Stulecia Odzyskania Niepodległości, finansowane z odpowiednich części budżetowych. Szczegółowy zakres i harmonogram projektów zostanie określony przez poszczególnych realizatorów¹⁸.

¹⁸ Zgodnie z ustaleniami ze spotkania roboczego przedstawicieli ministerstw pod przewodnictwem Pełnomocnika, które miało miejsce 19 grudnia 2016 r. w ramach uzgodnień międzyresortowych poszczególne resorty i wojewodowie dołączą swoje projekty (wraz z określeniem harmonogramu i budżetu w kolejnych latach) oraz wskazaniem finansowania z poszczególnych części budżetowych.

L.p.	Nazwa projektu	Instytucja	Harmonogram	Opis	Część budżetowa, w ramach której projekt jest finansowany	Wartość projektu (w PLN)
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						

Priorytet 2 PROJEKTY REGIONALNE I LOKALNE

Schemat 2A Program dotacyjny „Koalicje dla Niepodległej” dla działań oddolnych

Opis programu

Program „Koalicje dla Niepodległej” skierowany jest do instytucji kultury, które staną się promotorami aktywności społeczności lokalnej w tworzeniu oddolnych koalicji społecznych na rzecz projektów związanych z obchodami stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości.

Program ma charakter nowatorski, ponieważ włącza w działania związane z rocznicą odzyskania niepodległości oddolne inicjatywy obywatelskie, a także inspiruje działania zakładające współpracę mieszkańców, instytucji oraz grup nieformalnych, podejmowaną na poziomie lokalnym. Obchody stulecia odzyskania niepodległości zyskają dzięki temu charakter wyjątkowo obywatelski, wielowątkowy, partycypacyjny, otwarty na bogactwo kontekstów lokalnych - zostaną oddane w ręce społeczności.

Realizacji tego zadania służyć ma wyłonienie, w ramach programu dotacyjnego, sieci operatorów, którzy podejmą się prowadzenia działalności informacyjnej i szkoleniowej, skierowanej do przedstawicieli różnych podmiotów sektora kultury i przedstawicieli społeczności lokalnych, poruszającej lokalny kontekst obchodów setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Zadaniem operatora będzie m.in. organizacja konkursów na różnego rodzaju projekty kulturalne nawiązujące do obchodów odzyskania niepodległości, wyłonienie podmiotów realizujących inicjatywy i pomoc w ich przeprowadzeniu. Program zakłada dwie uzupełniające się części: szkoleniową i konkursową.

Projekty lokalne wyłonione w konkursach mogą mieć różnorodny charakter: od lokalnych działań upamiętniających stulecie po projekty społeczno-kulturalne, dla których rocznica jest pretekstem do działań wspólnotowych.

Cele operacyjne

Celami operacyjnymi Programu, które przyczyniają się do realizacji celu szczegółowego 2, są:

1. pobudzenie działań w społecznościach lokalnych;
2. wspieranie oddolnych inicjatyw kulturotwórczych, w szczególności uwzględniających oraz ochronę dziedzictwa kulturalnego danej społeczności;
3. stworzenie sieci lokalnych podmiotów współpracujących ze sobą i tworzących przestrzeń wspólnotową aktywności obywatelskich,

Grupa docelowa

Odbiorcami programu są społeczności lokalne, których mieszkańcy będą tworzyć koalicje na rzecz projektów związanych z obchodami odzyskania przez Polskę niepodległości.

Łączna kwota przeznaczona na program w latach 2017-2021 to **22,5 mln zł.**

Schemat 2B Program dotacyjny „Niepodległa” dla samorządowych instytucji kultury i organizacji pozarządowych

Opis programu

Skierowany do samorządowych instytucji kultury i organizacji pozarządowych program dotacyjny „Niepodległa” wspiera działania o charakterze kulturalnym, artystycznym, edukacyjnym, przygotowujące do godnego celebrowania setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości ze szczególnym uwzględnieniem pamięci i tradycji rodzinnej, lokalnej i regionalnej, wpisanej i tworzącej historię odradzającego się Państwa Polskiego. Program będzie ogłaszany corocznie.

Badania prowadzone przez TNS Polska na zlecenie Narodowego Centrum Kultury pokazały brak wiedzy i świadomości o miejscach i postaciach związanych z odzyskiwaniem niepodległości. Polska pamięć okazuje się być przede wszystkim pamięcią „scenzalizowaną”, pomija natomiast – poza przykładami Wielkopolski i Śląska - regionalnych i lokalnych bohaterów, wydarzenia historyczne i miejsca pamięci.

Inicjatywy samorządowych instytucji kultury i organizacji pozarządowych realizowane w programie dotacyjnym powinny zapełniać tę lukę, odbudowując polską pamięć na poziomie lokalnym i regionalnym, tak aby świętowanie niepodległości stało się narzędziem wzmacniania wspólnoty lokalnej i państwowej.

Cele operacyjne:

Celami operacyjnymi Programu, które przyczyniają się do realizacji celu szczegółowego 2, są:

1. budowa pamięci zbiorowej Polaków, w której istotne miejsce mają doświadczenia regionalne i lokalne,
2. upowszechnienie w wymiarze ponadregionalnym zróżnicowanych doświadczeń związanych z procesem odzyskania i budowy niepodległego państwa polskiego,
3. upowszechnianie wiedzy o wydarzeniach związanych z odzyskaniem niepodległości na poziomie lokalnym i regionalnym.

Grupa docelowa

Beneficjentami programu mogą być samorządowe instytucje kultury i organizacje pozarządowe. Nawiązanie współpracy z innymi podmiotami (takimi jak np. archiwa państwowe) będzie dodatkowo premiowane w kryteriach oceny programu.

Odbiorcami programu są społeczności lokalne i regionalne, których mieszkańcy będą podejmować inicjatywy na rzecz lokalnej i regionalnej pamięci o odzyskiwaniu przez Polskę niepodległości.

Łączna kwota przeznaczona na program w latach 2018-2021 to **28,5 mln zł.**

Priorytet 3 PROJEKTY ZAGRANICZNE

Priorytet 3 Programu koordynowany i realizowany przez Instytut Adama Mickiewicza będzie skoncentrowany na prezentacji dorobku kultury polskiej ostatniego stulecia, ukazanego w perspektywie jej tysiącletniego dziedzictwa. Działania w sferze kultury staną się przy tym pretekstem do organizacji debaty na temat wolności, solidarności oraz poszanowania godności i praw jednostki. Tak postawiony cel daje Polsce możliwość zabrania głosu w dyskusji na temat kondycji współczesnej. Polska będzie prezentowana jako kraj o ukształtowanej tożsamości, a przy tym otwarty, kreatywny, innowacyjny i świadomy swojej roli w regionie. Pokazanie ukształtowanego społeczeństwa, świadomego swego położenia geopolitycznego i własnej historii, daje szansę na spojrzenie w przyszłość i umocnienie pozycji Polski jako niezbywalnego ogniwa europejskiej tożsamości i kultury. Przekaz, skierowany do zróżnicowanych grup odbiorców będzie nośnikiem wartości uniwersalnych, które wywodzą się z polskiej historii.

ŚCIEŻKI

Priorytet 3 (zarówno program wydarzeń zagranicznych, jak i program dotacyjny) opiera się na siedmiu ścieżkach tematycznych, stanowiących motywy przewodnie projektów.

Ignacy Jan Paderewski. Ikona Niepodległości

Kluczową rolę dla trwania polskości w okresie rozbiorów odegrała kultura narodowa. Jednym z jej najistotniejszych elementów była muzyka Fryderyka Chopina, zakorzeniona w tradycji, zarówno dworskiej, jak i ludowej. Geniusz Chopina wyniósł cechy typowo polskie na wyżyny estetyczne pozwalające całemu światu dostrzec w jego dziele wartości uniwersalne. Jego duchowym spadkobiercą był Ignacy Jan Paderewski.

Ogromna popularność Paderewskiego uczyniła z niego naturalnego rzecznika sprawy polskiej, przedstawiciela pozbawionych własnego państwa Polaków, wreszcie skutecznego lobbyistę, który dzięki prywatnym, serdecznym relacjom z najważniejszymi ludźmi swoich czasów, w tym z prezydentem USA Woodrowem Wilsonem, mógł walczyć o sprawę Polską w kręgach politycznych i dyplomatycznych.

W trudnym okresie negocjacji wersalskich służył ojczyźnie jako wytrawny, wytrwale dążący do realizacji założonych celów dyplomata. Natomiast, po odzyskaniu niepodległości, organizując kwesty i koncerty charytatywne Paderewski przyczynił się do poprawy losu swoich rodaków w zniszczonym przez działania wojenne kraju.

Czyniąc Ignacego Jana Paderewskiego jednym z głównych bohaterów programu kulturalnego obchodów stulecia Niepodległości pokazujemy, jak ogromne znaczenie dla walki Polaków o niepodległość miała stojąca na najwyższym światowym poziomie kultura narodowa, która rozwijała się mimo braku państwa. Paderewski może być ukazywany jako najlepsze uosobienie wartości: wolności, godności, solidarności.

Polonia i Polacy za granicą

Nie można opowiadać o polskiej niepodległości, bez odniesienia się do losów osób, które historia pozostawiła lub wyгнаła poza granice kraju. Projekty w ramach tej ścieżki dotyczyć będą Polonii i Polaków za granicą.

Wśród nich jest wielu patriotów, którzy mimo oddalenia działają i tworzą z myślą o ojczyźnie. Są to zarówno artyści, ludzie kultury, jak i politycy, naukowcy, wynalazcy itp. Ich praca często przyczyniała się do rozwoju krajów, w których przyszło im żyć, ale rozstawała też imię Polski. Wielu z nich stało się symbolami polskości na uchodźctwie. Sława i znaczenie wielu niejednokrotnie przetrwała do dzisiaj, ale są też tacy, o których zapomniano. Mając to wszystko na uwadze, w działaniach związanych z obchodami rocznicy odzyskania niepodległości, zostanie podkreślone znaczenie znanych Polaków i przywrócona pamięć o zapomnianych odkrywcach, wynalazcach, naukowcach, artystach i twórcach, przede wszystkim w tych krajach, w których żyli i dla których pracowali po opuszczeniu Polski.

Polki

W 1918 r., po odzyskaniu niepodległości Polska stała się jednym z pierwszych państw w Europie, które wprowadziło prawo wyborcze dla kobiet. Ta nowatorska zmiana, na którą zdecydowało się młode państwo wiele mówi o roli kobiety w społeczeństwie i polskiej kulturze: od Matki Polki, która po utracie bliskich w walce o wolność, brała na siebie ciężar odpowiedzialności za losy rodziny, poprzez kobiety aktywnie uczestniczące w walce o niepodległość, po wielkie Polki dwudziestolecia międzywojennego.

Opowieść o roli kobiet pokazuje Polskę jako państwo łączące tradycję i nowoczesność, szanujące godność i wolność jednostki oraz solidarność społeczną.

Pokolenie Niepodległa

W powszechnym odbiorze dwudziestolecie międzywojenne stanowiło dla następnych pokoleń szczególny punkt odniesienia. W 1918 roku Państwo Polskie odrodziło się od razu w nowoczesnym kształcie, ze wszystkimi atrybutami współczesnej demokracji. Jest zatem, wyrazistym i współczesnym zarazem „desygnatem” wolności i niezawisłości państwowej. Jest również przykładem bezprecedensowej kulturalnej erupcji, wyjątkowo silnie wzmacniającej młodą państwowość.

Dwudziestolecie międzywojenne jest zrozumiałe współcześnie, ponieważ w kwestiach zasadniczych, takich jak wolność, godność czy solidarność, przemawia bliskim nam językiem. Autorzy tego języka – ówcześni ludzie kultury i nauki, artyści, przemysłowcy, politycy – tworzą „pokolenie Niepodległej”. W ten sposób określić można formację, która doprowadziła do niepodległości, tworzyła ją w dwudziestolecie, broniła jej w czasie II wojny światowej, czy wreszcie - wychowana w tamtej wolności – przekazywała jej wartości po II wojnie światowej aż do czasów nam współczesnych.

Awangarda

Awangarda patrzy w przyszłość, wyznacza kierunek, toruje drogę. Jest świadoma swoich korzeni, ale wierzy w postęp i chce być jego częścią. Łączy przeszłość, którą kwestionuje i przyszłość, którą kształtuje. Szuka nowych form wyrazu, bezczelnie zakłada, że w sztuce wszystko wolno. Awangarda inspirowa, nigdy się nie cofa, wciąż ucieka do przodu. Jest odważna, czasem szalona, buntownicza, mocno osadzona w życiu, które chce zmieniać budując od podstaw nowe utopijne światy. Awangarda

jest pełna energii, nowatorska, pewna swego i nonszalancka, pełna uroku. Otwarta na zmianę, międzynarodowa.

W polskiej sztuce i kulturze wiek XX był wiekiem awangardy. Polska po 1918 roku śmiało i z rozmachem przystąpiła do budowy nowego państwa, nowego społeczeństwa i nowoczesnej sztuki. Polska architektura, wzornictwo, sztuka tego okresu stanowią ważną część europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Projekty w ramach tej ścieżki będą powiązane z działaniami podejmowanymi w ramach Priorytetu 1.

Robotnicy

Poczucie wolności, poszanowanie godności człowieka, wreszcie solidarność stanowiły rdzeń wartości różnych grup w społeczeństwie polskim. Począwszy od 1905 robotnicy stanowili istotną polityczną siłę, bez której trudno pomyśleć o odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 i utrzymaniu jej w latach następnych, czy wreszcie – poprzedzonym masowymi strajkami robotniczymi w 1956, 1970, 1976 i 1980 – obaleniu komunizmu w 1989 r. „Solidarność” stała się ruchem, który polskie wartości najpełniej wcielał w życie.

Perspektywa robotników to także opowieść o tym, czym odzyskująca niepodległość Polska była dla swoich obywateli, jaką treścią wypełniano przestrzeń uzyskanej wolności. Ważnym osiągnięciem młodego państwa było – o czym warto przypomnieć - ustawodawstwo socjalne, które już w 1918 przewidywało ośmiogodzinny dzień pracy. W 1919 wprowadzono sądy pracy i państwową inspekcję pracy, a w 1922 płatne urlopy wypoczynkowe, jedne z pierwszych w Europie.

Duchowość Niepodległej

Zaproponowana ścieżka opowiadać będzie o trwałości trzech wartości: solidarności, wolności oraz poszanowaniu godności i praw człowieka na przestrzeni polskiej historii, ze szczególnym uwzględnieniem ich współczesnego pojmowania. Kultura polska i jej system wartości jest głęboko osadzona w chrześcijaństwie; to z chrześcijańskiej etyki Paweł Włodkowic wyprowadzał tezy, ogłoszone na Soborze w Konstancji, które stanowią podwaliny idei praw człowieka; blisko wiek przed kończącym Wojnę Trzydziestoletnią pokojem westfalskim, konfederacja warszawska w 1573 r. gwarantowała prawnie tolerancję religijną; wreszcie to Polska okazała się „Polin”, miejscem wytchnienia i swobody, dla wyznawców judaizmu uchodzących przed prześladowaniami, jakie ich spotykały w krajach Europy Zachodniej.

WYBÓR GEOGRAFICZNY

1. Wybrane kraje poza Europą

2. Europa – ze szczególnym uwzględnieniem krajów Europy Środkowo-Wschodniej¹⁹

¹⁹ Dla potrzeb wyliczenia wskaźnika jako kraje Europy Środkowo-Wschodniej przyjmuje się następujące państwa: Czechy, Słowacja, Węgry, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Niemcy, Bułgaria, Rumunia, Słowenia, Chorwacja, Serbia, Czarnogóra, Macedonia, Bośnia i Hercegowina.

CELE OPERACYJNE

Celami operacyjnymi Programu, które przyczyniają się do realizacji celu szczegółowego 3, są

1. Kształtowanie, opartego o wartości, wizerunku kultury polskiej w wybranych państwach świata;
2. Zbudowanie środkowoeuropejskiej przestrzeni w zakresie kultury, pamięci i refleksji historycznej.

Cele operacyjne przekładają się zarówno na wskaźniki Priorytetu 3, jak i powiązane są z wyborem geograficznym w Prioryecie.

Schemat 3A Program wydarzeń zagranicznych

W ramach Programu zostanie zrealizowanych kilkanaście projektów Instytutu Adama Mickiewicza (co najmniej jeden w każdej ścieżce tematycznej). Ostatecznego wyboru projektów do realizacji dokona Pełnomocnik, na wniosek Koordynatora, kierując się opinią Zespołu Roboczego.

Łączna kwota przeznaczona na program wydarzeń zagranicznych wynosi **45 mln zł**. Dodatkowo przewidziano minimalny poziom wkładu partnerów zagranicznych w wysokości 22,5 mln zł.

Schemat 3B Program dotacyjny dla działań zagranicznych

W ramach programu dotacyjnego realizowane będą projekty odwołujące się do kreatywności i nowoczesności, oddające oryginalność i wyjątkowość naszej kultury oraz pokazujące Polskę jako kraj stanowiący niezbywalne ogniwo europejskiej kultury i tożsamości. Główny nacisk w ramach programu zostanie położony na zadania, mające na celu propagowanie roli kultury w odzyskaniu przez Polskę niepodległości oraz odnoszące się do kontekstu historycznego, w tym do polskiej tradycji wielokulturowości i tolerancji.

Zadania dofinansowane w programie powinny propagować postawy oparte na braku dyskryminacji na jakimkolwiek tle, szacunek i tolerancję dla wartości cenionych przez odbiorców z różnych kręgów kulturowych oraz ich doświadczeń historycznych. Cennym będzie położenie nacisku na uwarunkowania polityczne, historyczne, społeczne i kulturalne, wspólne dla historii Polski i kraju, w którym zadanie ma być realizowane oraz ukierunkowanie na aspekt wspólnego świętowania niepodległości, połączony z wymianą wiedzy na temat jej rozumienia, także poprzez kontekst historyczny.

Wszystkie zadania w programie muszą być realizowane we współpracy z zagranicznymi partnerami z krajów wskazanych w priorytetach geograficznych. Oczekiwany efektami kluczowymi będą: stworzenie podstaw dla działań nie tylko inicjujących, lecz przede wszystkim podtrzymujących długofalową współpracę, powstanie trwałej sieci powiązań instytucjonalnych, biznesowych i społecznych, jak również ugruntowanie zainteresowania wymianą kulturalną z Polską.

Zrealizowane w ramach programu wydarzenia kulturalne powinny być skierowane w szczególności do studentów i młodzieży, ludzi kultury i nauki, twórców i artystów, środowisk opiniotwórczych w tym: mediów, liderów opinii publicznej oraz użytkowników mediów społecznościowych.

Łączna kwota przeznaczona na program dotacyjny w latach 2018-2021 wynosi **25 mln zł**.

IDENTYFIKACJA WIZUALNA I JEJ WYKORZYSTANIE

Z uwagi na ograniczenia finansowe i prawne Program Wieloletni nie może stać się źródłem finansowania wszystkich inicjatyw związanych z obchodami Stulecia Odzyskania Niepodległości. Niemniej inicjatywy takie mogą zostać wpisane do kalendarza wydarzeń (który będzie dostępny na stronie internetowej Biura Programu „Niepodległa”) oraz mogą wykorzystywać identyfikację wizualną Programu (w tym logo i inne elementy księgi znaku).

Dotyczy to w szczególności:

- projektów organów władzy publicznej, które nie mogą uczestniczyć w Programie Wieloletnim z uwagi na ograniczenia formalne (np. Kancelaria Sejmu RP);
- projektów przedsiębiorstw (w tym spółek Skarbu Państwa), w szczególności związanych z setnymi jubileuszami ich działalności;
- konferencji naukowych i wydarzeń sportowych, które będą odbywać się w latach realizacji Programu i które będą nawiązywały do obchodów Stulecia Odzyskania Niepodległości;
- projektów, w tym projektów kulturalnych, które uzyskały dofinansowanie poza Programem Wieloletnim, a które wiążą się z obchodami Stulecia Odzyskania Niepodległości.

Zgoda na wykorzystywanie identyfikacji wizualnej nie wiąże się z finansowaniem projektu w ramach Programu Wieloletniego. Dla zapewnienia koordynacji i dbałości o wysoką jakość przedsięwzięć firmowanych logo Programu dysponentem znaku jest Pełnomocnik, obsługiwany w tym zakresie przez Biuro. Szczegółowe zasady jej wykorzystania zostaną przygotowane i udostępnione przez Biuro, który zapewni również obsługę wniosków.

Ponadto identyfikacja wizualna zostanie wykorzystana dla oficjalnych obchodów Stulecia Odzyskania Niepodległości na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

SYSTEM MONITOROWANIA

Badanie wpływu projektów kulturalnych na zmianę postaw społecznych jest dużym wyzwaniem przy tworzeniu programów w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego. Jak wskazuje Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 „zmiana społeczna jest złożonym, wieloaspektowym procesem, niezwykle trudnym do bezpośredniego mierzenia. W praktyce badawczej te zjawiska rejestruje się pośrednio poprzez obserwację procesów, o których zakłada się, że występują z pożądanymi zmianami społecznymi, implikują je lub są ich następstwem²⁰”.

Z drugiej strony dla monitorowania postępu Programu konieczne jest stworzenie systemu wskaźników obrazujących stopień osiągnięcia celów. Pomiar wskaźników produktu opiera się na danych przekazywanych przez beneficjentów Programu za pośrednictwem jego Operatorów.

System wskaźników został powiązany z celem głównym i celami szczegółowymi Programu.

²⁰ http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf, s. 75.

Cel	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (rok)	Źródło danych (częstotliwość pomiaru)
Wzmocnienie poczucie wspólnoty obywatelskiej Polaków	Suma odsetków osób, które uważają, że Polaków więcej łączy niż dzieli oraz osób, które uważają że Polaków tyle samo łączy, co dzieli	67% (2016)	80% (2021)	NCK/Kantar Public (raz w roku, lata 2017-2021)
Realizacja wysokiej jakości projektów upamiętniających stulecie odzyskania niepodległości	Liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach kulturalnych zrealizowanych przez jednostki podległe i nadzorowane (w ramach Priorytetu 1 Programu)	0 (2017)	800000 (2021)	Sprawozdawczość Programu (rocznie)
	Odsetek osób, które spontanicznie uznają odzyskanie niepodległości w 1918 roku za powód do dumy	14% (2016)	19% (2021)	<i>Raport z badania zrealizowanego na potrzeby Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa”, TNS Polska, 2016²¹</i> (raz w roku, listopad/grudzień, lata 2017-2021)
Włączanie obywateli we współtworzenie obchodów	Liczba przedsięwzięć upamiętniających wydarzenia historyczne (organizowanych w ramach Priorytetu 2 Programu)	0 (2017)	800 (2021)	Sprawozdawczość Programu (rocznie)
	Odsetek osób, które uczestniczyły w ciągu ostatnich 12 miesięcy w obchodach świąt państwowych i narodowych	12% (2016)	16% (2021)	<i>Raport z badania zrealizowanego na potrzeby Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa”, TNS Polska, 2016²²</i>

²¹ Wartość wskaźników w kolejnych latach Programu oraz wartość końcowa wskaźników osiągnięta po zakończeniu realizacji programu zostanie określona na podstawie badań sondażowych prowadzonych na reprezentatywnych próbach Polaków przez firmę badawczą specjalizującą się w badaniach opinii. Pomiar będzie prowadzony w kolejnych latach przy pomocy metodologii w pełni porównywalnej z metodologią zastosowaną przy pomiarze, który zastosowano w celu określenia wartości bazowej wskaźników.

²² Wartość wskaźników w kolejnych latach Programu oraz wartość końcowa wskaźników osiągnięta po zakończeniu realizacji programu zostanie określona na podstawie badań sondażowych prowadzonych na reprezentatywnych próbach Polaków przez firmę badawczą specjalizującą się w badaniach opinii. Pomiar będzie

				(raz w roku, listopad/grudzień, lata 2017-2021)
Upowszechnianie opartego o wartości międzynarodowego wizerunku Polski	Liczba organizowanych i dofinansowanych przedsięwzięć kulturalnych z udziałem Polski za granicą (w ramach Priorytetu 3 Programu)	0 (2017)	397 (2021)	Sprawozdawczość Programu (rocznie)
	<u>w tym:</u> Liczba organizowanych i dofinansowanych przedsięwzięć kulturalnych z udziałem Polski w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (w ramach Priorytetu 3 Programu)	0 (2017)	165 (2021)	Sprawozdawczość Programu (rocznie)

Uwagi:

1. Wskaźnik *Liczba przedsięwzięć upamiętniających wydarzenia historyczne (organizowanych w ramach Priorytetu 2 Programu)* będzie badany na podstawie sprawozdawczości Biuro Programu „Niepodległa” jako suma liczby przedsięwzięć zrealizowanych w ramach programu dotacyjnego „Koalicje dla Niepodległej” oraz programu dotacyjnego „Niepodległa”.
2. Obliczenie wartości wskaźnika *Liczba organizowanych i dofinansowanych przedsięwzięć kulturalnych z udziałem Polski za granicą (w ramach Priorytetu 3 Programu)* polega na podaniu łącznej liczby organizowanych i dofinansowanych przedsięwzięć kulturalnych z udziałem Polski za granicą, odbywających się w ustalonym miejscu i czasie, obejmujących wyłącznie następujące rodzaje wydarzeń:
 - a) Wystawa: pojedynczą wystawę traktujemy jako jedno wydarzenie kulturalne; wielokrotną prezentację tej samej wystawy traktujemy jako osobne wydarzenia.
 - b) Koncert: pojedynczy koncert traktujemy jako jedno wydarzenie kulturalne; cykl koncertów (w tym także wielu zespołów) podczas jednego wydarzenia np. festiwalu, traktujemy jako jedno wydarzenie kulturalne; trasa koncertowa to wielokrotne wydarzenia (każde miejsce jest osobnym wydarzeniem); do tej kategorii kwalifikują się także showcase'y.
 - c) Spotkanie literackie: pojedyncze spotkanie literackie to jedno wydarzenie kulturalne; cykl spotkań/przegląd spotkań to jedno wydarzenie kulturalne
 - d) Pokaz filmowy: pojedynczy pokaz filmowy to jedno wydarzenie kulturalne; cykl filmowy /przegląd filmów to jedno wydarzenie kulturalne

prowadzony w kolejnych latach przy pomocy metodologii w pełni porównywalnej z metodologią zastosowaną przy pomiarze, który zastosowano w celu określenia wartości bazowej wskaźników.

- e) Spektakl teatralny: pojedynczy spektakl teatralny to jedno wydarzenie kulturalne; cykl /przeгляд spektakli (w jednym miejscu) to również jedno wydarzenie kulturalne; tournée teatru z jednym spektaklem to wielokrotne wydarzenie

Do wydarzeń kulturalnych nie są zaliczane konferencje, szkolenia, wizyty studyjne oraz warsztaty.

3. Obliczenie wartości wskaźnika *Liczba organizowanych i dofinansowanych przedsięwzięć kulturalnych z udziałem Polski w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (w ramach Priorytetu 3 Programu)* jest takie jak w pkt. 2, niemniej dotyczy wyłącznie wydarzeń z krajów Europy Środkowo-Wschodniej, to jest Czech, Słowacji, Węgier, Litwy, Łotwy, Estonii, Finlandii, Niemiec, Bułgarii, Rumunii, Słowenii, Chorwacji, Serbii, Czarnogóry, Macedonii oraz Bośni i Hercegowiny.
4. Z uwagi na koszty badania ewentualnego wskaźnika rezultatu dla celu szczegółowego 3, odstąpiono od wprowadzania go do systemu monitorowania²³.

SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU

Program Wieloletni NIEPODLEGŁA jest jednym z mechanizmów służących obchodom stulecia odzyskania niepodległości, będąc głównym narzędziem finansowym Rady Ministrów w tym zakresie. Kluczową rolę, jeśli chodzi o koordynację działań Rady Ministrów oraz współpracę z Kancelarią Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, odpowiadającą za przebieg obchodów oficjalnych pełni Pełnomocnik Rządu do spraw obchodów Stulecia Odzyskania Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej

²³ Zważywszy na tak szeroki zakres znaczeniowy terminu „wizerunek kraju” stwierdzić należy, że wizerunek kraju może być kształtowany – przynajmniej potencjalnie – przez każdą komunikację na jego temat. Identyfikowanie pojedynczych czynników powodujących zmianę w sposobie odbierania kraju jest – zwłaszcza w ramach rzetelnych procedur wnioskowania – bardzo trudne, a często wręcz niemożliwe. Nie istnieje bowiem możliwość kontrolowania zmiennych towarzyszących tej jednej, która nas szczególnie interesuje (w tym wypadku zmierzenie wpływu Programu w konkretnym kraju).

Dla przykładu, posługując się – jako miarą wizerunku kraju – pytaniem o atrakcyjność państwa i mierząc jak zmienia się ona na przestrzeni lat musimy się liczyć z tym, że na rezultat wpłynie szereg czynników: od polityki rządu, występów polskich sportowców na arenie międzynarodowej, nastrojów społecznych w kraju, sukcesów polskich przedsiębiorstw, doniesień medialnych i szeregu innych zdarzeń. Jeśli w tej puli czynników oddziałujących na obcokrajowców znajdują się działania prowadzone w ramach Programu to pamiętać należy, że ocena wpływu tego jednego czynnika na tle pozostałych jest trudna (kosztowna), lub wnioskowana w sposób nieuprawniony.

Drugi problem, który należy rozważyć, związany jest z samą ideą grup docelowych, czyli podstawowych adresatów międzynarodowego komponentu Programu. Z założenia preferują one pewnych odbiorców kosztem innych. Tymczasem typowe narzędzia pomiaru wizerunku kraju to najczęściej sondaże na próbach reprezentatywnych dla populacji mieszkańców danego kraju. Mamy wówczas do czynienia z rozbieżnością: badania kierowane są do wszystkich (ostatecznie wnioskowanie ma dotyczyć całej populacji danego kraju), podczas gdy program działań w nim wyróżnia pewne grupy.

(dalej jako: Pełnomocnik), powołany Rozporządzeniem Rady Ministrów²⁴, umocowany jako Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Jeśli chodzi o Program Wieloletni jego struktura instytucjonalna jest rozbudowana i wymaga jasnego podziału kompetencji z uwagi na funkcje pełnione przez poszczególnych aktorów procesu.

Na **poziomie zarządzania i koordynacji** są to: Pełnomocnik, Zespół Międzyresortowy, Koordynator oraz Zespół Roboczy.

Na **poziomie obsługi** Programu jest to Biuro, którego rolę pełni Biuro Programu „Niepodległa”.

Na **poziomie wykonawczym** są to operatorzy Programu: dla Priorytetu 1 inne resorty i wojewodowie, dla Priorytetu 2 – Biuro Programu „Niepodległa”, dla Priorytetu 3 – Instytut Adama Mickiewicza. W zakresie projektów instytucji podległych i nadzorowanych w Priorytecie 1 zadania operatora wykonuje Koordynator.

Pełnomocnik

Do zadań Pełnomocnika należy:

- koordynowanie i monitorowanie prac związanych z przygotowaniem projektu programu wieloletniego „Niepodległa” oraz jego wdrażaniem;
- koordynowanie i monitorowanie współpracy organów administracji rządowej z instytucjami podległymi i nadzorowanymi, z organami jednostek samorządu terytorialnego oraz z organizacjami pozarządowymi przy organizacji obchodów Stulecia Odzyskania Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej
- przewodniczenie pracom Zespołu Międzyresortowego;
- podejmowanie decyzji w zakresie zlecenia ewaluacji i oceny Programu;
- akceptacja i przedstawianie sprawozdań z realizacji Programu dla Rady Ministrów;
- akceptacja dokumentów związanych z Programem Wieloletnim, przygotowywanych przez Koordynatora;
- wyrażanie zgody na przesunięcia w budżecie Programu Wieloletniego;
- wyrażanie zgody na wykorzystanie identyfikacji wizualnej Programu przez podmioty trzecie;

Zespół Międzyresortowy

Zespół Międzyresortowy powołany zostanie Rozporządzeniem Rady Ministrów, na szczeblu sekretarzy i podsekretarzy stanu. Zespołowi przewodniczy Pełnomocnik. Zespół może się również spotykać na poziomie roboczym (dyrektorów lub zastępców dyrektora departamentów) pod kierownictwem Dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego.

Do zadań Zespołu należy:

- opiniowanie realizacji Programu Wieloletniego;

²⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2016 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do spraw obchodów Stulecia Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U., poz. 1931).

- zapewnianie współpracy Koordynatora, Biura, ministerstw i wojewodów w zakresie realizacji Programu;
- opiniowanie sprawozdań z realizacji Programu przed przekazaniem ich Pełnomocnikowi i Radzie Ministrów;
- rozstrzygnięcie spornych kwestii kompetencyjnych wynikających z realizacji Programu;
- dyskusowanie nad ewentualnymi kierunkami zmian w Programie, potrzebami dotyczącymi ewaluacji i oceny Programu, a także kwestii związanych z wizerunkiem Programu.

Koordynator

W zakresie zarządzania i koordynacji Programem Wieloletnim do zadań Departamentu Dziedzictwa Kulturowego MKiDN jako Koordynatora należy:

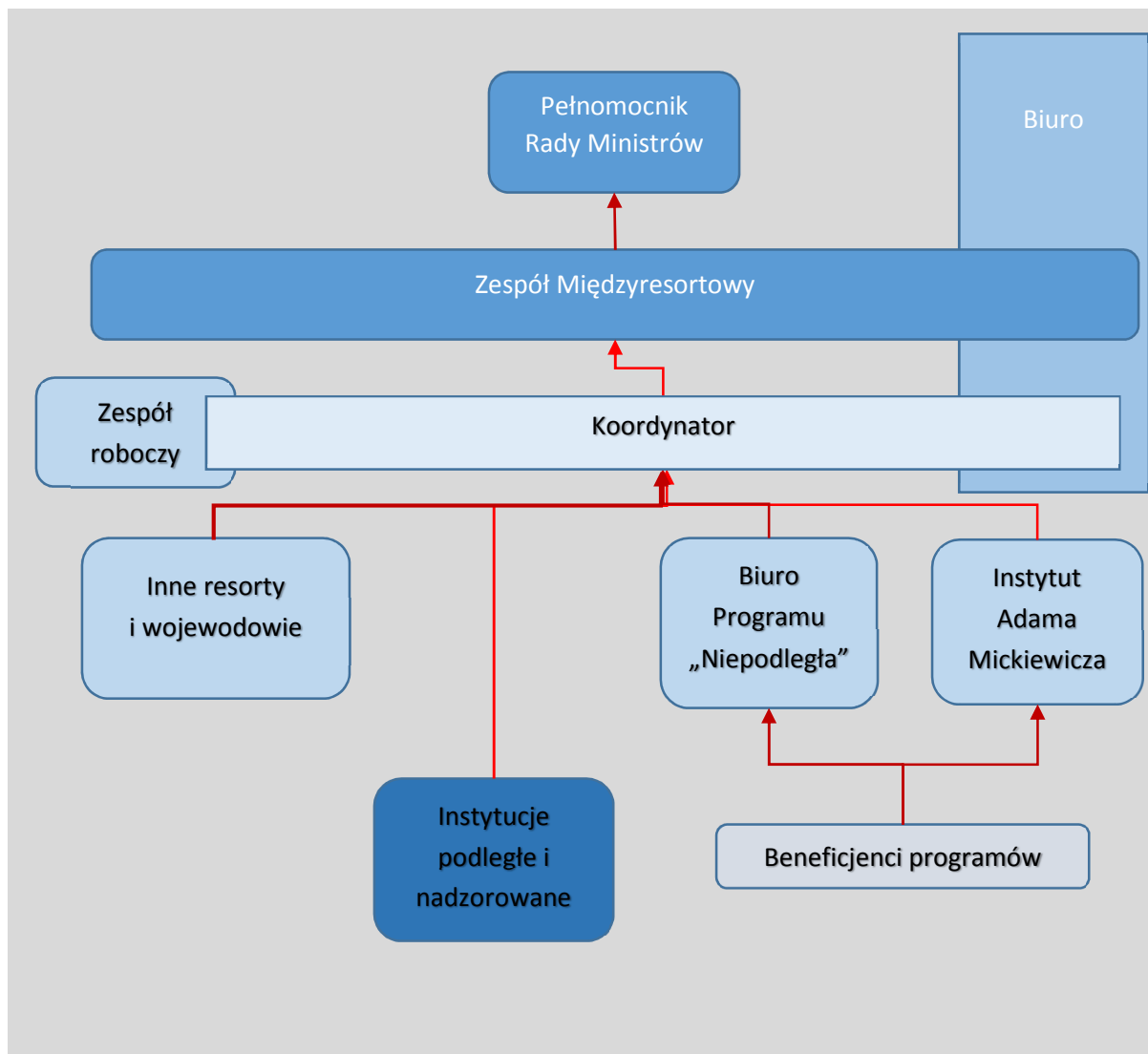
- przygotowywanie aktualizacji Programu;
- przygotowywanie zbiorczych sprawozdań z realizacji Programu na podstawie sprawozdań zebranych od innych resortów i wojewodów, z instytucji podległych i nadzorowanych, Biura Programu „Niepodległa” oraz Instytutu Adama Mickiewicza;
- nadzór nad działaniem Biura, w tym w zakresie strategii promocji i komunikacji Programu (z uwzględnieniem planowanych kampanii społecznych), a także wniosków o wykorzystanie identyfikacji wizualnej Programu przez podmioty trzecie;
- nadzór finansowy nad realizacją poszczególnych priorytetów w zakresie objętym finansowaniem z cz. 24 Budżetu Państwa (we współpracy z Departamentem Finansowym MKiDN);
- przygotowanie i podpisanie umów dotyczących realizacji Priorytetu 2 i 3 przez BP „N” i IAM (we współpracy z odpowiednimi departamentami merytorycznymi MKiDN);
- wnioskowanie o dokonanie przesunięć w budżecie Programu Wieloletniego (do Departamentu Finansowego MKiDN);
- przygotowywanie założeń dla ewaluacji i ocen Programu.
- monitoring wskaźników Programu.

W zakresie projektów instytucji podległych i nadzorowanych w Priorytecie 1 do zadań **Departamentu Dziedzictwa Kulturowego MKiDN** należą:

- przygotowanie we współpracy z Departamentem Finansowym zawarcia przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego umów na podstawie art. 150 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1870) dotyczących udzielenia dotacji na sfinansowanie projektów instytucji podległych i nadzorowanych;
- rozliczanie dotacji przekazanych na podstawie ww. umów;
- ogłoszenie naboru i wybór projektów instytucji podległych i nadzorowanych;
- nadzór merytoryczny nad prawidłową realizacją projektów wybranych do dofinansowania;

Zespół roboczy

W realizacji swoich zadań Koordynator jest wspierany przez Zespół Roboczy powołany przez Pełnomocnika, którego zadaniem jest opiniowanie przebiegu realizacji Programu. Pełnomocnik może powierzyć Zespołowi Roboczemu również inne zadania w szczególności w zakresie naboru projektów w Priorytecie 1 i 3 oraz programów dotacyjnych w Priorytecie 2.

Rysunek 1: Instytucje zaangażowane w Program oraz jego sprawozdawczość (czerwone strzałki oznaczają kierunek sprawozdawczości)

Biuro

Rola Biura zostaje powierzona Biuru Programu „Niepodległa”, do którego zadań należy:

- opracowanie i realizacja strategii komunikacyjnej i promocyjnej Programu, w tym kampanii społecznych, w ścisłej współpracy z Koordynatorem (DDK) oraz z wykorzystaniem doświadczeń Operatora Priorytetu 3 (IAM), jeśli chodzi o działania za granicą;
- zarządzanie i bieżąca obsługa platformy internetowej Programu;

- realizacja kampanii społecznych budujących markę Niepodległa oraz zwiększających zasięg dotarcia z informacją, w tym z uwzględnieniem serwisów społecznościowych i Internetu (także narzędzia marketingowe);
- obsługa wniosków o wykorzystanie identyfikacji wizualnej Programu przez podmioty trzecie;
- bieżąca obsługa prasowa, w tym obsługa Pełnomocnika oraz udzielanie informacji o Programie podmiotom trzecim;
- obsługa posiedzeń Zespołu Międzyresortowego;
- współpraca w przygotowaniu założeń i zlecenie ewaluacji i ocen Programu oraz innych badań koniecznych dla jego wdrażania;
- współpraca w monitoringu wskaźników Programu i zlecenie ewentualnych badań w tym zakresie.

Operatorzy Programu

Operatorzy Programu są odpowiedzialni za prawidłową, zgodną z zapisami i celami Programu realizację projektów, zarówno w sytuacji realizacji ich przez samego Operatora, jak zlecenia ich instytucjom podległym i nadzorowanym lub podmiotom wybranym w ramach programów dotacyjnych. Do zadań ogólnych Operatorów należy:

- przygotowanie sprawozdań cząstkowych i przekazywanie ich do Koordynatora Programu;
- nadzór finansowy i merytoryczny nad prawidłową realizacją projektów wybranych do dofinansowania;
- przekazywanie Koordynatorowi i Biuru informacji dotyczących bieżącego stanu realizacji poszczególnych projektów.

W Priorytecie 1 do zadań innych **resortów i wojewodów jako Operatorów Programu** należy zapewnienie finansowania i prawidłowa realizacja projektów w ramach Programu, w tym przestrzeganie zasad dotyczących identyfikacji wizualnej.

W Priorytecie 2 do zadań **Biura Programu „Niepodległa” jako Operatora Programu** należy:

- przeprowadzenie i obsługa na podstawie opracowanych regulaminów dwóch programów dotacyjnych (zgodnie z art. 28 ust. 1a ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012r. poz. 406 z późn. zm.)), w tym zawieranie umów na podstawie art. 150 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1870) dotyczących udzielenia dotacji na sfinansowanie projektów w programach dotacyjnych.

W Priorytecie 3 do zadań **Instytutu Adama Mickiewicza jako Operatora Programu** należy:

- realizacja projektów własnych w ramach Programu oraz współpraca w realizacji projektów innych instytucji w ramach Programu;
- przeprowadzenie i obsługa na podstawie opracowanego regulaminu programu dotacyjnego (zgodnie z art. 28 ust. 1a ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012r. poz. 406 z późn. zm.)), w tym zawieranie umów na

podstawie art. 150 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1870) dotyczących udzielenia dotacji na sfinansowanie projektów w programie dotacyjnym;

- ścisła koordynacja i współpraca z Biurem w zakresie realizacji strategii komunikacyjnej i promocyjnej Programu;
- koordynacja działań za granicą realizowanych w ramach Programu oraz działań zagranicznych, które uzyskały możliwość wykorzystania identyfikacji wizualnej Programu.

Sprawozdawczość Programu będzie realizowana dwuetapowo. Corocznie do 1 lutego kolejnego roku²⁵ Operatorzy Programu oraz instytucje podległe i nadzorowane jako beneficjenci w Schemacie 1A są zobowiązani do przedstawienia Koordynatorowi informacji o postępie rzeczowym i finansowym realizacji Programu, o osiągniętych wskaźnikach oraz o problemach, na które napotkała realizacja projektów.

Kluczowym dokumentem w zakresie zarządzania dotacją na poziomie beneficjenta będzie harmonogram rzeczowo-finansowy, stanowiący załącznik do umów dotyczących udzielenia dotacji na sfinansowanie projektów realizowanych w ramach Programu. Beneficjenci zobowiązani są do składania sprawozdań z rzeczowej i finansowej realizacji projektu w cyklu półrocznym (do 20 lipca i do 1 lutego), zgodnie ze wzorem opracowanym przez Operatora Priorytetu. Sprawozdanie bazuje na harmonogramie rzeczowo-finansowym (załącznik do umowy dofinansowania). Sprawozdawany zakres rzeczowy musi mieć swoje odzwierciedlenie w dokumentacji finansowej (faktury).

Na podstawie sprawozdań cząstkowych Koordynator sporządza sprawozdanie z realizacji Programu za rok poprzedni, które przedstawia do zaopiniowania Zespołowi Międzyresortowemu i do akceptacji Pełnomocnika. Pełnomocnik do 15 marca kolejnego roku przedkłada sprawozdanie za rok poprzedni Radzie Ministrów oraz ministrowi właściwemu do spraw budżetu.

W oparciu o sprawozdania roczne, Koordynator Programu sporządzi do 30 czerwca roku następującego po zakończeniu realizacji Programu²⁶ sprawozdanie ogólne z realizacji Programu, które po zaopiniowaniu przez Zespół Międzyresortowy i akceptacji przez Pełnomocnika zostanie przez Pełnomocnika przedstawione Radzie Ministrów oraz ministrowi właściwemu do spraw budżetu.

Sprawozdania roczne i sprawozdanie ogólne – po akceptacji przez Pełnomocnika – zostaną umieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej MKiDN.

Ewaluacja Programu. Koordynator odpowiada za prowadzenie ewaluacji Programu. W jego ramach przewidziano trzy rodzaje ewaluacji.

- **Ewaluacja ex-post.** Po zakończeniu Programu zostanie zlecone przez Biuro, na podstawie założeń opracowanych wspólnie z Koordynatorem, badanie ewaluacyjne efektów Programu. Jego rezultaty stanowiąc będą podstawę dla wytycznych dla dalszych działań w zakresie polityki pamięci prowadzonych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

²⁵ Pierwsze sprawozdania zostaną przedstawione do 1 lutego 2018 r.

²⁶ To jest roku 2022.

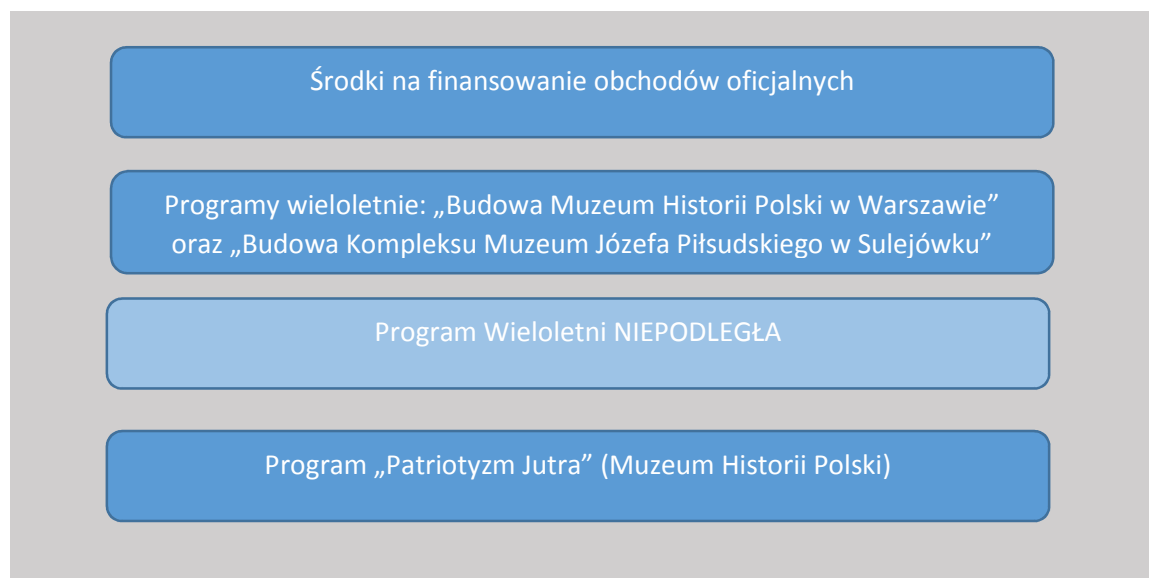
- **Ewaluacja cząstkowa.** Przewiduje się możliwość zlecenia badań ewaluacyjnych dotyczących efektów poszczególnych projektów (np. programu dotacyjnego, bądź obchodów w listopadzie 2018 roku). Badanie zleci Biuro na podstawie decyzji Pełnomocnika i na podstawie założeń opracowanych wspólnie z Koordynatorem.
- **Ewaluacja bieżąca (on-going).** Przewiduje się możliwość zlecenia badań ewaluacyjnych w trakcie realizacji Programu, w związku z potrzebami zidentyfikowanymi przez Zespół Międzyresortowy.

Ponadto, w wypadku projektów realizowanych przez inne resorty i wojewodów, zakłada się możliwość realizacji własnych ewaluacji cząstkowych projektów (w ramach finansowania w ramach odpowiednich części Budżetu Państwa). Instytucja zlecająca badanie powinna przedstawić informację w tej sprawie Zespołowi Międzyresortowemu i Pełnomocnikowi. Koordynatorowi zapewnia się pełną informację na temat wyników badań ewaluacyjnych zleconych w ramach i w związku z realizacją projektów Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA.

PLAN FINANSOWY

MIEJSCE PROGRAMU WIELOLETNIEGO

Program Wieloletni jest jednym z kilku instrumentów finansów, które mogą zostać wykorzystane w trakcie obchodów stulecia odzyskania niepodległości. Działania w jego ramach mają przyczynić się do osiągnięcia przedstawionych celów Programu, nie mogą być natomiast traktowane jako wyłączone źródło finansowania wszelkich wydarzeń związanych z obchodami rocznicowymi.

Rysunek 2 Miejsce Programu wśród innych instrumentów

ZAŁOŻENIA

W opracowaniu Programu Wieloletniego przyjęto następujące założenia finansowe:

- wydatki w ramach Programu **nie mogą być wydatkami majątkowymi**. W ramach Programu nie przewiduje się budowy ani remontu nieruchomości, w tym również upamiętnień;
- wydatki w ramach Programu **nie mogą być wydatkami ponoszonymi na realizację uroczystości oficjalnych** organizowanych przez urzędy administracji rządowej i samorządowej.
- budżet programu opiera się na: 1) wydatkach w ramach części 24 Budżetu Państwa, których dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, i które są przekazywane instytucjom podległym i nadzorowanym (jako beneficjentom Priorytetu 1; jako Operatorom Programu w priorytetach 2 i 3) oraz samorządowym instytucjom kultury i organizacjom pozarządowym (jako beneficjentom w priorytetach 2 i 3), w formie dotacji celowych; 2) wydatkach w ramach innych części Budżetu Państwa, których dysponentem są poszczególni ministrowie, będący Operatorami Programu w Prioryecie 1.
- obok zaangażowania środków Budżetu Państwa, w realizację Programu zaangażowane będą również środki własne (np. wpływy z biletów), środki budżetu JST, środki partnerów zagranicznych oraz środki prywatne.
- **wszystkie przychody powstałe w trakcie realizacji projektów** (np. wpływy z biletów) **zostają przeznaczone na zadanie. Stosownie do art. 173 ustawy o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1870) środki z budżetu państwa przeznaczone na finansowanie programów wieloletnich nie mogą być wykorzystane na inne cele.**
- Działalność bieżąca (w tym koszty zarządzania i administracyjne) Biura Programu „Niepodległa” i Instytutu Adama Mickiewicza jest finansowana w ramach dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ze środków poza Programem Wieloletnim „Niepodległa”.

W **Prioryecie 1 w schemacie 1A** finansowanie projektów opiera się na dotacjach celowych przekazywanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na podstawie umów zawartych z jednostkami podległymi i nadzorowanymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Procedura przepływów finansowych i uruchamiania środków zostanie opisana w odrębnym dokumencie wewnętrznym MKiDN.

Zarówno w ramach Priorytetu, jak i projektów, można dokonać przesunięć alokacji, za zgodą Pełnomocnika i akceptacji ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, bez konieczności aktualizacji Programu.

W **Prioryecie 1 w schemacie 1B** finansowanie projektów odbywa się na podstawie ustawy o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1870) zgodnie z procedurami przyjętymi w danym urzędzie w ramach odpowiedniej części budżetowej.

W **Prioryecie 2** szczegółowy sposób przekazywania środków w ramach programów dotacyjnych Biura Programu „Niepodległa” zostanie określony w regulaminach programów.

Zarówno w ramach Priorytetu, jak i programów, można dokonać przesunięć alokacji, za zgodą Pełnomocnika i akceptacji ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, bez konieczności aktualizacji Programu.

W **Prioryecie 3** szczegółowy sposób przekazywania środków w ramach programu dotacyjnego Instytutu Adama Mickiewicza zostanie określony w regulaminie programu.

W ramach Priorytetu można dokonać przesunięć alokacji, za zgodą Pełnomocnika i akceptacji ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, bez konieczności aktualizacji Programu.

W **schemacie 3A** przewidziano wkład partnerów zagranicznych w wysokości 22 500 000 mln zł.

TABELA FINANSOWE

L.p.		2017	2018	2019	2020	2021	Ogółem
		(w PLN)					
1.	Schemat 1A w tym:	13 601 599	50 060 144	18 105 625	10 980 000	5 579 200	98 326 568
2.	Dotacja celowa z cz. 24 budżetu państwa	9 993 590	43 569 121	14 087 265	8 089 500	3 312 200	79 051 676
3.	Wkład własny beneficjentów	3 608 009	6 491 023	4 018 360	2 890 500	2 267 000	19 274 892
4.	Schemat 1B	(wartości uzupełnione w ramach uzgodnień międzyresortowych)					
5.	Priorytet 1 (1+4)	13 601 599	50 060 144	18 105 625	10 980 000	5 579 200	98 326 568
6.	Schemat 2A	1 500 000	9 000 000	5 000 000	5 000 000	2 000 000	22 500 000
7.	Schemat 2B	500 000	8 000 000	8 000 000	8 000 000	4 000 000	28 500 000
8.	Priorytet 2 (6+7)	2 000 000	17 000 000	13 000 000	13 000 000	6 000 000	51 000 000
9.	Schemat 3A w tym:	0	37 500 000	15 000 000	7 500 000	7 500 000	67 500 000
10.	Dotacja celowa z cz. 24 budżetu państwa	0	25 000 000	10 000 000	5 000 000	5 000 000	45 000 000
11.	Wkład własny partnerów zagranicznych	0	12 500 000	5 000 000	2 500 000	2 500 000	22 500 000
12.	Schemat 3B	0	10 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000	25 000 000
13.	Priorytet 3 (9+12)	0	47 500 000	20 000 000	12 500 000	12 500 000	92 500 000
OGÓŁEM							
	Środki budżetu państwa (2+4+8+10+12)	11 993 590	95 569 121	42 087 265	31 089 500	19 312 200	200 051 676

	w tym z części 24 budżetu państwa (2+8+10+12)	11 993 950	95 569 121	42 087 265	31 089 500	19 312 200	200 051 676
	Środki pozostałe (3+11)	3 608 009	18 991 023	9 018 360	5 390 500	4 767 000	41 774 892
	OGÓŁEM (5+8+13)	15 601 959	114 560 144	51 105 625	36 480 000	24 079 200	241 826 568